

GENERELLE RETNINGSLINJER
FOR
DET ROMERSKE MISSALE

INDLEDNING

1. Da Kristus Herren sammen med sine disciple ville fejre det påskemåltid, hvor han indstiftede offeret af sit Legeme og Blod, bød han, at der skulle dækkes op i en stor sal ovenpå (*Luk 22,12*). Kirken har altid ment, at denne befaling også var henvendt til den. Derfor har den givet anvisninger for fejringen af Eukaristien. Disse anvisninger gælder såvel den åndelige forberedelse af de troende som gudstjenesterummenes indretning og fastlæggelsen af teksterne. Nutidige beviser på Kirkens omsorg er dels de retningslinjer, som blev fastlagt af det andet økumeniske Vatikankoncil, dels den nye messebog for romersk ritus, som nu for fremtiden skal anvendes. Samtidig er de udtryk for Kirkens tro på og uforandrede kærlighed til Eukaristiens store mysterium. Trods visse ændringer vidner de tillige om Kirkens fortsatte og ubrudte tradition.

Vidnesbyrd om uforandret tro

2. Messens offerkarakter blev højtideligt fastslået af Tridentinerkoncilet¹ i overensstemmelse med Kirkens samlede tradition, og Det Andet Vatikankoncil gentog denne erklæring i disse vigtige ord: "Vor Frelser har ved det sidste aftensmåltid indstiftet det eukaristiske offer af sit Legeme og Blod, hvorved han ville lade Korsets Offer være ved gennem tiderne, indtil han kommer igen. Derved har han betroet Kirken, sin elskede Brud, mindet om sin Død og Opstandelse."²

Denne koncilets lære kommer til stadighed til udtryk i messens tekster. Allerede i det bevarede gamle Sacramentarium, almindeligvis kaldet Leonianum, siges det kort og klart: "Så ofte som ihukommelsen af dette offer fejres, fuldbyrdes frelsesværket i os",³ og denne lære udtrykkes nøjagtigt og udførligt i de eukaristiske bønner.

Henvendt til Faderen, også i hele folkets navn, bringer præsten nemlig i anamnesen 'med tak dette levende og hellige offer' og beder ham 'nådigt tage imod sin Kirkes gave og i den se det offer, som han nådigt tog imod til forsoning'⁴, og om, 'at Kristi Legeme og Blod må være et ham velbehageligt offer til frelse for verden'.⁵

I den nye messebog stemmer således Kirkens "officielle" bønsform (*lex orandi*) overens med dens formulerede og uforanderlige tro (*lex credendi*); for her lærer vi, at korsofferet og dets sakramentale fornyelse - bortset fra de forskellige måder at frembære offeret på - er én og samme handling: Kristus Herren indstiftede dette offer i den sidste nadver, hvor han befalede apostlene at gøre dette til sin ihukommelse. Messen er derfor samtidig lovprisningsoffer, takoffer og sonoffer til syndernes forladelse.

¹ TRIDENTINERKONCILET, 22. session, 17. september 1562: DS 1738-1759.

² DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 47; jf. Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen Gentium*, nr. 3, 28; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2, 4, 5.

³ Skærtorsdag aftens messe, Bønnen over Gaverne. Jf. *Sacramentarium Veronense*, ed. Mohlberg, nr. 93.

⁴ Jf. Anden Eukaristiske Bøn.

⁵ Jf. Fjerde Eukaristiske Bøn.

3. Det underfulde mysterium, at Herren virkelig er til stede i brødets og vinens skikkelser, er blevet bekræftet også af II Vatikankoncil⁶ og af andre instanser for Kirkens læremyndighed.⁷ Bekræftelsen er sket med samme mening og formulering som på Tridentinerkoncilet, da det blev understreget, at dette mysterium skulle godtages som forpligtende for troen.⁸ Under fejringen af messen forkyndes dette mysterium ikke blot ved konsekrationens ordene, som gør Kristus nærværende gennem forvandlingen (*transsubstantiationen*), men også ved den stemning, ærefrygt og tilbedelse, som kommer til udtryk under nadverliturgien. Af samme grund opfordres det kristne folk til at ære alterets sakramente med en særlig tilbedelse skærtorsdag og på Kristi Legemes og Blods fest.

4. Det institutionelle præstedømme (*sacerdotium ministeriale*) tilkommer den ordinerede biskop og præst, som på Kristi vegne frembærer messeofferet og leder menigheden under gudstjenesten.

Præstedømmets karakter fremgår klart af ritualets form, af præstens fremtrædende plads og af hans tjeneste. Grundlaget for og hensigten med denne tjeneste omtales og forklares tydeligt i oliemessens præfation skærtorsdag, som er den dag, hvor vi mindes indstiftelsen af præstedømmet. I denne præfation udtrykkes det, som sker, når den præstelige myndighed meddeles ved håndspålæggelse. Denne myndighed, som der gøres rede for ved, at hver enkelt opgave nævnes, er en fortsættelse af Kristi myndighed, han, som er den nye pagts ypperstepræst.

5. Det institutionelle præstedømmes egenart belyser også noget andet af stor betydning, nemlig de troendes kongelige præstedømme. De troendes åndelige offer fuldbyrdes i kraft af biskoppens og præsternes tjeneste og i forening med Kristi offer, han, som er den eneste mellemmand.⁹ Fejringen af Eukaristien er nemlig hele Kirkens handling, hvor hver enkelt deltager alene og fuldtud skal udføre det, som tilkommer vedkommende, alt efter hans eller hendes rang i Guds folk. Heraf følger, at der må rettes større opmærksomhed mod visse af messens handlinger, som til tider i århundredernes løb har været genstand for mindre interesse. Dette folk er Guds folk, vundet med Kristi Blod, samlet af Herren og næret med hans ord, et folk, som er kaldet til at lægge hele menneskeslægtens bønner frem for Gud. Det er et folk, som i Kristus takker for frelsens mysterium ved at frembære hans offer, et folk, som forenes ved at modtage Kristi Legeme og Blod i kommunionen. Selv om dette folk er helligt i sin oprindelse, vokser det alligevel stadig i hellighed gennem den bevidste, aktive og frugtbare deltagelse i Eukaristiens mysterium.¹⁰

Ubrudt tradition erklæres

6. Da II Vatikankoncil kundgjorde de regler, som skulle følges ved revisionen af messens tekster, foreskrev det blandt andet også, at nogle riter skulle genindføres "så de svarer til de hellige Fædres oprindelige mening".¹¹ Koncilet brugte her de samme ord, som den hellige Pius V havde benyttet i sin apostoliske konstitution

⁶ DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7, 47; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5, 18.

⁷ Jf. Pius XII, Rundskrivelse, *Humani generis*: A.A.S. 42 (1950) s. 570-571; Paul VI, Rundskrivelse, *Mysterium Fidei*: A.A.S. 57 (1965) side 762-779; Højtidelig trosbekendelse, 30.juni 1968, nr. 24-26, A.A.S. 60 (1968) side 442-443; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25.maj 1967, nr. 3 f, 9: A.A.S. 59 (1967) side 543, 547.

⁸ Jf. TRIDENTINERKONCILET, 13.session, 11.oktober 1551: DS 1635-1661.

⁹ Jf. DET II Vatikankoncil, Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2.

¹⁰ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 11.

¹¹ *Samme sted*, nr. 50.

“Quo primum”, da han offentliggjorde det tridentinske missale i året 1570. På grund af denne overensstemmelse i ordvalg kan man let opdage, hvorledes begge disse romerske missaler rummer en jævn og ensartet tradition til trods for fire hundrede års mellemrum. Hvis man studerer denne traditions enkelte elementer, indser man også, hvor udmærket og vellykket det sidste missale bringer det tidligere til fuldendelse.

7. Den hellige Pius V blev pave i særdeles vanskelige tider, da den katolske tro var truet i spørgsmål vedrørende messeofferets egenart, det sakramentale præstedømme og Kristi virkelige og varige nærvær i Eukaristiens skikkelser. Derfor var det ham i første række magtpåliggende at bevare den nærmest forudgående tradition, som blev angrebet med urette. Han foretog også kun så få forandringer som muligt i de ærværdige riter. Missalet af 1570 er i virkeligheden meget lidt forskelligt fra det allerførste trykte missale af 1474, som igen er en trofast gengivelse af missalet fra pave Innocens III's tid. Selv om der rigtigt nok blev indført nogle rettelser i teksten, gjorde håndskrifterne i Vatikanets bibliotek det alligevel ikke muligt ved denne granskning af “gamle, ansete forfattere” at undersøge andet end middelalderens liturgiske kommentarer.

8. I vor tid derimod er “de hellige kirkefædres norm”, som tekstkritikerne fulgte ved udgivelsen af Pius V's missale, blevet suppleret med talløse skrifter fra lærde mænds hænder. Efter at det såkaldte Gregorianske Sakramentar blev udgivet for første gang i 1571, er de gamle romerske og ambrosianske sakramentarer blevet trykt flere gange med kritisk tekstapparat, som også gamle spanske og franske liturgiske værker. De har bragt mange indtil da ukendte bønner af ikke ringe åndelig værdi for dagen.

Samtidig har man, fordi der er blevet opdaget så mange liturgiske skrifter, fået større kendskab til tidligere århundreders traditioner fra tiden, inden Østkirkens og Vestkirkens riter antog faste former.

Desuden har fremskridt i studiet af kirkefædrene ført til, at teologien om det eukaristiske mysterium er blevet uddybet ved læren hos disse Oldkirkens store mænd - som den hellige Irenæus, den hellige Ambrosius, Cyrillos af Jerusalem og Johannes Chrysostomus.

9. Af ovennævnte grunde kræver “de hellige kirkefædres norm” ikke blot, at alt det, som vore nærmeste forfædre har overleveret, bevares, men også at man indbefatter og tager hensyn til alle tidligere tider i kirkehistorien og til alt det, som udtrykker Kirkens ene tro under forskellige kulturformer. Disse kan være meget forskelligartede, alt eftersom det drejer sig om semitiske, græske eller latinske lande. Dette mere omfattende syn lader os øjne, hvorledes Helligånden indgiver Guds folk en vidunderlig troskab over for bevarelsen af det nedarvede, uforanderlige trosindhold, til trods for at bønner og riter kan opvise meget store forskelle.

Tilpasning til nye forhold

10. Ligesom det nye missale vidner om bønnens lov i den romerske Kirke og tager vare på den oprindelige trosskat, som er blevet overleveret af de senere konciler, udgør den på den anden side også en yderst vigtig etape i den liturgiske tradition.

Da II Vatikankoncils fædre gentog Tridentinerkoncilets dogmatiske erklæringer, talte de ind i en anden tidsalder. Derfor kunne de på det pastorale område komme med forslag og råd, som var utænkelige fire hundrede år tidligere.

11. Allerede Tridentinerkoncilet erkendte den store kateketiske betydning, som fejringen af messen har. Imidlertid kunne det ikke drage alle de konsekvenser, som denne erkendelse indebar for det praktiske liv. Mange forlangte faktisk dengang, at det skulle være tilladt at benytte modersmålet ved fejringen af messeofferet. Over for et sådant krav betragtede koncilet det som sin pligt på ny at indprente Kirkens traditionelle lære. Ifølge denne lære er messeofferet først og fremmest Kristi egen handling, hvis specifikke virkning derfor ikke afhænger af formen for de troendes deltagelse i offerhandlingen. Dette blev kundgjort i følgende bestemte, men samtidig forsigtige ordlyd: "Selv om messen indeholder belæring for de troende, anser koncilsfædrene det alligevel ikke for tjenligt, at den vidt og bredt fejres på folkesproget."¹² Videre erklærede Tridentinerkoncilet, at man måtte fordømme dem, som hævdede følgende meninger: "Den romerske ritus, hvor messens canon og konsekurationsordene udtales med lav stemme, må forkastes" og "Messen bør udelukkende fejres på folkesproget."¹³ Medens koncilet på den ene side forbød brugen af folkesproget i messen, opfordrede det ikke desto mindre sjælesørgerne til at give en passende katekese på modersmålet: "For at Kristi får ikke skal sulte ... pålægger denne hellige synode Kirkens hyrder og alle sjælesørgere, at de ofte i løbet af messen enten selv eller ved andres hjælp forklarer noget af det, som læses i messen, og belyser det ene og det andet mysterium i dette hellige offer, særlig på søn- og helligdage."¹⁴

12. Da II Vatikankoncil var samlet for at tilpasse Kirken til de krav, som vor tid stiller den apostoliske gerning overfor, undersøgte koncilet grundigt den hellige liturgis kateketiske og pastorale karakter, sådan som også Tridentinerkoncilet havde gjort.¹⁵ Selv om ingen katolik benægtede retmæssigheden og virkningen af den hellige ritus i dens latinske formulering, var man alligevel rede til at indrømme, at "ikke sjældent kan brugen af modersmålet være til stor gavn for folket." Derefter gav koncilet tilladelse til en sådan anvendelse.¹⁶

Den varme modtagelse, som denne beslutning mødte overalt, havde til følge, at det blev tilladt at anvende modersmålet i alle liturgiske handlinger med deltagelse af folket. Biskopperne og Den Apostoliske Stol førte selv an i denne sag. Dette blev gjort, for at det mysterium, som fejres, bedre skulle forstås.

13. Da brugen af folkesproget i liturgien kun er et redskab, omend af stor betydning, ønskede II Vatikankoncil, at den katekese, som selve fejringen af mysteriet indebærer, skulle forklares tydeligere. Derfor mindede det om, at nogle af Tridentinerkoncilets bestemmelser, som ikke alle steder var blevet fulgt, skulle genindføres: nemlig at der skulle prædikes på søn- og helligdage,¹⁷ og at det var tilladt at komme med enkelte anvisninger (*monitiones*) mellem de hellige riter.¹⁸

¹² TRIDENTINERKONCILET, 22. session: Læren om messeofferet, kap. 8: DS 1749.

¹³ *Samme sted*, can. 9: DS 1759.

¹⁴ *Samme sted*, kap. 8: DS 1749.

¹⁵ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

¹⁶ *Samme sted*, nr. 36.

¹⁷ *Samme sted*, nr. 52.

¹⁸ *Samme sted*, nr. 35, 3.

Koncilet opmuntrede til "at de troende deltager i messen på den mest fuldkomne måde, idet de efter præstens kommunion modtager Herrens Legeme fra samme messeoffer."¹⁹ Frem for alt anbefalede II Vatikankoncil, at endnu et ønske, som Tridentinerfædrene havde udtalt, skulle opfyldes: nemlig en mere fuldkommen deltagelse i den hellige Eukaristi ved, "at de troende i alle messer, hvor de er til stede, skulle modtage kommunionen, ikke bare på åndelig måde, men ved den sakramentale modtagelse af Eukaristien."²⁰

14. Tilskyndet af den samme tankegang og det samme pastorale sigte kunne II Vatikankoncil ud fra en ny situation gennemtænke den tridentinske lære om kommunionen under begge skikkelser. I dag er der ingen, som drager læren om, at kommunionen er en fuldstændig kommunion, også når Eukaristien modtages under brødetts skikkelse alene, i tvivl. Derfor gav koncilet tilladelse til, at kommunionen undertiden kan gives under begge skikkelser, nemlig når dette sakramentale tegns mere iøjnefaldende form giver større mulighed for en dybere forståelse af det mysterium, de troende får del i.²¹

15. Kirken forbliver tro mod sit kald som sandhedens formidler netop ved at bevare "det gamle" - det vil sige den overleverede tro - samtidig med, at den påtager sig den opgave at tage "det nye" op til vurdering og bruge det med klogskab (jf. *Matt 13,52*).

Dele af det nye missale bringer Kirkens bønner mere i samklang med vor tids behov. Dette gælder særlig ritualmesserne og messerne for forskellige anliggender, hvor det overleverede og det nye bringes sammen på en heldig måde. Således tages flere tekster i deres helhed uforandret fra Kirkens ældste tradition, således som denne gentagne gange er kommet for dagen under arbejdet med udgivelsen af *Missale Romanum*. Flere andre tekster er blevet tilpasset vor tids behov og forhold. Atter andre - som bønnerne for Kirken og lægfolket, for helliggørelsen af menneskets arbejde, for nationernes enhed og for en del behov, der er specielle for vor tid - er nye, og de er sammensat af tanker, ja ofte endda talemåder, som er hentet fra de sidste koncilsdokumenter.

Ud fra en sådan vurdering af vor tids ændrede situation, mente man, at det ved brugen af den ældste traditions tekster ikke var noget overgreb mod en så ærværdig skat, om nogle sætninger blev forandret, således at den teologiske udtryksmåde bedre harmonerede med vor egen tid og bedre genspejlede kirke disciplinens nuværende stade. Af denne grund er nogle udsagn vedrørende synet på og brugen af jordisk gods blevet forandret, desuden visse betegnelser for ydre bodsøvelser, som var karakteristiske for andre tider i Kirken.

På denne måde er Tridentinerkoncillets liturgiske normer på flere punkter blevet kompletteret og fuldstændiggjort af II Vatikankoncil.

Dette sidste koncil giver os resultatet af de sidste fire århundreders forsøg på at gøre de troende mere fortrolige med liturgien - et reformarbejde, som særlig i den senere tid er blevet fremmet ved den liturgiske forskning, som blev sat i gang af den hellige Pius X og videreført af hans efterfølgere.

¹⁹ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 55.

²⁰ TRIDENTINERKONCILET, 22. session, Læren om messeofferet, kap. 6: DS 1747.

²¹ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 55.

KAPITEL I

DEN EUKARISTISKE FEJRINGS BETYDNING OG VÆRDIGHED

16. Fejringen af messen er en handling som udføres af Kristus og Guds folk, som er hierarkisk ordnet. Derfor er denne fejring selve kernen i det kristne liv, både for Kirken som helhed, for lokalkirkerne og for den enkelte troende.²² Messeofferet er nemlig højdepunktet i den handling, hvormed Gud i Kristus helliggør verden. Det er den gudsdyrkelse, menneskene viser Faderen ved i Helligånden at tilbede ham gennem Kristus, Guds Søn.²³ I messen fejres desuden ihukommelsen af genløsningens mysterier, som i årets løb er ordnet på en sådan måde, at de på en vis måde gøres nærværende.²⁴ Alle de øvrige hellige handlinger og kristne gerninger er knyttet til messen og har deres udspring i og står i sammenhæng med den.²⁵

17. Det er derfor af største betydning, at fejringen af messen, eller Herrens nadver, ordnes på en sådan måde, at præsterne og de øvrige troende i stadig rigere mål får det udbytte af messeofferet,²⁶ som Kristus Herren ville, da han indstiftede sit Legemes og Blods eukaristiske offer og betroede det til Kirken, sin elskede brud til ihukommelse af hans lidelse og opstandelse.²⁷

18. Dette kan let gøres, hvis man tager hensyn til hver enkelt liturgisk forsamlings egenart og særlige forhold, og ud fra dette hensyn ordner fejringen, således at den leder de troende til en bevidst, aktiv og fuldstændig deltagelse med både legeme og sjæl, en deltagelse, som er gennemsyret af tro, håb og kærlighed. Det er dette, Kirken ønsker, som messens egenart fordrer, og som er det kristne folks ret og pligt i kraft af dåben.²⁸

19. De troendes tilstedeværelse og aktive deltagelse, som fremhæver messens ekklesiale karakter,²⁹ er undertiden ikke mulig. Alligevel beholder den eukaristiske offerhandling sin virkning og værdighed, da det er Kristus og Kirken, som handler. I denne handling yder præsten gennem udøvelsen af sin særlige funktion altid sin del til folkets frelse.

Derfor anbefales det ham dagligt at fejre det eukaristiske offer, hvor det er muligt.³⁰

20. I lighed med hele liturgien fejres Eukaristien gennem synlige tegn, som nærer, styrker og udtrykker troen.³¹ Derfor bør man vise den største omhu ved valget

²² Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41; Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen Gentium*, nr. 11; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2, 5, 6; Dekret om biskoppernes hyrdehverv i Kirken, *Christus Dominus*, nr. 30; Dekret om økumeni, *Unitatis redintegratio*, nr. 15; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks, *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 3 e, 6: A.A.S. 59 (1967) side 542, 544-545.

²³ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 10.

²⁴ *Samme sted*, nr. 102.

²⁵ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 10; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5.

²⁶ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 14, 19, 26, 28, 30.

²⁷ *Samme sted*, nr. 47.

²⁸ *Samme sted*, nr. 14.

²⁹ Jf. *samme sted*, nr. 41.

³⁰ Jf. DET II Vatikankoncil, Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 13; *Codex Iuris Canonici*, can. 904.

³¹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 59.

og tilrettelæggelsen af de former og elementer, som Kirken har godkendt, så man finder frem til det, som passer til de berørte personers og steders egenart. Derved fremmer man den aktive og helhjertede deltagelse, som bedst svarer til de troendes åndelige behov.

21. Den indføring, som følger, har til hensigt dels at give generelle retningslinier, som det er gavnligt at følge ved fejringen af Eukaristien, dels at opstille regler for de forskellige former for fejring af messen.³²

22. Vigtigst er fejringen af Eukaristien i lokalkirken.

Det lokale bispedømmes biskop er - som den første forvalter af Guds hemmeligheder i den del af Kirken, som er ham betroet - den, som skal lede, opdyrke og våge over hele det liturgiske liv.³³ I gudstjenester, der fejres under hans tilstedeværelse, men især når han selv fejrer Eukaristien med deltagelse af præsteskabet, diakonerne og folket, åbenbares Kirkens mysterium. Således bør derfor sådanne højtidelige messer stå som et forbillede for hele bispedømmet.

Han skal derfor tilstræbe, at præster, diakoner og det troende lægfolk til stadighed dybere forstår ritualernes og de liturgiske teksters ægte betydning og derved føres til en aktiv og frugtbar fejring af Eukaristien. Med samme formål skal han våge over, at disse gudstjenesters værdighed nyder fremme; hertil kan det indviede rum, musikkens og kunstens skønhed i højeste grad bidrage.

23. For at gudstjenesten desuden mere fuldstændigt skal svare til forskrifterne og den hellige liturgis ånd, og dens pastorale virkning fremmes, bringes i disse retningslinier og i Messens Liturgi nogle tilpasninger og tillempninger.

24. Disse tillempninger består for de flestes vedkommende i valget af visse ritualdele eller tekster, dvs. sange, læsninger, bønner, anvisninger og gester, som bedre svarer til deltagerens behov, forudsætninger og mentalitet. Disse tillempninger overlades til den fejrende præst, som dog skal huske på, at han er den hellige liturgis tjener og ikke har ret til på egen hånd at tilføje, fjerne eller ændre noget i fejringen af messen.³⁴

25. Desuden findes der i missalet på sine steder visse tillempninger, som ifølge Konstitutionen om Liturgien tilfalder enten den stedlige biskop eller bispekonferencen³⁵ (jf. nedenfor nn. 387, 388-393).

26. Som retningslinier for mere dybtgående ændringer eller tilpasninger, som tager sigte på befolkningers og egnes traditioner og mentalitet, og som i overensstemmelse med artikel 40 i Konstitutionen om Liturgien bør indføres, fordi de er gavnlige eller nødvendige, tjener det, som bringes i instruksens „De Liturgia Romana et inculturatione“³⁶ og nedenfor (nn. 395-399).

³² Jf. med hensyn til messer for særgrupper: GUDSTJENESTEKONGREGATIONEN, Instruks, *Actio pastoralis*, 15. maj 1969: A.A.S. 61 (1969) side 806-811; med hensyn til messer med børn: Direktorium for børnemesser, 1. november 1973: A.A.S. 66 (1974) side 30-46; med hensyn til sammenlægning af tidebønnen og messen: Almindelig indledning til Tidebønnen, ed. typ. 1971, nr. 93-98; med hensyn til sammenlægning af visse velsignelser og kroning af Mariastatuer med messen: Det Romerske Rituale, *De Benedictionibus*, Editio typica 1984, Indledning, nr. 28; *Ordo coronandi imaginem Beatæ Mariæ Virginis*, Editio typica 1981, nr 10 og 14.

³³ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Dekret om biskoppernes hyrdehverv i Kirken, *Christus Dominus*, nr. 15; jf. også Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41.

³⁴ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 22.

³⁵ Jf. også DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 38, 40; PAUL VI, Apostolisk Konstitution, *Missale Romanum*, ovenfor.

³⁶ KONGREGATIONEN FOR GUDSTJENESTEN OG SAKRAMENTERNE, Instruks *Varietates legitimæ*, 2. januar 1994: A.A.S. 87 (1995), side 288-314.

KAPITEL II

MESSENS STRUKTUR, ELEMENTER OG ENKELTE DELE

I. MESSENS GENERELLE STRUKTUR

27. Ved messen eller Herrens nadver samles Guds folk under ledelse af præsten, som optræder på Kristi vegne, for at fejre Herrens ihukommelse eller det eukaristiske offer.³⁷ For en sådan lokal forsamling af den hellige Kirke gælder i særlig grad Kristi løfte: "Hvor to eller tre er forsamlet i mit navn, dér er jeg midt iblandt dem" (*Matt 18,20*). I messen, som gør korsofferet nærværende,³⁸ er Kristus nemlig virkelig til stede både i menigheden, som er samlet i hans navn, i præstens person, i Herrens ord og ganske særligt i Eukaristiens skikkelser, hvor han er substantielt og vedvarende til stede.³⁹

28. Messen består på en måde af to dele: Ordets Liturgi og Nadverliturgien; men de er så nøje forbundet med hverandre, at de udgør én kulthandling.⁴⁰ I messen dækkes nemlig et bord med Guds ord og med Kristi Legeme, og fra dette bord modtager de troende vejledning og styrke.⁴¹ Desuden er der indledende og afsluttende riter til messen.

II. MESSENS ELEMENTER

Læsning og forklaring af Guds ord

29. Når Den Hellige Skrift læses i Kirken, taler Gud selv til sit folk, og Kristus, som er til stede i sit ord, forkynder Evangeliet.

Alle skal derfor lytte med ærefrygt til læsningerne af Guds ord, som er et væsentligt element i liturgien. Selv om Guds ord i læsningerne fra Den Hellige Skrift er rettet til alle mennesker til alle tider og kan forstås af alle, fremmes virkningen af dette ord alligevel gennem en større indsigt og en levende udlægning, det vil sige ved homilien, som jo er en del af den liturgiske handling.⁴²

³⁷ Jf. DET II Vatikankoncil, Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

³⁸ Jf. Tridentinerkoncilet, 22. session, Læren om messeofferet, kap. 1: DS 1740; jf. Paul VI, Højtidelig trosbekendelse, 30. juni 1968, nr. 24: A.A.S. 60 (1968) side 442.

³⁹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7; Paul VI, Rundskrivelse *Mysterium Fidei*, 3. september 1965: A.A.S. 57 (1965) side 764; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks, *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 9: A.A.S. 59 (1967) side 547.

⁴⁰ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 56; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks, *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 3: A.A.S. 59 (1967) side 542.

⁴¹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48, 51; Dogmatisk konstitution om Åbenbaringen, *Dei Verbum*, nr. 21; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 4.

⁴² Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7, 33, 52.

Bønner og andre dele af messen, som fremføres af præsten

30. Blandt de dele af messen, som præsten står for, indtager den eukaristiske bøn førstepladsen. Den er messens højdepunkt. Dernæst kommer Kollekten (*collecta*), Bønnen over Gaverne (*oratio super oblata*) og Bønnen efter Kommunionen (*post communionem*). Disse bønner rettes til Gud af præsten, som i Kristi sted leder forsamlingen og beder på vegne af hele Guds folk og af dem, som står omkring.⁴³ Derfor kaldes disse bønner med rette embedsbønner (*orationes præsidentiales*).

31. Den præst, som leder forsamlingen, har desuden til opgave at formulere nogle anvisninger (*monitiones*) som forudset af ritualen. Hvor det fremgår af rubrikkerne, kan præsten tilpasse disse anvisninger en smule, så de bedre svarer til deltagernes forståelse; præsten skal dog sørge for, at han altid bibeholder meningen i anvisningen, sådan som den fremlægges i missalet, og udtrykker den i få ord. Det er også præstens opgave at lede forkyndelsen af Guds ord og meddele den afsluttende velsignelse. Endvidere kan han med få ord forberede de troende - til dagens messe, mellem den indledende hilsen og bodsritus; - til Ordets Liturgi inden læsningerne; - til Eukaristiens Liturgi inden præfationen, men aldrig under selve den eukaristiske bøn. Desuden kan han afslutte den hellige handling med nogle ord inden velsignelsen.

32. De dele af messen, som tilkommer præsten i kraft af hans embede, er af en sådan art, at de skal fremsiges med høj og tydelig stemme og af alle påhøres med opmærksomhed.⁴⁴ Når præsten læser disse dele af messen højt, må der derfor ikke læses andre bønner eller synges, og orglet eller andre musikinstrumenter skal tie.

33. Præsten beder i kraft af, at han fører forsædet, i Kirkens og den forsamlede menigheds navn; men nogle gange beder han også for sig selv, at han med større opmærksomhed og gudsfrygt må gøre fyldest i sin tjeneste. Disse bønner - inden Evangeliet, ved gavernes forberedelse, samt før og efter præstens egen kommunion - fremføres i stilhed.

Andre tekster under gudstjenesten

34. Da fejringen af messen i sit væsen er en fællesskabshandling,⁴⁵ er dialogen mellem præsten og de forsamlede troende og desuden akklamationerne af stor betydning.⁴⁶ De er ikke kun ydre tegn på en fælles gudstjeneste, men nærer og fremmer fællesskabet mellem præst og menighed.

35. De troendes akklamationer og deres svar på præstens hilser og bønner er en form for aktiv deltagelse, som påhviler menigheden i alle messer, således at den fælles handling kan komme til udtryk og få den nødvendige vægt.⁴⁷

36. Andre dele, som særligt bidrager til at udtrykke og fremme de troendes aktive deltagelse, og som derfor forpligter hele forsamlingen, er syndsbevidstheden, trosbekendelsen, forbønnerne og Herrens Bøn.

⁴³ Samme sted, nr. 33.

⁴⁴ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 14: A.A.S. 59 (1967) side 304.

⁴⁵ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26-27; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 3 d: A.A.S. 59 (1967) side 542.

⁴⁶ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30.

⁴⁷ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 16 a: A.A.S. 59 (1967) side 305.

37. Af de øvrige tekster skal til slut nævnes:

- a) De tekster, som i sig selv udgør en uafhængig ritus eller handling, som hymnen **Gloria**, vekselsangen, akklamationen til evangeliet, **Sanctus**, akklamationen efter indstiftelsesordene og desuden sangen efter kommunionen;
- b) De tekster, som ledsager en eller anden ritus, som indgangssalmen, sangen under frembæringen af gaverne, under brødets brydelse (**Agnus Dei**) og under kommunionen.

Fremføringsmåden af de forskellige tekster

38. I de tekster, som skal foredrages med tydelig og høj røst - enten af præsten eller af diakonen, af lektoren eller af alle - må stemmen tilpasses tekstens art, alt efter om det drejer sig om en læsning, en bøn, en anvisning (*admonitio*), en akklamation eller en sang. Stemmen bør også tilpasses messens form og den højtid, som fejres. Man må også tage hensyn til de forskellige sprogs egenart og folkeslags temperament.

I de følgende rubrikker bør ordene "sige" og "fremføre" opfattes som gældende for enten sang eller for recitation, men altid under hensyntagen til ovennævnte principper.

Sangens betydning

39. Apostlen Paulus opfordrer de kristne, som kommer sammen i forventningen om Herrens genkomst, til at synge salmer, hymner og åndelige sange (*jf. Kol 3,16*). Sangen er nemlig et tegn på hjertets jubel (*jf. ApG 2,46*). Med rette siger derfor den hellige Augustin: "Den, som elsker, synger".⁴⁸ Og allerede i gammel tid opstod ordsproget: "Den, som synger godt, beder dobbelt".

40. Man skal derfor under fejringen af messen gøre stor brug af sangen på en måde, som tager hensyn til folkeslagenes særpræg og den enkelte liturgiske forsamlings muligheder. Selvom det dog ikke skal være nødvendigt altid, f.eks. ved hverdagsmesser, at synge alle de tekster, som i og for sig er beregnet på sang, bør man almindeligvis sørge for, at altertjenernes og folkets sang ikke savnes ved de gudstjenester, der som foreskrevet fejres på søn- og helligdage.

Når man bestemmer sig for, hvilke dele der skal synges, bør man foretrække de vigtigste, særlig dialogerne mellem præst, diakon eller lektor og menighed, eller de dele, som fremføres af præst og menighed i fællesskab.⁴⁹

41. Førstepladsen indtager, alt andet lige, den gregorianske sang som den romerske liturgis helt egne sang. Andre musikformer, især den flerstemmige, er på ingen måde udelukkede, når blot de svarer til den liturgiske handlings ånd og fremmer alle de troendes deltagelse.⁵⁰

Eftersom troende af mange nationaliteter stadig oftere mødes til gudstjeneste, er det en fordel, om de på latin sammen kan synge i det mindste nogle dele af messen, især trosbekendelsen og Herrens Bøn, og man bør da bruge enkle melodier.⁵¹

⁴⁸ SANKT AUGUSTIN, *Sermo* 336, 1: PL 38, 1472.

⁴⁹ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. maj 1967, nr. 7, 16: A.A.S. 59 (1967) side 302, 305.

⁵⁰ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 116; jf. også *samme sted*, nr. 30.

⁵¹ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 54; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 59: A.A.S. 56 (1964) side 897; Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) side 314.

Bevægelser og legemsholdninger

42. Bevægelser og legemsholdning hos såvel præst, diakon og assistenter som hos folket bør tilstræbe, at hele gudstjenesten udmærker sig ved værdighed og ædel enkelhed, at dens enkelte led opfattes i deres sande og fulde betydning, og at alles deltagelse fremmes.⁵² Man skal således ofre større opmærksomhed på, hvad der forordnes af disse generelle retningslinjer og af den romerske ritus' overleverede praksis, og hvad der tjener gudsfolkets fælles åndelige gode, end på egen tilbøjelighed og mening.

En fælles legemsholdning bør iagttages af alle deltagerne, idet den er udtryk for fællesskabet og enheden blandt den kristne menigheds medlemmer, der er samlet om den hellige liturgi: den udtrykker og styrker deltagernes sind og indre holdning.

43. De troende står fra begyndelsen af indgangssalmen, eller mens præsten går til alteret, til og med Kollekten; under Akklamationen til Evangeliet; mens Evangeliet læses; under trosbekendelsen og Menighedens Forbønner; samt fra opfordringen **Lad os forenes i bøn** før Bønnen over Gaverne indtil messens slutning - med de undtagelser, som nævnes nedenfor.

Man sidder under læsningerne før Evangeliet og under Vekselsangen, under homilien, under Frembæringen af Gaverne og, hvis det er passende, under stilheden efter kommunionen.

Man knæler under konsekrationen, medmindre helbred, ringe plads, et stort antal deltagere eller andre rimelige årsager forhindrer det. De, som ikke knæler under konsekrationen, foretager en dyb bøjning samtidig med præstens knæbøjning efter konsekrationen.

Det er imidlertid op til bispekonferencen at tilpasse de bevægelser og holdninger, som er beskrevet i Messeordningen, til de enkelte folkeslags temperament og rimelige traditioner i overensstemmelse med lovgivningen.⁵³ Dog skal man være opmærksom på, at de skal være i samklang med den mening, som er karakteristisk for gudstjenestens forskellige led. Hvor det er skik, at folket knæler fra **Sanctus** indtil afslutningen af den eukaristiske bøn, og før kommunionen, når præsten siger "Se det Guds lam", bevares denne prisværdige skik.

For at opnå enhed i bevægelser og legemsholdninger må de troende rette sig efter de anvisninger, som diakonen, en læg altertjener eller præsten i overensstemmelse med, hvad der bestemmes i missalet, giver.

44. Til legemsbevægelser skal også regnes præstens gang, procession, til alteret sammen med diakonen og altertjenerne; diakonens procession inden forkyndelsen af Evangeliet, hvor han bærer Evangeliaret, dvs. Evangeliebogen, til amboen; de troendes frembærelse af gaverne og gang til kommunion. Det sømmer sig, at handlingerne og processionerne udføres med værdighed og ledsages af sange, som er i samklang med disse handlinger og i overensstemmelse med de normer, som er fastlagt derfor.

⁵² Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30 og 34; jf. også *samme sted*, nr. 21.

⁵³ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 40; jf. KONGREGATIONEN FOR GUDSTJENESTEN OG SAKRAMENTERNE, Instruks *Varietates legitimæ*, 2. januar 1994, nr. 41: A.A.S. 87 (1995), side 304.

Stilhed

45. Den sakrale stilhed, som naturligt hører med til fejringen af messen, bør iagttages på de rette tidspunkter.⁵⁴ Stilhedens art afhænger af det tidspunkt, hvor den forekommer under gudstjenesten. Før syndsbekendelsen og efter opfordringen til bøn retter den enkelte tankerne ind mod sig selv; efter læsningerne og homilien overvejer man kort det, man har hørt; efter kommunionen lovpriser man Gud i sit indre og beder til ham.

Allerede inden selve gudstjenesten er det prisværdigt, om man iagttager stilhed i kirken, sakristiet og i lokaler, der støder op til disse, således at alle kan forberede sig på at gennemføre den hellige handling fromt og ret.

III. MESSENS ENKELTE LED

A) Messens Indledning

46. De riter, som går forud for Ordets Liturgi, nemlig indgangsvers, hilsen, syndsbekendelse, **Kyrie**, **Gloria** og Kollekten, bærer præg af begyndelse, indføring og forberedelse.

Hensigten med disse er, at de troende, som kommer sammen, skal danne et fællesskab og forberede sig til at høre Guds ord på ret måde og til at fejre nadveren med værdighed.

I visse gudstjenester, som i overensstemmelse med reglerne i de liturgiske bøger knyttes sammen med messen, udelades messens indledning eller gennemføres på en særlig måde.

Indgangsvers

47. Når folket er samlet og præsten med diakon og assistenter kommer ind, begynder indgangsverset. Hensigten hermed er at indlede gudstjenesten, styrke de forsamledes enhed, gøre dem modtagelige for den liturgiske tids eller festdagens mysterium og desuden ledsage processionen af præst og assisterende.

48. Sangen udføres vekselvis af kor og menighed, eller af kantor og menighed; eller alt synges af menigheden eller af koret alene. Man kan bruge enten den antifon med tilhørende salme, som står i *Graduale Romanum* eller i *Graduale Simplex*, eller man kan tage en anden sang, som passer til den hellige handling, til dagens eller den liturgiske tids karakter, og som er godkendt af bispekonferencen.⁵⁵

Hvis indgangsverset ikke synges, skal den antifon, som står i missalet, reciteres enten af de troende eller af nogle blandt dem eller af oplæseren, eventuelt af præsten selv, der også kan tilpasse den som en indledende anvisning (*jf. nr. 31*).

Alteret og menigheden hilser

49. Når præsten, diakonerne og de assisterende er kommet frem til koret, hilser de alteret med en dyb bøjning.

Som tegn på ærefrygt kysser præsten og diakonen derefter selve alteret; eventuelt tilryger præsten korset og alteret.

⁵⁴ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 17: A.A.S. 59 (1967) side 305.

⁵⁵ Jf. JOHANNES PAUL II, Apostolisk Brev, *Dies Domini*, 31. maj 1998, nr. 50: A.A.S. 90 (1998), side 745.

50. Når indgangsverset er afsluttet, gør præsten, stående ved sin stol, sammen med menigheden korsets tegn. Herefter hilser præsten menigheden, hvorved han påmindes om Herrens nærvær. Ved denne hilsen og folkets svar manifesteres lokalkirkens mysterium.

Efter hilsenen kan præsten, diakonen eller en assisterende lægmand med få ord indføre de troende i dagens messe.

Bodshandling

51. Derefter opfordrer præsten til syndsbekendelse. Denne fremsiges, efter en kort stilhed, af alle med den almene bekendelsesformel og afsluttes med, at præsten beder bøn om tilgivelse; denne bøn har dog ikke gyldighed som bodens sakramente.

Om søndagen, især i påsketiden, kan man af og til erstatte den sædvanlige bodshandling med velsignelse af vievand og bestænkelse dermed til ihukommelse af dåben.⁵⁶

Kyrie, eleison

52. Efter bodshandlingen indledes altid med **Kyrie, eleison**, medmindre dette allerede har været inkluderet i bodshandlingen. Da det er en sang, hvormed de troende lovpriser Herren og påkalder hans barmhjertighed, synges det normalt af alle, således at folket har sin del og koret eller kantoren har sin.

Hver påkaldelse gentages normalt to gange; men dette er betinget af de forskellige sprogs egenart, musikken og andre forhold, således at et større antal ikke er udelukket. Synges Kyrie som en del af bodsritus, er der før hver akklamation en „trope“.

Lovsangen “Ære være Gud”

53. Lovsangen “Ære være Gud” (**Gloria**) er en meget gammel og ærværdig hymne, hvormed Kirken, der er forsamlet i Helligånden, forherliger Gud Fader og Lammet og tilbeder ham. Teksten til denne hymne kan ikke udskiftes med nogen anden tekst. Den istemmes af præsten, eventuelt af kantor eller kor. Den synges enten af alle i fællesskab eller vekselvis af folket og koret eller af koret alene. Hvis hymnen ikke synges, skal den reciteres af alle samtidig eller i to grupper, som vekselvis svarer hinanden.

Gloria synges eller reciteres på alle søndage undtagen i advents- og fastetiden, desuden på højtider og fester, samt i visse særlige, mere højtidelige gudstjenester.

Kollekten

54. Derpå opfordrer præsten menigheden til bøn, og alle iagttager sammen med ham en kort stilhed for at blive sig bevidst, at de står for Guds ansigt og for at forberede bøn i deres hjerte. Derefter beder præsten Kollekten (**collecta**), som udtrykker det, som er det karakteristiske ved dagens messe. Efter Kirkens ældgamle tradition⁵⁷ rettes bøn sædvanligvis til Gud Fader ved Kristus i Helligånden og har en trinitarisk - længere - afslutning; når den rettes til Faderen: **Ved vor Herre Jesus Kristus, din Søn, som lever og råder med dig i Helligåndens enhed, Gud,**

⁵⁶ Jf. *nedenfor*, side 1441ff.

⁵⁷ Jf. TERTULLIAN, *Adversus Marcionem*, IV, 9: CCSL 1, s. 560; ORIGENES, *Disputatio cum Heracleida*, nr.4, 24: SC 67, side 62; *Statuta Concilii Hipponensis Breviata*, 21: CCSL 149, side 39.

fra evighed til evighed; når den rettes til Faderen, men med omtale af Sønnen ved slutningen af bønnen: **Han, som lever og råder med dig i Helligåndens enhed, Gud, fra evighed til evighed**; når den rettes til Sønnen: **Du, som lever og råder med Gud Fader i Helligåndens enhed, Gud, fra evighed til evighed**.

Folket forener sig med denne bøn, giver den sin tilslutning og gør den til sin egen ved akklamationen **Amen**.

I messen siges altid kun én Kollekt.

B) Ordets Liturgi

55. Den vigtigste del af Ordets Liturgi er læsningerne fra Den Hellige Skrift samt de mellemliggende sange. Homilien, Trosbekendelsen og Menighedens Forbønner udvikler og afslutter denne del. I læsningerne, som belyses i homilien, taler Gud til sit folk,⁵⁸ åbenbarer forløsningens og frelsens mysterium og tilbyder åndelig næring; Kristus er selv til stede ved sit ord midt blandt de troende.⁵⁹ Folket gør Guds ord til sit eget i stilheden og sangene og giver det sin tilslutning gennem Trosbekendelsen, og styrket ved dette ord frembærer det i Menighedens Forbønner sin bøn for Kirkens behov og verdens frelse.

Stilheden

56. Ordets Liturgi skal fejres således, at den begunstiger meditationen, derfor skal enhver form for hast, som hindrer den indre samling, absolut undgås. Under Ordets Liturgi er også korte øjeblikke med stilhed, tilpasset efter forsamlingen, velegnede; her kan Guds ord, under Helligåndens tilskyndelse, modtages med hjertet, og et svar derpå forberedes gennem bønner. Disse øjeblikke med stilhed kan med fordel lægges f.eks. før selve ordets liturgi begyndes, efter første og anden læsning samt efter homilien.⁶⁰

Læsningerne fra Bibelen

57. I læsningerne dækkes der for de troende et bord med Guds ord, og Bibelens skatte åbnes for dem.⁶¹ Derfor er det vigtigt at bevare den fordeling af de bibelske læsninger, hvorved enheden mellem begge Testamenter og i frelseshistorien belyses; derfor er det heller ikke tilladt at udskifte læsninger og vekselsang, som indeholder Guds ord, med andre, ikke-bibelske tekster.⁶²

58. I en messe med menighed fremføres læsningerne altid fra amboen.

59. Fremføringen af læsningerne er ifølge traditionen ikke en lederopgave, men en tjeneropgave. Læsningerne fremføres derfor af en lektor, mens Evangeliet forkyndes af en diakon eller – hvis der ingen diakon er – af en anden præst. Hvis der imidlertid ikke er nogen diakon eller nogen anden præst, læser den celebrerende præst selv Evangeliet; er der heller ikke nogen egnet lektor, fremfører den celebrerende præst også de øvrige læsninger. Efter hver læsning fremfører den, der har læst den, akklamationen, og ved sit svar herpå ærer forsamlingen det Guds ord, som den har modtaget i tro og taknemmelighed.

⁵⁸ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

⁵⁹ Jf. *samme sted*, nr. 7.

⁶⁰ Jf. MISSALE ROMANUM, *Ordo lectionum Missae*, editio typica altera 1981, nr. 28.

⁶¹ Jf. Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 51.

⁶² Jf. JOHANNES PAUL II, Apostolisk Brev, *Vicesimus quintus annus*, 4. december 1988, nr. 13: A.A.S. 81 (1989), side 910.

60. Læsningen af Evangeliet er højdepunktet i Ordets Liturgi. At vi skal vise denne læsning den største ærbødighed, lærer selve liturgien os, idet den fremhæves frem for de øvrige ved en speciel ære, som udvises dels af den, som er udset til at forkynde Evangeliet, og som forbereder sig ved en velsignelse eller en bøn, dels af de troende, som stående lytter til læsningen, og som gennem deres akklamationer erkender og bekender, at Kristus er til stede og taler til dem, dels gennem de tegn på ærbødighed, som vises evangeliebogen.

Vekselsangen

61. Efter første læsning følger Vekselsangen, som er en væsentlig del af Ordets Liturgi og er af stor liturgisk og pastoral vigtighed, idet den tilskynder til meditationen af Guds ord.

Til den enkelte læsning svarer en vekselsang, som normalt tages fra lektionaret.

Det er vigtigt, at vekselsangen synges, i det mindste menighedens omkvæd. Derefter fremfører psalmisten, dvs. den som synger davidssalmen, salmens vers fra amboen eller et andet egnet sted, mens menigheden lytter siddende. Normalt tager den del ved at synge omkvædet, medmindre salmen synges fortløbende, dvs. uden omkvæd. Men for at gøre det lettere for menigheden at synge svaret, har man udvalgt visse responsorier og salmetekster til de forskellige tider af kirkeåret og til de forskellige grupper af helgener. Disse tekster kan derfor synges i stedet for dem, som hører til læsningerne. Kan salmen ikke synges, læses den på en måde, som bedst fremmer meditationen af Guds ord.

I stedet for den salme, som er foreskrevet i lektionaret, kan man synge enten et graduale fra Graduale Romanum eller en responsorie- eller hallelujasalme fra Graduale Simplex, således som det er fastlagt i disse bøger.

Akklamationen før læsningen af Evangeliet

62. Efter den læsning, som går umiddelbart forud for Evangeliet, synges **Halleluja** eller en anden i rubrikkerne fastlagt sang, alt efter hvad kirkeåret kræver. Denne akklamation er en selvstændig ritus, en handling, hvormed de forsamlede troende modtager og hilser Herren, som vil tale til dem i Evangeliet, og i sang bekender deres tro. Akklamationen synges stående af alle, koret eller kantoren synger for, og om nødvendigt gentages den; verset synges alene af kor eller kantor.

- a) **Halleluja** synges hele året undtagen i fastetiden. Versene tages fra lektionaret eller Graduale.
- b) I fastetiden synges i stedet for **Halleluja** det evangelievers, som foreligger i lektionaret. Man kan også synge en anden salme eller tractus fra lektionaret eller Graduale.

63. Er der kun én læsning før Evangeliet, gælder følgende:

- a) I de perioder, hvor **Halleluja** er foreskrevet, kan man enten benytte en hallelujasalme eller en salme med **Halleluja** og tilhørende vers;
- b) I den periode, hvor **Halleluja** ikke skal synges, kan man benytte enten salmen og evangelieverset eller salmen alene.
- c) Synges **Halleluja** eller evangelievers ikke, kan de udelades.

64. Sekvenserne er valgfrie, undtagen påskedag og pinsedag. De synges før **Halleluja**.

Homilien

65. Homilien er en del af liturgien og anbefales på det varmeste⁶³ som nødvendig næring for det åndelige liv. Den bør være en fortolkning af et aspekt ved skriftlæsningerne eller af en anden tekst fra de faste eller skiftende dele i dagens messe. Homilien skal dreje sig om det mysterium, som fejres, eller imødekomme tilhørernes specielle behov.⁶⁴

66. Normalt skal den celebrerende præst selv prædike, eller han delegerer homilien til en af koncelebranterne eller, når lejlighed byder sig, også en gang imellem til diakonen, men aldrig til en lægmand.⁶⁵ I særlige tilfælde og af vægtige grunde kan homilien også holdes af biskoppen eller en præst, når disse er til stede, men ikke kan koncelebrere.

På søn- og helligdage er homilien påbudt i alle messer, som fejres med de troendes deltagelse, og den kan kun udelades af tungtvejende grunde. Men også på øvrige dage er en homili at anbefale, navnlig på hverdage i advents-, faste- og påsketiden, desuden ved andre fester og anledninger, som samler en større mennesskemængde i kirken.⁶⁶

Det vil være gavnligt, om man iagttager et øjeblik stilhed efter homilien.

Trosbekendelsen

67. Fremsigelsen af Credo eller Trosbekendelsen under messen har til formål, at alle forsamlede troende skal give deres tilslutning til det Guds ord, som er blevet forkyndt i læsningerne og udlagt i homilien, og at de gennem fremsigelsen af trosbekendelsen i den form, som er godkendt til liturgisk brug, skal fordybe sig i og bekende troens store mysterier, inden fejringen af disse begynder i nadveren.

68. Trosbekendelsen skal synges eller siges af præsten sammen med menigheden på søndage og højtider. Den kan også fremsiges i visse særlige, mere højtidelige gudstjenester.

Hvis den synges, istemmes den af præsten, eventuelt af kantor eller kor. Den synges enten af alle i fællesskab eller vekselvis af folket og koret.

Hvis den ikke synges, skal den reciteres af alle samtidig eller i to grupper, som vekselvis svarer hinanden.

Menighedens Forbønner

69. Under den almindelige forbøn, eller Menighedens Forbønner, svarer det kristne folk på en måde på det Guds ord, som det har modtaget med tro, og udøver det præstedømme, som det har modtaget i dåben, ved at frembære sin bøn til Gud for alle menneskers frelse. Det vil være godt, om der normalt bedes forbønner

⁶³ Jf. DET HAVATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 52; jf. *Codex Iuris Canonici*, can. 767 § 1.

⁶⁴ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 54: A.A.S. 56 (1964) side 890.

⁶⁵ Jf. *Codex Iuris Canonici*, can. 767 § 1; PONT. COMM. CODICIS IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, respons. ad dubium circa can. 767 § 1: A.A.S. 79 (1987), side 1249; *Instructio interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesie de mysterio*, 15. august 1997, art. 3: A.A.S. 89 (1997), side 864.

⁶⁶ Jf. Rituskongregationen, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 53: A.A.S. 56 (1964) side 890.

under messer, som fejres med en menighed. Disse bønner bedes for den hellige Kirke, for regeringen, for de betrængte og nødlidende, for alle mennesker og for hele verdens frelse.⁶⁷

70. Intentionernes rækkefølge er normalt:

- a) For Kirkens behov;
- b) for statens ledere og hele verdens frelse;
- c) for dem, som tynges af forskellige trængsler;
- d) for den stedlige menighed.

Ved specielle gudstjenester som firmelse, bryllup og begravelse kan intentionernes rækkefølge rette sig mere efter den pågældende anledning.

71. Det er præstens opgave fra sit sæde at lede forbønnen. I korthed indleder han den ved at opfordre de troende til bøn, og han afslutter den med en bøn. De intentioner, som fremføres, bør være formuleret sobert, med fornuftig frimodighed og i få ord, og de skal være udtryk for den samlede menigheds bøn.

Intentionerne bør fremføres fra amboen eller et andet egnet sted af diakonen, kantoren, lektoren eller en anden troende lægmand.⁶⁸

Stående giver de troende udtryk til deres bøn ved en fælles påkaldelse efter hver intention eller ved bøn i stilhed.

C) Nadverliturgien

72. Ved det sidste aftensmåltid indstiftede Kristus det offer og det påskemåltid, som gør Korsets Offer bestandigt nærværende i Kirken, hver gang præsten som stedfortræder udfører det samme, som Herren selv gjorde, og som han bød disciplene gøre til ihukommelse af ham.⁶⁹

Kristus tog brødet og kalken, takkede, brød brødet, rakte det til sine disciple og sagde: "Tag det og spis alle deraf, drik alle deraf; dette er mit Legeme; dette er kalken med mit Blod. Dette skal I gøre til min ihukommelse." Derfor har Kirken ordnet hele fejringen af nadverliturgien, således at den består af dele, som svarer til disse Kristi ord og handlinger. Det sker således:

- 1) Under frembæringen af gaverne bæres brød, vin og vand til alteret, de samme elementer, som Kristus tog i sine hænder.
- 2) I den eukaristiske bøn takkes Gud for hele frelsesværket. Offergaverne bliver til Kristi Legeme og Blod.
- 3) Ved brydelsen af brødet og kommunionen modtager de troende, skønt de er mange, i det ene brød Herrens Legeme og af den ene kalk Herrens Blod, på samme måde som apostlene gjorde det fra Kristi egne hænder.

Frembæring af Gaverne

73. Ved begyndelsen af nadverliturgien bæres de gaver, som skal blive til Kristi Legeme og Blod, frem til alteret.

Først dækkes alteret, eller Herrens Bord, som er midtpunktet for nadverliturgien,⁷⁰ med korporale, purificatorium, missale og kalk - hvis denne ikke forberedes ved kredensbordet.

⁶⁷ Jf. Det II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 53.

⁶⁸ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 56: A.A.S. 56 (1964) side 890.

⁶⁹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 47; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 3 a, b: A.A.S. 59 (1967) side 540-541.

⁷⁰ Jf. Rituskongregationen, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) side 898; Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) side 554.

Derefter frembæres gaverne. Det anbefales, at medlemmer af menigheden frembærer brødet og vinen. Præsten eller diakonen tager imod gaverne på et egnet sted for at bære dem til alteret. Selvom de troende ikke som før i tiden frembærer brød og vin, som de har medbragt hjemmefra, bevarer denne frembærelse af gaverne alligevel sin åndelige betydning og mening.

De kan også bringe penge eller andre gaver, medbragt hjemmefra eller indsamlet under liturgien, bestemt for Kirken eller for de fattige. De placeres på et passende sted i nærheden af nadverbordet.

74. Gaverne frembæres i procession, som ledsages af en offertoriesang (*jf. nr. 37, b*). Denne sang bør fortsætte, indtil gaverne er placeret på alteret. Retningslinjerne for offertoriesangen er de samme som for indgangssangen (*jf. nr. 48*). Offertoriet kan altid ledsages af sang, også uden at gaverne frembæres i procession.

75. Brød og vin placeres på alteret af præsten, mens de foreskrevne bønner læses. Præsten kan tilryge gaverne, som er placeret på alteret, derefter korset og selve alteret som tegn på, at Kirkens offer og bøn stiger op som et røgoffer for Guds åsyn. Også præsten - på grund af hans hellige embede - og menigheden - på grund af den værdighed, den har modtaget i dåben - kan tilryges af diakonen eller af en altertjener efter tilrygningen af gaverne og alteret.

76. Derefter tvætter præsten ved alterets hjørne sine hænder, en ritus, som udtrykker ønsket om sjælens renselse.

Bønnen over Gaverne

77. Når gaverne er blevet frembåret og de ledsagende riter udført, afsluttes offertoriehandlingen med en opfordring til bøn sammen med præsten. Derefter følger Bønnen over Gaverne (*Oratio super Oblata*). Dermed afsluttes forberedelserne til den eukaristiske bøn.

I messen siges kun én Bøn over Gaverne; den har en kort afslutning:

- Ved Kristus, vor Herre;

- hvis der er omtale af Sønnen i slutningen af bønnen: **Han, som lever og råder fra evighed til evighed.**

Menigheden giver sin tilslutning ved at svare: **Amen** og gør bønnen til sin bøn.

Den Eukaristiske Bøn

78. Nu begynder det, som er hele messens midte og højdepunkt: den eukaristiske bøn, som er en takkebøn og en bøn om helliggørelse. Præsten opfordrer folket til at opløfte deres hjerter til Herren i bøn og taksigelse, og han gør sig til alles repræsentant i den bøn, som han i hele menighedens navn retter til Gud Fader gennem Jesus Kristus i Helligånden. Meningen med denne bøn er, at hele menigheden skal forene sig med Kristus i bekendelsen af Guds store gerninger og i frembæringen af offeret. Den eukaristiske bøn kræver, at alle lytter til den i ærbødighed og stilhed.

79. Den eukaristiske bøn kan deles op i sine vigtigste elementer på følgende måde:

- Taksigelsesbønnen (som særlig kommer til udtryk i præfationen): I denne forherliger præsten Gud Fader på gudsfolkets vegne og takker ham for hele frelsesværket eller for et specielt aspekt heraf i henhold til de forskellige dage, fester eller liturgiske tider.
- Akklamationen: I denne forener hele menigheden sig med Himlens kræfter, idet den synger **Sanctus**. Denne akklamation, som udgør en del af den eukaristiske bøn, fremføres af menigheden og præsten i fællesskab.

- c) Epiklesen: I denne beder Kirken gennem særlige påkaldelser om Helligåndens kraft, så de gaver, menneskene har frembåret, må blive helliggjort - d.v.s blive til Kristi Legeme og Blod - og det uplettede offer må blive til frelse for dem, som skal modtage det i kommunionen.
- d) Indstiftelsesberetningen og konsekrationen: Med Kristi egne ord og handlinger fuldbyrdes det offer, som Kristus selv indstiftede ved den sidste nadver, da han ofrede sit Legeme og Blod under brødets og vinens skikkelser, gav apostlene det at spise og drikke og bød dem at fortsætte fejringen af dette mysterium ned gennem tiderne.
- e) Anamnesen: Med denne fuldbyrder Kirken den befaling, som den gennem apostlene fik af Kristus Herren. Den fejrer mindet om Kristus ved specielt at ihukomme hans salige lidelse og hans herlige opstandelse og himmelfart.
- f) Ofringen: Til ihukommelse af Kristi offer frembærer Kirken - og da særlig den kirke, som er samlet her og nu - det lydefri offer for Faderen i Helligånden. Kirken drager omsorg for, at de troende ikke bare skal frembære den uplettede offergave, men også lære at hengive sig selv,⁷¹ så at de med Kristus som midler fra dag til dag bliver ét med Gud og med hinanden, sådan at Gud til sidst bliver alt i alle.⁷²
- g) Forbønnerne: Disse udtrykker, at Eukaristien fejres i samfund med hele Kirken både i Himlen og på jorden, og at offeret frembæres for Kirken selv og for alle dens levende og døde medlemmer, som er kaldet til at få del i genløsningen og frelsen, den, som blev vundet ved Kristi Legeme og Blod.
- h) Afsluttende doksologi: Denne udtrykker Guds forherligelse, og den bekræftes og afsluttes af menighedens akklamation: **Amen.**

Kommunionsritus

80. Da fejringen af Eukaristien er påskemåltidet, er det ønskeligt, at alle troende, som har den rette disposition, følger Herrens bud og modtager hans Legeme og Blod som åndelig næring. Dette er hensigten med brødets brydelse og de andre forberedende riter, som direkte indbyder de troende til kommunionen.

Herrens Bøn

81. I Herrens Bøn beder man om det daglige brød, som for de kristne i særlig grad indbefatter nadverbrødet. Og man beder om renselse fra synd, så det hellige virkelig kan gives til de hellige. Præsten udtaler opfordringen til bøn, mens de troende sammen med ham beder selve bønne. Præsten alene tilføjer embolismen, mens folket afslutter med doksologien. Embolismen er en udfoldelse af den sidste påkaldelse i Herrens Bøn og er en bøn om befrielse fra det ondes magt for hele de troendes samfund.

Opfordringen til denne bøn, embolismen og doksologien, hvormed folket afslutter bønne, synges eller bedes højt.

⁷¹ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) side 548-549.

⁷² Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) side 548-549.

Fredsritus

82. Derpå følger fredsritus. Her beder Kirken om fred og enhed for sig selv og for hele menneskeslægten, og de troende giver udtryk for kirkeligt fællesskab og gensidig kærlighed, før de får del i sakramentet.

Hvad selve fredshilsenen angår, skal dennes form fastlægges af bispekonferencerne i overensstemmelse med de forskellige folkeslags mentalitet og skikke. Det vil dog være passende, om den enkelte nøjes med at give en sober fredshilsen til de nærmest omkringstående.

Brødsbrydelsen

83. Præsten bryder det eukaristiske brød evt. hjulpet af en diakon eller koncelebrant. Brødsbrydelsen, som Kristus udførte ved den sidste nadver, gav på apostlenes tid navn til hele den eukaristiske handling. Denne ritus betegner, at de troende, som er mange, ved kommunionen bliver til ét legeme i kraft af det ene livets brød, som er Kristus (1 Kor 10,17). Brødsbrydelsen begynder efter fredshilsenen og udføres med tilbørlig respekt, uden at den dog skal trækkes unødvendigt ud eller tillægges overdreven vigtighed. Denne ritus er forbeholdt præsten og diakonen. Præsten bryder brødet og lægger et lille stykke af hostien i kalken for at vise enheden af Herrens Legeme og Blod i frelsesværket, nemlig Jesu Kristi levende og herliggjorte Legeme. Bønnen **Agnus Dei** synges sædvanligvis af koret eller af kantor – med svar fra menigheden – eller siges i det mindste højt. Denne påkaldelse ledsager brødsbrydelsen, derfor kan den gentages det nødvendige antal gange, indtil denne ritus er færdig. Den sidste gang afsluttes med ordene: **Giv os fred.**

Kommunionen

84. Præsten forbereder sig ved stille bøn om, at modtagelsen af Kristi Legeme og Blod må blive ham til gavn. De troende gør det samme i stille bøn.

Derefter viser præsten de troende det eukaristiske brød, idet han holder det over patenen eller kalken, og indbyder dem til Kristi måltid. Sammen med dem bekender han sin egen uværdighed med de foreskrevne ord fra Evangeliet.

85. Det er meget ønskeligt, at de troende, sådan som også præsten selv er forpligtet til det, modtager Herrens Legeme med hostier, der er konsekreret under den igangværende messe; ligeledes bør alle i de foreskrevne tilfælde få del i kalken (jf. nr. 283). Herved udtrykkes klarest, også gennem de ydre tegn, kommunionen som en deltagelse i det offer, der fejres ved den liturgiske handling.⁷³

86. Sangen under kommunionen begynder i det øjeblik, præsten giver sig selv sakramentet. Den fælles sang fremhæver det åndelige fællesskab mellem alle nadvergæsterne, udtrykker hjertets glæde og og sætter altergangens karakter af fælles handling i et klarere lys. Sangen fortsætter, så længe de troende modtager sakramentet.⁷⁴ Skal der synges en salme efter kommunionen, skal der dog være et rimeligt tidsrum mellem de to sange.

⁷³ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 31, 32: A.A.S. 59 (1967) s. 558-559; jf. Sakramentskongregationen, Instruks *Immense caritatis*, 29. januar 1973, nr. 2: A.A.S. 65 (1973) side 267-268.

⁷⁴ Jf. KONGREGATIONEN FOR SAKRAMENTERNE OG GUDSTJENESTEN, Instruks *Inestimabile donum*, 3. april 1980, nr. 17: A.A.S. 72 (1980), side 338.

Man skal sørge for, at også sangerne får mulighed for at modtage kommunionen på passende vis.

87. Som sang under kommunionen kan man bruge enten en antifon fra Graduale Romanum, med eller uden davidssalme, eller en antifon med salme fra Graduale Simplex eller en anden passende sang, som er godkendt af bispekonferencen. Den synges enten af koret alene eller af kor/kantor sammen med menigheden.

Hvis man ikke synger, kan antifonen, som er anført i missalet, læses enten af de troende eller af nogle iblandt dem eller en lektor, eller i modsat fald af præsten, efter at han selv har modtaget kommunionen, og inden han uddeler kommunionen.

88. Efter uddelingen af kommunionen beder præst og menighed en kort tid i stilhed. Hvis man ønsker det, kan menigheden synges en davidssalme, en anden lovsang eller en hymne.

89. For at fuldbyrde Gudsfolkets bøn samt afslutte hele kommunionensritus fremfører præsten Bønnen efter Kommunionen, hvor han beder om, at det mysterium, man har fejret, må bære frugt.

I messen siges kun én Bøn efter Kommunionen; den har en kort afslutning:

- når den rettes til Faderen: **Ved Kristus, vor Herre;**
- når den rettes til Faderen, men med omtale af Sønnen ved slutningen af bønnen: **Han, som lever og råder fra evighed til evighed;**
- når den rettes til Sønnen: **Du, som lever og råder fra evighed til evighed.**

Menigheden giver sin tilslutning ved at svare: Amen.

D) Velsignelse og Bortsendelse

90. Til den afsluttende ritus hører:

- a) Korte meddelelser, hvis de er nødvendige;
- b) Præstens hilsen og velsignelsen: Denne sidste er på visse dage og ved visse anledninger længere end sædvanlig og har da form af en Bøn over Folket eller af en Højtidelig Velsignelse;
- c) Diakonens eller præstens bortsendelse af forsamlingen, så at enhver kan gå til sit arbejde under lovprisning og velsignelse af Gud;
- d) Præstens og diakonens alterkys samt deres og alle andre altertjeneres dybe bøjning for alteret.

KAPITEL III

PLIGTER OG TJENESTER UNDER MESSEN

91. Eukaristien fejres af Kristus og Kirken, dvs. det hellige folk forenet og ordnet under biskoppen. Derfor angår Eukaristien Kirkens hele legeme, gør dette synligt og indvirker på det. Eukaristien når legemets enkelte lemmer på forskellig måde alt efter forskellen i kirkelig stand, opgave og aktiv deltagelse.⁷⁵ Således gør det kristne folk - „en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk, et ejendomsfolk“ - sin sammenhængende og hierarkiske struktur åbenbar.⁷⁶ Derfor skal alle, det være sig præster eller lægfolk, udfylde deres opgave eller pligt og kun gøre det, men også alt det, der vedkommer ham eller hende.⁷⁷

I. GEJSTLIGHEDENS PLIGTER

92. Enhver retmæssig fejring af Eukaristien ledes af biskoppen, enten personligt eller af en af de præster, som er hans medhjælpere.⁷⁸

Når en biskop deltager i messen, hvor der er en menighed til stede, bør han absolut selv fejre Eukaristien og lade præsterne medvirke i den hellige handling som koncelebranter. Dette skal ikke ske for at gøre det ydre ritual mere højtideligt, men for at stille mysteriet om Kirken som enhedens sakramente i et klarere lys.⁷⁹

Hvis biskoppen ikke selv fejrer Eukaristien, men overlader det til en anden, er det ønskeligt, at han, iført alba, brystkors, stola og korkåbe, fører forsædet under Ordets Liturgi og meddeler velsignelsen ved slutningen af messen.⁸⁰

93. Også en præst har i Kirken ved præstevielsens sakramente fuldmagt til at frembære offeret som repræsentant for Kristus.⁸¹ Derfor er han det her og nu forsamlede troende folks foresatte, han leder menighedens bøn, han forkynder frelsesbudskabet og forener menigheden med sig, når han frembærer messeofferet ved Kristus i Helligånden til Gud Fader. Han giver sine brødre det evige livs brød og deler det med dem. Når han fejrer Eukaristien, bør han derfor tjene Gud og menigheden med værdighed og ydmyghed. Ved sin holdning og ved sin forkyndelse af Herrens ord bør han hjælpe de troende til erkendelsen af, at Kristus er virkelig til stede.

94. Efter præsten indtager diakonen, i kraft af sin vielse, førstepladsen blandt dem, som assisterer ved fejringen af Eukaristien. Diakonstanden er nemlig allerede siden den allerældste tid under apostlene blevet holdt højt i ære.⁸² Under messen har diakonen sine egne opgaver, som består i at læse evangeliet og lejlighedsvis prædike Guds ord, læse forbønnerne, assistere præsten, gøre alteret i stand og gå til hånde ved offerttjenesten, uddele kommunionen til de troende - særlig under vinens skikkelse - og af og til angive for menigheden, hvilke handlinger den skal udføre, og hvilken legemsholdning den skal indtage.

⁷⁵ DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26.

⁷⁶ Jf. *samme sted*, nr. 14.

⁷⁷ Jf. *samme sted*, nr. 28.

⁷⁸ DET II Vatikankoncil, Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 26, 28; Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 42.

⁷⁹ DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26.

⁸⁰ Jf. *Ceremoniale Episcoporum*, nr. 175-186.

⁸¹ DET II Vatikankoncil, Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 28; Dekret om præsternes tjeneste og liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2.

⁸² Jf. PAUL VI, Apostolisk Brev, *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. juni 1967: A.A.S. 59 (1967), side 697-704; PONTIFICALE ROMANUM, *De ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, editio typica altera, 1989, nr. 173.

II. GUDSFOLKETS OPGAVER

95. Under fejringen af messen udgør de troende et helligt folk, et ejendomsfolk, et kongeligt præsteskab, som takker Gud, idet de frembærer det uplettede offer, ikke bare ved præstens hænder, men også i forening med ham, således at de lærer at hengive sig selv.⁸³ De skal stræbe efter at manifestere dette ved fromhed og ved aktiv næstekærlighed mod dem, som tager del i samme gudstjeneste.

Dette indebærer, at de skal undgå alle former for stødende opførsel og alt, som kan skabe splittelse. Tværtimod skal de have for øje, at de har en fælles Fader i Himlen, og at alle derfor er søskende.

96. De skal udgøre et fællesskab i kraft af det Guds ord, de lytter til, ved at de beder og synger sammen, men først og fremmest ved, at de i fællesskab frembærer offeret og tager del i Herrens Bord. Denne enhed kommer smukt til udtryk i de gestus og den legemsholdning, som de troende i fællesskab indtager.

97. Ingen må afslå at tjene Guds Folk beredvilligt, dersom de skulle blive bedt om at varetage en særlig tjeneste eller opgave under messen.

III. DE ENKELTE TJENESTER

Den indsatte akolyts og den indsatte lektors tjeneste

98. Akolytten er indsat til tjeneste ved alteret og til hjælp for præsten og diakonen. Hans særlige opgave er at forberede alteret og alterkarrene samt i sin egenskab af messtjener om nødvendigt at uddele kommunionen til de troende.⁸⁴

I sin tjeneste ved alteret har akolytten sine egne opgaver (jf. nr. 187-193), som han bør udføre.

99. Lektoren er indsat til at læse stykkerne fra Den Hellige Skrift, undtagen Evangeliet. Han kan også læse forbønnen og desuden vekselsangen, såfremt denne ikke synges af en forsanger.

Under fejringen af Eukaristien har lektoren sin specielle opgave (jf. nr. 194-198), som kun han bør udføre.

Øvrige opgaver

100. Har man ingen akolyt, kan andre lægfolk som altertjenere få beføjelse til at tjene ved alteret og gå præsten og diakonen til hånd; de bærer korset, lysene, røgelskarret, brødet, vinen og vandet og kan desuden gives beføjelse til at uddele kommunionen som ekstraordinære kommuniionsuddelere.⁸⁵

101. Er der ingen lektor til stede, kan man give andre lægfolk beføjelse til at læse teksterne fra Den Hellige Skrift; det er nødvendigt, at de, som udfører denne tjeneste, virkelig er egnede og vel forberedte, for at de troende ved at lytte til Guds ord skal få en inderlig og levende kærlighed til Den Hellige Skrift.⁸⁶

⁸³ DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) side 548-549.

⁸⁴ Jf. *Codex Iuris Canonici*, can. 910 § 2; *Instructio interdicasterialis de quibusdam quæstionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem*, *Ecclesie de mysterio*, 15. august 1997, art. 8: A.A.S. 89 (1997), side 871.

⁸⁵ Jf. KONGREGATIONEN FOR SAKRAMENTSFORVALTNINGEN, Instruks *Immense caritatis*, 29. januar 1973, nr. 1: A.A.S. 65 (1973) side 265-266; *Codex Iuris Canonici*, can. 230 § 3.

⁸⁶ DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 24.

102. Det påhviler forsangeren at synge vekselsangen eller en anden hymne mellem læsningerne. For at kunne udføre sin opgave på rigtig måde må han have lært stemmebrug og have en tydelig og korrekt udtale.

103. Sangkoret (*schola cantorum*) udøver sin liturgiske tjeneste blandt de troende ved at sørge for at udføre sine egne opgaver i overensstemmelse med de forskellige typer af sang og ved at opmuntre de troende til aktivt at synge med.⁸⁷ Det, som her siges om sangkoret, gælder med de nødvendige forbehold også for andre, som har musikalske opgaver, især organisten.

104. Der bør være en forsanger eller korleder til at dirigere og støtte menighedens sang. Navnlig påhviler det forsangeren - når der ikke er noget kor - at lede sangene, så at menigheden aktivt kan udføre sin opgave.⁸⁸

105. En liturgisk opgave udfører desuden:

- a) Sakristanen, som omhyggeligt skal lægge de liturgiske bøger, paramenterne og andet, som er nødvendigt til fejringen af messen, parat;
- b) Kommentatoren, som, om det findes passende, kort giver de troende forklaringer og anvisninger, så at de får en indførelse i messen og bedre forudsætning for at forstå denne. Kommentatorens anvisninger bør være vel forberedte og nøgterne. Under varetagelsen af sin opgave står kommentatoren på et egnet sted vendt mod de troende, men ikke på amboen.
- c) Kollektindsamlere.
- d) Ordensmarskallen, som tager mod de troende ved indgangsdøren, anviser dem rigtig plads og holder orden under processioner.

106. Det er hensigtsmæssigt, at der især i domkirker og større kirker findes en kompetent medhjælper eller ceremonimester, som skal sørge for, at de liturgiske handlinger afvikles på rette vis, og at den medvirkende gejstlighed og det troende lægfolk optræder med værdighed, i god orden og med andagt.

107. Liturgiske opgaver, som ikke er forbeholdt præst eller diakon, og som er omhandlet ovenfor (*nr. 100-106*), kan med en liturgisk velsignelse eller midlertidig bemyndigelse også betros egnede lægfolk, valgt af sognepræsten eller kirkens rektor.⁸⁹ Med hensyn til den opgave at betjene præsten ved alteret skal de forskrifter overholdes, som biskoppen giver for sit stift.

IV. FORDELING AF OPGAVER OG FORBEREDELSE AF MESSEN

108. Én og samme præst bør altid føre forsædet, og han alene udfører alt, hvad der hører til denne opgave, herfra dog undtaget det særegne ved en messe, hvor biskoppen er til stede (*jf. ovenfor nr. 92*).

109. Hvis der er flere til stede, som kan udføre samme tjeneste, er der intet i vejen for, at de fordeler denne tjeneste mellem sig, således at hver udfører noget, f.eks.: én diakon kan påtage sig de dele, som skal synges, en anden overtage tjenesten ved alteret. Hvis der er flere læsninger, kan det være nyttigt at fordele dem mellem

⁸⁷ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 19: A.A.S. 59 (1967) side 306.

⁸⁸ Jf. *samme sted*, nr. 21: A.A.S. 59 (1967) side 306-307.

⁸⁹ Jf. PONT. COMM. CODICIS IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, responsio ad propositum dubium circa can. 230 § 2: A.A.S. 86 (1994), side 541.

flere lektorer osv. Det vil imidlertid være helt upassende, om flere deler ét element i gudstjenesten mellem sig, f.eks. en og samme læsning fremført af to lektorer efter hinanden; undtaget er dog Herrens Lidelses historie.

110. Dersom der kun er én altertjener til stede under en menighedsmesse, udfører han alle de forskellige opgaver.

111. Enhver gudstjeneste skal forberedes omhyggeligt i overensstemmelse med missalet og andre liturgiske bøger og i samarbejde mellem alle de medvirkende, enten det gælder ritualet, det pastorale oplæg eller musikken. Kirkens sognepræst har ledelsen, men han skal først høre de troendes mening i sager, som direkte angår dem. Den præst, som leder gudstjenesten, bevarer imidlertid altid retten til at tilrettelægge det, som hører ind under hans kompetence.⁹⁰

⁹⁰ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 22.

KAPITEL IV

FORSKELLIGE FORMER FOR FEJRING AF MESSEN

112. På det lokalkirkelige plan må man afgjort lægge mest vægt på den messe, som biskoppen fejrer sammen med sine præster, diakoner og læge medhjælpere⁹¹ og med fuld og aktiv deltagelse af gudsfolket; det er nemlig dér, Kirken tilkendegiver hele sit væsen.

I den messe, biskoppen fejrer, eller hvor han fører forsædet uden dog at fejre Eukaristien, skal de regler følges, som forefindes i *Cæremoniale Episcoporum*.⁹²

113. Endvidere må enhver messe, som fejres med en forsamling - særlig med en menighed - anses for meget vigtig, idet den gør Kirken nærværende her og nu. Ikke mindst gælder dette den fælles fejring af søndagsmessen.⁹³

114. Blandt de messer, som fejres af kommuniteter, indtager konventualmessen en særlig plads. Den er en del af det daglige officium og kaldes også "kommunitetsmessen". Selv om disse messer ikke formmæssigt adskiller sig fra andre messer, bør man dog stræbe efter, at de fejres med sang, særlig når alle kommunitetets medlemmer deltager, hvad enten disse er klosterbrødre eller kanniker. I disse messer skal hver enkelt udføre sin opgave alt efter sin rang og tjeneste. Bedst er det, at disse messer så vidt muligt koncelebreres af alle de præster, som ikke af pastorale hensyn er bundet til at fejre messen enkeltvis. Alle præster, som tilhører kommunitetet, men som af sådanne pastorale grunde er forpligtet til at fejre messen enkeltvis, kan imidlertid også koncelebrere under konventual- eller kommunitetetsmessen samme dag.⁹⁴ Det er nemlig vigtigt, at de præster, som er til stede under Eukaristien, medmindre de er undskyldt af en rimelig årsag, almindeligvis udøver det hverv, som deres stand indebærer, og som følge deraf, iført messeklæder, deltager som koncelebranter. Gør de ikke det, bærer de deres særlige kordragt eller rochet over soutanen.

I. MENIGHEDSMESSEN

115. Ved "menighedsmesse" skal forstås en messe, der fejres med deltagelse af troende. Denne form af messen bør så vidt muligt fejres med sang og med et passende antal altertjenere, særlig på søndage og påbudte helligdage,⁹⁵ men den kan også fejres uden sang og med bare én altertjener.

116. En tilstedeværende diakon skal altid gøre tjeneste under enhver form for messe. Det er bedst, at der foruden den celebrerende præst også medvirker en akolyt, en lektor og en kantor. Den ritus, som beskrives nedenfor, regner også med muligheden for et større antal assisterende.

⁹¹ DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41.

⁹² Jf. *Cæremoniale Episcoporum*, nr. 119-186.

⁹³ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 42; Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 28; Dekret om præsternes tjeneste og Liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 26: A.A.S. 59 (1967) side 555.

⁹⁴ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) side 565.

⁹⁵ Jf. Rituskongregationen, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 26: A.A.S. 59 (1967) side 555; Instruks *Musicae sacram*, 5. maj 1967, nr. 16, 27: A.A.S. 59 (1967) side 305, 308.

Forberedelsen

117. Alteret skal dækkes med mindst én alterdug. På eller ved alteret skal der ved enhver messe placeres mindst to lystemer med tændte lys, eller - især ved messen på søndage og befalede helligdage - 4 eller 6 eller - når stedets biskop celebrerer - 7. På alteret eller i nærheden skal der være et kors med en afbildning af den korsfæstede Kristus. Lystemerne og korset med en afbildning af den korsfæstede Kristus kan bæres frem under indgangsprocessionen. Evangeliaret, som er en særskilt bog, forskellig fra den med de andre læsninger, kan lægges på alteret, medmindre også den skal frembæres under indgangsprocessionen.

118. Desuden skal følgende forberedes:

- a) Nær ved præstens stol: Missalet, og om nødvendigt salmebogen.
- b) På amboen: Lektionaret.
- c) På kredensbordet: Kalk, korporale, purificatorium og palla, hvis denne benyttes; patene og om nødvendigt ciborier; hostier til hovedcelebrantens, diakonens, de assisterendes og menighedens kommunion; kander med vin og vand, hvis ikke alt dette bæres frem af de troende ved en offertorieprocession; en spand med vand til indvielse, hvis man foretager bestænkning med vievand; kommuniionsbakke til de troendes kommunion og de ting, som er nødvendige ved håndtvætningen.

Kalken skal helst være dækket med et velum i enten dagens farve eller hvidt.

119. Præstens, diakonens og de øvrige assisterendes messeklæder skal lægges frem i sakristiet i overensstemmelse med de forskellige messeformer (jfr. nr. 337-341):

- a) Til præsten: Alba, stola og messehagel.
- b) Til diakonen: Alba, stola og dalmatika. Denne sidste kan dog udelades om nødvendigt, eller når gudstjenesten er af lavere liturgisk rang.
- c) Til de øvrige assisterende: Albaer eller anden godkendt klædning.⁹⁶
Alle, som bærer alba, skal desuden have cingulum og skulderdug, medmindre disse på grund af albaens form ikke er nødvendige.

Finder indgangen sted som procession, skal også evangeliaret bæres frem; hvis man på søn- og helligdage bruger røgelse, tillige røgelseskar og „skib“ med røgelse, hvis der anvendes incensering eller røgelse; processionskors, stager med tændte lys.

A) MESSE UDEN DIAKON

Messens Indledning

120. Når menigheden er samlet, går præsten og de assisterende iført den liturgiske klædning frem til alteret i følgende orden:

- a) Røgelsesbæreren med tændt røgelseskar, hvis der bruges røgelse.
- b) Altertjenere, der bærer de tændte lys, og mellem dem en akolyt eller en altertjener med korset.
- c) Akolytter og andre altertjenere.
- d) En lektor, som kan bære evangeliaret, men ikke lektionaret, let løftet.
- e) Den celebrerende præst.

Dersom der bruges røgelse, lægger præsten denne i røgelseskarret inden indgangsprocessionen og velsigner den med et korstegn uden at sige noget.

⁹⁶ Jf. *Instructio interdicasterialis de quibusdam quæstionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesiae de mysterio*, 15. august 1997, art. 6: A.A.S. 89 (1997), side 869.

121. Mens processionen går frem til alteret, synges indgangsverset (*jf. nr. 47-48*).

122. Når præsten og assistenterne er kommet frem til alteret, hilser de dette med en dyb bøjning. Korset med en afbildning af den korsfæstede Kristus, som evt. er blevet båret ind i processionen, kan sættes ved alteret, således at det kan tjene som alterkors. Er der i forvejen et alterkors, hvoraf der kun bør være ét, bringes processionskorset bort og sættes et passende sted. Lysestagerne sættes ved siden af eller på alteret. Evangeliaret lægges bedst på alteret.

123. Præsten går op til alteret og kysser det. Derpå går han rundt om alteret, mens han tilryger det.

124. Herefter går præsten til sin stol. Efter indgangssalmen bliver alle stående, mens præst og forsamling gør korsets tegn. Præsten siger: **I Faderens og Sønnens og Helligåndens navn**. Menigheden svarer: **Amen**.

Vendt mod de troende og med udbredte hænder hilser præsten dem med en af de anførte formler. Han selv eller en assistent kan derefter i korthed give de troende en indføring i dagens messe.

125. Derefter følger syndsbeholdelsen og bønne om tilgivelse, hvorefter **Kyrie** synges eller siges i overensstemmelse med rubrikkerne (*jf. nr. 52*).

126. Når det er påbudt, synges eller siges **Gloria** (*jf. nr. 53*).

127. Derefter opfordrer præsten folket til bøn. Med samlede hænder siger han: **Lad os bede**. Alle beder sammen med præsten et øjeblik i tavshed. Derefter beder præsten med udbredte hænder Kollekten, hvorefter menigheden svarer: **Amen**.

Ordets Liturgi

128. Efter afslutningen af Kollekten sætter alle sig. Præsten kan ganske kort indføre de troende i ordets liturgi. Så går lektoren til amboen og fra det lektionar, som er blevet placeret dér allerede inden messen, oplæser han første læsning, som alle lytter til. Som afslutning fremfører lektoren akklamationen: **Dette er Herrens ord**, hvortil alle svarer: **Gud ske tak og lov**. Derefter kan man efter behov iagttage et øjeblik stilhed, således at alle kort kan overveje det, som de har lyttet til.

129. Dernæst fremfører kantor eller lektor selv vekselsangen, og menigheden svarer efter sædvane med omkvædet.

130. Skal der være endnu en læsning før Evangeliet, oplæser en lektor denne fra amboen, mens alle lytter og svarer med akklamationen som ovenfor (*nr. 128*). Derefter kan man efter behov iagttage en øjeblik stilhed.

131. Derpå rejser alle sig og synger **Halleluja** eller en anden sang i overensstemmelse med kirkeåret (*jf. nr. 62-64*).

132. Mens **Halleluja** eller en anden sang synges, lægger præsten røgelse i røgelseskarret og velsigner den. Med samlede hænder og dybt bøjet for alteret beder han dernæst for sig selv: **Rens mit hjerte og mine læber ...**

133. Hvis evangeliaret ligger på alteret, tager han det og, mens han holder det let hævet, går han til amboen; foran ham går læge altertjenere, som kan bære røgelse og lys. Alle tilstedeværende vender sig mod amboen for derved at vise særlig ærbødighed mod Kristi Evangelium.

134. På amboen åbner præsten bogen og siger med samlede hænder: **Herren være med jer**, hvortil menigheden svarer: **Og med din ånd**, og derefter: **Dette hellige evangelium ...**, idet han med tommelfingeren gør korsets tegn på bogen og for sin pande, sin mund og sit bryst; alle andre gør det samme og svarer med akklamationen: **Gud være lovet ...** Hvis røgelse anvendes, tilryger præsten bogen (jf. nr. 276-277). Derefter oplæser han Evangeliet, som han afslutter med akklamationen: **Dette er vor Herre Jesu Kristi Evangelium**, hvortil alle svarer: **Priset være du, Kristus**. Præsten kysser bogen, mens han stille siger: **Måtte ved Evangeliets ord ...**

135. Hvis der ikke er nogen oplæser, læser præsten selv fra amboen alle læsningerne og vekselsangen. Hvis der bruges røgelse, lægger han den i røgelseskarret og velsigner den, før han dybt bøjet siger: **Rens mit hjerte og mine læber...**

136. Stående ved sin stol eller ved selve amboen - eller om belejligt et andet egnet sted - prædiker præsten. Efter homilien kan man iagttage et øjeblik stilhed.

137. Trosbekendelsen synges eller siges af præst og menighed i fællesskab (jf. nr. 68). Herunder står alle. Ved ordene: **Og har påtaget sig kød ...** bøjer alle sig dybt. På højtiderne for Herrens bebudelse og Herrens fødsel knæler man under disse ord.

138. Efter Trosbekendelsen opfordrer præsten med samlede hænder og stående ved sin stol menigheden til forbønnen. Vendt mod forsamlingen fremlægger en kantor, en lektor eller en anden fra amboen eller et andet egnet sted de enkelte intentioner, som menigheden tilslutter sig med sit svar. Til sidst afslutter præsten med udbredte hænder forbønnen med en bøn.

Eukaristiens Liturgi

139. Efter Menighedens Forbønner sætter alle sig og offertoriesangen istemmes (jf. nr. 74).

Akolytten eller en læg altertjener placerer korporale, purificatorium, kalk, palla og missale på alteret.

140. Det er væsentligt, at de troendes deltagelse betones ved frembæring enten af brød og vin til Eukaristien eller af gaver til Kirken og de fattige.

Disse gaver modtages af præsten hjulpet af akolytten eller en anden altertjener. Brød og vin til Eukaristien skal straks bæres til præsten, som anbringer det på alteret; de andre gaver anbringes på et dertil indrettet sted (jf. nr. 73).

141. Ved alteret tager præsten patenen med brødet og holder denne med begge hænder lidt hævet over alteret. Han siger stille: **Lovet være du, vor Gud ...** og sætter derefter patenen med brødet på korporalet.

142. Derefter går præsten til den ene side og hælder vin og lidt vand i kalken, hjulpet af altertjeneren, som rækker ham kanderne. Han siger samtidig stille: **Som vandet blandes med vinen ...** Han går så tilbage midt for alteret, hvor han tager kalken med begge hænder, løfter den lidt og siger stille: **Lovet være du, vor Gud ...** Derpå sætter han kalken på korporalet og dækker den eventuelt med palla.

Synges der ikke under offertoriet eller spilles orgel, kan præsten ved frembæringen af brødet og vinen med høj røst fremsige velsignelsesordene, som menigheden besvarer med akklamationen: **Lovet være Gud i evighed**.

143. Efter at have stillet kalken på alteret bøjer præsten sig dybt og siger stille: **Ydmygt beder vi dig ...**

144. Anvendes der røgelse, lægger præsten den i røgelseskarret, velsigner i tavshed og tilryger gaverne, korset og alteret. Stående ved alterets ene side tilryger en altertjener præsten, derefter tilryger han menigheden.

145. Efter bønnen **Ydmygt beder vi dig ...** eller efter tilrygningen stiller præsten sig ved alterets ene side, tvætter hænderne, idet han stille siger **Rens mig, Herre, ...**, mens en altertjener hælder vand over hans hænder.

146. Derefter går præsten tilbage midt for alteret og vendt mod menigheden strækker han hænderne ud og samler hænderne igen, idet han opfordrer menigheden til bøn med ordene **Lad os forenes i bøn ...**. Menigheden rejser sig og svarer: **Herren til ære og verden til frelse**. Derefter beder han med udbredte hænder Bønnen over Gaverne; hvortil menigheden svarer: **Amen**.

147. Så begynder præsten den eukaristiske bøn. I henhold til rubrikkerne (*jf. nr. 365*) vælger han en af dem, som forefindes i Missale Romanum, eller en, som er godkendt af Den Apostolske Stol. Den eukaristiske bøn kræver efter sin natur, at alene præsten - i kraft af sin vielse - fremsiger den. Menigheden forener sig med præsten i tro og stilhed samt med de svar, som er forudset under den eukaristiske bøn, dvs. i den dialog, som indleder præfationen, **Hellig, hellig, hellig ...**, akklamationen efter indstiftelsesordene og akklamationen: **Amen** efter den afsluttende doksologi. Andre akklamationer, som er blevet approberet af bispekonferencen og godkendt af Den Hellige Stol, kan også anvendes. Det er meget anbefalelsesværdigt, at præsten synger de dele af den eukaristiske bøn, som er forsynet med noder.

148. Når præsten indleder den eukaristiske bøn, synger eller siger han med udbredte hænder: **Herren være med jer**, hvortil menigheden svarer: **Og med din ånd**. Idet han fortsætter: **Opløft jeres hjerte**, løfter han hænderne. Menigheden svarer: **Vort hjerte er hos Herren**. Med udbredte hænder siger han: **Lad os takke Herren vor Gud**, og menigheden svarer: **Det er værdigt og ret**. Derefter fortsætter præsten med udbredte hænder præfationen. Efter præfationen samler han hænderne og sammen med alle tilstedeværende synger eller siger han højt: **Hellig, hellig, hellig ...** (*jf. 79 b*).

149. Herefter fortsætter præsten den eukaristiske bøn i henhold til de rubrikker, der er angivet for hver enkelt bøn.

Hvis celebranten er biskop, tilføjer han i de eukaristiske bønner efter ordene **vor pave N. ordene og mig, din uværdige tjener**. Er en biskop celebrant uden for sit eget bispedømme, tilføjer han efter ordene **vor pave N. ordene min broder N., biskop over Kirken i N., og mig, din uværdige tjener**.

Den stedlige biskop eller den, som ifølge kirkeretten er sidestillet med ham, bør nævnes med følgende formel: **tillige med vor pave N., vor biskop** (eller: **vikar, prælat, præfekt, abbed**) **N.**

Det er tilladt i den eukaristiske bøn at nævne koadjutor eller hjælpebiskopper, men ikke andre biskopper, som måtte være til stede. Hvis der skal nævnes flere, gøres det i en sammenfattende formel **vor biskop N. og hans hjælpebiskopper**. I hver enkelt eukaristisk bøn må de ovennævnte formler tilpasses grammatisk.

150. Kort før konsekrationen kan en altertjener eventuelt give tegn med en lille klokke. Ligeledes ringer han i overensstemmelse med lokal skik og brug med klokken, hver gang sakramentet løftes op.

Bruges der røgelse, tilryger en altertjener hostien og kalken, mens de fremvises efter indstiftelsesordene.

151. Efter indstiftelsesordene besvarer menigheden præstens ord: **Troens mysterium** med en af de foreskrevne akklamationer.

Ved slutningen af den eukaristiske bøn tager præsten patenen med hostien og kalken, løfter dem begge op og synger eller siger alene doksologien: **Ved ham** Menigheden afslutter med akklamationen: **Amen**. Derefter sætter præsten patenen og kalken på korporet.

152. Efter den den eukaristiske bøn siger eller synger præsten med samlede hænder den indledende opfordring til Herrens Bøn, som han derefter med udbredte hænder beder sammen med menigheden.

153. Efter ordene: **Men frels os fra det onde** beder præsten alene embolismen **Ja, fri os, beder vi dig, Herre ...** med udbredte hænder. Menigheden tilslutter sig bønne ved at sige eller synge: **Thi dit er riget**

154. Derpå beder præsten højt bønne: **Herre Jesus Kristus, du har sagt til dine disciple** Herefter strækker præsten, vendt mod menigheden, hænderne ud, samler dem igen og siger: **Herrens fred være altid med jer**, og menigheden svarer: **Og med din ånd**. Derefter kan præsten eventuelt tilføje: **Giv hinanden et tegn på fred**.

Præsten kan give fredshilsen til de assisterende, men skal selv forblive i alterrummet, så gudstjenesten ikke forstyrres. Det skal han også, selvom han af en fornuftig grund ønsker at give fredshilsen til nogle enkelte fra menigheden. I henhold til hvad bispekonferencen har fastlagt, giver alle over for hinanden udtryk for fred og næstekærlighed. Idet man giver fredshilsenen, kan man sige: **Herrens fred være altid med dig**, hvortil der svares: **Amen**.

155. Herefter tager præsten hostien, bryder den over patenen og lægger et lille stykke deraf ned i kalken, idet han stille siger: **Vor Herre Jesu Kristi Legeme og Blod** Under brødsbrydelsen synges eller siges af koret og hele menigheden: **Guds Lam ...** (*jf. nr. 83*).

156. Som forberedelse til kommunionen beder præsten med samlede hænder stille bønne: **Herre Jesus Kristus, den levende Guds Søn, ...** eller: **Herre Jesus Kristus, når jeg modtager**

157. Efter bønne gør præsten knæbøjning, tager hostien, der er indviet i denne messe, og holder den lidt hævet over patenen eller kalken. Vendt mod menigheden siger han: **Se det Guds Lam, ...**, og sammen med de troende tilføjer han én gang: **Herre, jeg er ikke værdig**

158. Vendt mod alteret siger præsten stille for sig selv: **Kristi Legeme bevare mig til det evige liv**. Med ærbødighed modtager han Kristi Legeme. Så tager han kalken og siger stille: **Kristi Blod bevare mig til det evige liv**. Med ærbødighed modtager han Kristi Blod.

159. Mens præsten modtager sakramentet, istemmes kommunionssangen (*jf. nr. 86*).

160. Derpå tager præsten patenen eller ciboret og går hen til altergæsterne, der normalt træder frem i procession.

Det er ikke tilladt de troende selv at tage hostien eller kalken og heller ikke, at den vandrer fra hånd til hånd. De troende modtager kommunionen knælende eller stående alt efter, hvad bispekonferencen har bestemt. Hvis de modtager kommunionen stående, anbefales det, at de inden modtagelsen af sakramentet viser det skyldige ærbødighed efter de samme fastsatte normer.

161. Hvis kommunionen kun skal modtages under brødets skikkelse, holder præsten hostien lidt hævet foran hver enkelt og siger: **Kristi Legeme**. Den, der skal modtage kommunionen, svarer: **Amen** og modtager sakramentet efter eget valg i munden eller, hvis der er givet tilladelse dertil, i hånden. Så snart altergæsten har modtaget den hellige hostie, spiser han den helt op.

Ved kommunion under begge skikkelser skal de særlige forskrifter herfor overholdes (jf. 284-287).

162. Ved uddelingen af kommunionen kan andre tilstedeværende præster hjælpe præsten. Er der ikke andre præster til stede, og antallet af altergæster er stort, kan præsten kalde andre ekstraordinære hjælpere til, dvs. en rettelig indsat akolyt eller andre troende, som har behørig udnævnelse dertil.⁹⁷ I nødstilfælde kan præsten midlertidigt bemyndige en troende.⁹⁸

Disse hjælpere må ikke gå til alteret, før præsten selv har modtaget kommunionen og skal altid modtage alterkarret med den allerhelligste Eukaristi, der skal uddeles til de troende, af præstens hånd.

163. Efter kommunionensuddelingen drikker præsten ved alteret selv al den konsekreerede vin, der måtte være tilovers; de tiloversblevne konsekreerede hostier spiser han enten ved alteret, eller han bærer dem til det sted, hvor Eukaristien opbevares. Efter at præsten er gået tilbage til alteret, samler han de smuler, der måtte være tilovers. Stående ved alteret eller ved kredensbordet renser han patenen eller ciboriet over kalken. Derefter renser han kalken, mens han stille siger: **Herre, lad os med et rent hjerte modtage** Herefter tørrer han den med purificatoriet. Hvis karrene renses ved alteret, bærer en altertjener dem bagefter til kredensbordet. Det er dog tilladt at lade de alterkar, der skal renses, især hvis der er flere, blive stående på korporalet, passende tildækket, enten på alteret eller på kredensbordet. De renses da straks efter messen, når menigheden er sendt bort.

164. Derefter kan præsten gå tilbage til sit sæde. Man kan iagttage en kort andægtig stilhed, eventuelt kan man synge en davidssalme eller en anden lovsang eller en salme (jf. 88).

165. Stående ved sit sæde eller ved alteret vender præsten sig mod menigheden og siger med samlede hænder: **Lad os bede**. Med udbredte hænder beder han Bønnen efter Kommunionen. Før denne bøn kan der være en kort stilhed, hvis den ikke har været henlagt til lige efter kommunionen. Bønnen afsluttes med menighedens **Amen**.

Velsignelse og Bortsendelse

166. Efter Bønnen efter Kommunionen kan der i korthed gives eventuelle bekendtgørelser.

167. Derpå breder præsten hænderne ud og hilser menigheden med ordene: **Herren være med jer**. Menigheden svarer: **Og med din ånd**, hvorefter præsten atter samler hænderne, lægger den venstre hånd på brystet, løfter den højre og siger: **Den almægtige Gud, ...**, og idet han gør korsets tegn over menigheden, fortsætter han **Fader, Søn og Helligånd, velsigne jer**. Alle svarer: **Amen**.

⁹⁷ Jf. KONGREGATIONEN FOR SAKRAMENTERNE OG GUDSTJENESTEN, Instruks *Inæstimabile donum*, 3. april 1980, nr. 10: A.A.S. 72 (1980), side 336; *Instructio interdicasterialis de quibusdam quæstionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesie de mysterio*, 15. august 1997, art. 8: A.A.S. 89 (1997), side 871.

⁹⁸ Jf. *nedenfor*, Tillæg, Ritual for indsættelse af en kommunionensuddeler ad hoc, side 1445.

På visse dage og ved særlige lejligheder bruges, i henhold til rubrikkerne, en mere højtidelig velsignelse eller "bøn over folket". Biskoppen velsigner menigheden med sin særlige formel, idet han tre gange gør korsets tegn over menigheden.⁹⁹

168. Umiddelbart efter velsignelsen siger præsten med samlede hænder: **Gå ud med Kristi fred**, hvortil alle svarer: **Gud ske tak og lov!**

169. Derefter kysser præsten alteret på den sædvanlige måde. Sammen med altertjenerne gør han en dyb bøjning og går derefter ud.

170. Hvis messen umiddelbart efterfølges af en anden liturgisk handling, udelades velsignelsen og bortsendelsen.

B) MESSE MED DIAKON

171. Hvis en diakon er til stede under messen, gør han, iført diakonklædning, tjeneste på følgende måde:

- a) assisterer præsten og går ved siden af ham;
- b) tjener ved alteret både ved kalken og ved bogen;
- c) forkynder Evangeliet og kan af den celebrerende præst få overdraget homilien (*jf. nr. 66*);
- d) vejleder de troende gennem passende anvisninger og fremfører intentionerne i Menighedens Forbøn;
- e) hjælper præsten ved uddelingen af kommunionen, samt renser og ordner alterkarrene;
- f) udfører om nødvendigt andres tjenester, hvis øvrige assistenter mangler.

Messens Indledning

172. Med evangeliaret let løftet går diakonen foran præsten frem til alteret; derefter ved siden af denne.

173. Hvis han bærer evangeliaret, går han direkte op til alteret uden bøjning. Han lægger helst evangeliaret på alteret, som han derefter kysser sammen med præsten.

Hvis han ikke bærer evangeliaret, gør han sammen med præsten på sædvanlig måde en dyb bøjning for alteret og kysser det sammen med ham.

Dersom der bruges røgelse, hjælper han endelig præsten med at lægge den i røgelseskarret og med tilrygningen af korset og alteret.

174. Efter tilrygningen går han med præsten til dennes stol. Der stiller han sig ved siden af ham og går ham til hånd efter behov.

Ordets Liturgi

175. Mens **Halleluja** eller en anden sang synges, hjælper diakonen præsten med at lægge røgelse i karret, hvis der skal tilryges. Så bøjer han sig dybt for præsten og beder om dennes velsignelse, idet han stille siger: **Giv mig din velsignelse**. Præsten velsigner ham med ordene: **Herren være i dit hjerte** Diakonen betegner sig med korsets tegn, idet han svarer: **Amen**. Derefter tager han efter en bøjning for alteret evangeliaret, som ligger på alteret, og går til amboen med bogen lidt løftet; foran ham går røgelsesbæreren med rygende røgelseskar og altertjenere med tændte lys.

⁹⁹ Jf. *Ceremoniale Episcoporum*, nr. 1118-1121.

Ved amboen hilser diakonen menigheden og siger med samlede hænder: **Herren være med jer**, og derefter: **Dette hellige Evangelium ...**, idet han med tommelfingeren gør korsets tegn på bogen og for sin pande, sin mund og sit bryst og tilryger bogen. Derefter læser han Evangeliet, som han afslutter med akklamationen: **Dette er vor Herre Jesu Kristi Evangelium**, hvortil alle svarer: **Priset være du, Kristus**. Han kysser derefter ærbødigt bogen, mens han stille siger: **Måtte ved Evangeliets ord ...** og går tilbage til præsten.

Hvis diakonen tjener biskoppen, bærer han bogen hen til ham, for at han kan kysse den, eller diakonen kysser selv bogen, mens han stille siger: **Måtte ved Evangeliets ord ...** Under mere højtidelige messer kan biskoppen eventuelt velsigne menigheden med evangeliaret.

Evangeliaret kan derefter bæres til kredensbordet eller et andet velegnet og værdigt sted.

176. Er der ingen anden egnet lektor til stede, kan diakonen også læse de andre læsninger.

177. Efter præstens indledning fremfører diakonen intentionerne - i regelen fra amboen.

Eukaristiens Liturgi

178. Efter Menighedens Forbønner sætter præsten sig på sin stol, mens diakonen, hjulpet af en akolyt, dækker alterbordet. Diakonen selv tager hånd om alterkarrene; han bistår også præsten med at tage imod menighedens gaver (kollekten). Derpå rækker han præsten patenen med det brød, som skal konsekres; han hælder vin og lidt vand i kalken, mens han stille siger: **Som vandet blandes med vinen ...** og rækker derefter præsten kalken. Denne forberedelse af kalken kan også foretages ved kredensbordet. Dersom der bruges røgelse, hjælper han præsten med tilrygningen af gaverne, korset og alteret. Derefter tilryger han, eller akolytten, præsten og menigheden.

Fra og med epiklesen til og med fremvisningen af kalken knæler diakonen i regelen. Er der flere diakoner til stede, kan den ene lægge røgelse i røgelseskarret inden indstiftelsesordene og tilryge hostien og kalken ved fremvisningen.

179. Under den eukaristiske bøn står diakonen ved præstens side, men lidt tilbage trukket, for at kunne hjælpe ham ved kalken og missalet, om det behøves.

180. Ved doksologien, som afslutter den eukaristiske bøn, står han ved siden af præsten og løfter kalken, mens præsten løfter patenen med hostien, indtil menigheden har sagt: **Amen**.

181. Efter at præsten har bedt bønnen om fred og sagt: **Herrens fred være altid med jer** - og menigheden har svaret: **Og med din ånd** - opfordrer diakonen eventuelt til, at man giver hinanden fredshilsenen. Med samlede hænder og vendt mod menigheden siger han da: **Giv hinanden et tegn på fred**. Selv modtager han fredshilsenen fra præsten og kan give den til de nærmeststående assisterende.

182. Efter præstens kommunion modtager diakonen af præsten selv kommunionen under begge skikkelser. Derefter hjælper han præsten med uddelingen af kommunionen. Dersom kommunionen uddeles under begge skikkelser, rækker han kalken til dem, som modtager Kristi Blod, og efter kommunionen drikker han ved alteret ærbødigt resten af Kristi Blod; om nødvendigt får han hjælp af andre diakoner og præster.

183. Efter uddelingen af kommunionen går diakonen med præsten tilbage til alteret og samler eventuelle brudstykker af hostien sammen. Derefter bringer han kalken og andre kar, som har været brugt under messen, til kredensbordet, hvor han renser dem og ordner dem på sædvanlig måde, mens præsten går tilbage til sit sæde. Det er dog tilladt at lade karrene blive stående tilbørligt tildækket på korporalet på kredensbordet og rense dem umiddelbart efter messen, når menigheden er sendt bort.

Velsignelse og Bortsendelse

184. Efter Bønnen efter Kommunionen giver diakonen i korthed eventuelle bekendtgørelser, hvis ikke præsten foretrækker at gøre det selv.

185. Hvis man bruger bøn over folket eller en højtidelig velsignelse, siger diakonen: **Bøj jer til velsignelsen**. Når præsten har givet velsignelsen, sender diakonen med samlede hænder og vendt mod menigheden de troende bort med ordene: **Gå ud med Kristi fred**.

186. Derpå kysser han alteret sammen med præsten, bøjer sig dybt og går ud i samme processionsorden, som han kom ind.

C) AKOLYTTENS OPGAVER

187. De opgaver, som akolytten kan udføre, er af forskellig art. Da nogle af dem kan sammenfalde, er det bedst, at de fordeles på flere på en passende måde. Hvis der imidlertid kun er én akolyt, skal denne tage sig af de vigtigste opgaver, og de øvrige skal fordeles mellem flere assisterende.

Messens Indledning

188. Akolytten kan bære korset mellem to lysbærere under processionen op til alteret. Når han er kommet frem til alteret, stiller han korset ved alteret, således at det kan tjene som alterkors. Er der i forvejen et alterkors, sættes processionskorset et andet værdigt sted. Dernæst indtager han sin plads i koret.

189. Under messen påhviler det akolytten at gå til præsten eller diakonen, hver gang det er nødvendigt, for at række dem bogen eller udføre andre opgaver. Det er nyttigt, at han så vidt muligt har en plads, hvorfra han med lethed kan gøre tjeneste, enten ved præstens stol eller ved alteret.

Eukaristiens Liturgi

190. Efter forbønnen bliver præsten på sin plads, mens akolytten, hvis der ikke er nogen diakon til stede, placerer korporale, purificatorium, kalk, palla og missale på alteret. Om nødvendigt hjælper han så præsten med at tage imod menighedens gaver (kollekten) og bringer efter behov brødet og vinen til alteret, hvor han rækker det til præsten. Hvis der bruges røgelse, rækker han præsten røgelseskarret og hjælper ham med tilrygningen af gaverne og alteret. Derefter tilryger han præsten og menigheden.

191. Som særlig opgave kan den akolyt, der er behørigt indsat i sin tjeneste, om nødvendigt hjælpe præsten som ekstraordinær hjælper med uddelingen af kommunionen.¹⁰⁰ Hvis kommunionen modtages under begge skikkelser, rækker han, når der ikke er nogen diakon til stede, kommunikanterne kalken eller holder denne, hvis kommunionen gives ved neddykning.

¹⁰⁰ Jf. PAUL VI, apostolisk skrivelse *Ministeria quædam*, 15. august 1972, nr. VI: A.A.S. 64 (1972) side 532.

192. Efter uddelingen af kommunionen hjælper den akolyt, som er behørigt indsat i sin tjeneste, præsten eller diakonen med at rense og ordne de kar, som har været brugt under messen. Når der ikke er nogen diakon til stede, bringer den akolyt, der er behørigt indsat i sin tjeneste, karrene til kredensbordet, hvor han på sædvanlig måde renser, tørrer og ordner dem.

193. Efter messen vender akolytten og de andre assisterende sammen med diakonen og præsten tilbage til sakristiet i samme processionsorden, som da de kom ind.

D) LEKTORENS OPGAVER

Messens Indledning

194. Lektoren, iført godkendt klædning, kan bringe evangeliaret til alteret, når der ikke medvirker en diakon. Han går da foran præsten med evangeliaret let løftet. Ellers går han sammen med de øvrige assisterende.

195. Når han er kommet frem til alteret, gør han sammen med de øvrige en dyb bøjning. Bærer han evangeliaret, går han op til alteret, lægger dér evangeliaret og indtager derefter sin plads i koret sammen med de øvrige assisterende.

Ordets Liturgi

196. Fra amboen læser lektoren de læsninger, som går forud for Evangeliet. Når der ikke er nogen forsanger til stede, kan han også recitere vekselsangen efter første læsning.

197. Hvis der ikke er nogen diakon, kan lektoren efter præstens indledning fra amboen læse intentionerne i forbønnerne.

198. Hvis indgangsverset og kommuniionsverset ikke synges, og de antifoner, som står i missalet, ikke læses af menigheden, kan lektoren gøre det på passende tidspunkter (*jf. nr. 48, 87*).

II. KONCELEBRERET MESSE

199. Den koncelebrerede messe udtrykker på en fin måde præsteskabets og offerhandlingens enhed, ja, hele gudsfolkets enhed. Ved præste- og bispevielse, ved abbedvelsignelse samt ved oliemessen er den foreskrevet ifølge selve ritualet.

Det anbefales tillige ved følgende messer, medmindre hensynet til de troende kræver eller tilråder andet:

- a) skærtorsdag ved aftenmessen;
- b) ved messen under kirkemøder, bispemøder og bispesynoder;
- c) ved kommunitetsmessen og i hovedmessen i kirker og kapeller;
- d) ved messer under præstemøder, det være sig verdens- eller ordenspræster.¹⁰¹

Den enkelte præst har dog lov til selv at fejre messen, blot det ikke sker samtidig med den koncelebrerede messe i det samme kirkerum eller kapel. Skærtorsdag aften og påskenattens vigilie er det dog ikke tilladt at frembære messeofferet alene.

200. Præster på rejse skal modtages med gæstfrihed ved koncelebrationen, når blot man sikrer sig deres præstelige status.

¹⁰¹ DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 57; *Codex Iuris Canonici*, can.902.

201. På steder, hvor der findes et stort antal præster, og hvor nødvendigheden eller det pastorale behov tilskynder dertil, kan flere koncelebrationer finde sted også flere gange på samme dag; det skal dog ske på hinanden følgende tidspunkter eller i adskilte indviede rum.¹⁰²

202. Det tilkommer biskoppen, i overensstemmelse med kirkerettens bestemmelser, at fastsætte regler for koncelebration i alle kirker og kapeller i sit bispedømme.

203. Særlig ærbødighed bør man have over for den koncelebrerede messe, som biskoppen fejrer med sit præsteskab. Dette gælder en stationsmesse, særlig på kirkeårets højtider, den messe, hvor bispedømmets ny biskop eller hjælpebiskopper (*coadiutor, auxiliaris*) vies, oliemessen, messen skærtorsdag aften, messen for en lokalkirkes hellige grundlægger eller for bispedømmets værnehelgen, årsdagen for biskoppens vielse samt endelig messer ved synoder og bispevisitats.

Ligeledes anbefales koncelebration, hver gang præsterne samles med biskoppen, enten til retræte eller til et møde. Koncelebrationens særegne symbolik, nemlig præsteskabets og Kirkens enhed, kommer tydeligere til syne ved disse anledninger.¹⁰³

204. I særlige tilfælde, på grund af gudstjenestens eller festens specielle betydning, er det tilladt at celebrere eller koncelebrere flere gange samme dag i følgende tilfælde:

- a) den, som skærtorsdag har celebreret eller koncelebreret ved oliemessen, kan også være celebrant eller koncelebrant under aftenmessen;
- b) den, som under påskennattens vigilie har celebreret eller koncelebreret, kan også være celebrant eller koncelebrant påskedag;
- c) på dagen for Herrens fødsel kan alle præster celebrere eller koncelebrere ved tre messer, forudsat at disse fejres på de forudsete tidspunkter;
- d) på Alle Sjæles Dag kan alle præster celebrere eller koncelebrere ved tre messer, forudsat at messerne fejres på forskellige tider, og at man iagttager det, som er foreskrevet om intentionerne for anden og tredje messe.¹⁰⁴
- e) hvis nogen koncelebrerer med biskoppen eller hans delegerede under en synode, en visitats eller et præstemøde, kan han fejre messen endnu en gang med en menighed. Tilsvarende gælder med de nødvendige forbehold for sammenkomster af ordenspræster.

205. En koncelebreret messe følger de almindeligt gældende normer for alle messer (jf. nr. 112-198), men med de ændringer, som anføres nedenfor.

206. Det er aldrig tilladt at slutte sig til en allerede påbegyndt koncelebration.

207. I alterrummet forberedes:

- a) sæder og bøger til koncelebranterne;
- b) på kredensbordet: en kalk af tilstrækkelig størrelse eller flere kalke.

208. Dersom en diakon ikke er til stede, udfører nogle af koncelebranterne dennes særlige tjenester.

Dersom ikke andre medhjælpere assisterer, kan disses særlige tjenester overdrages andre egnede troende; er sådanne ikke til stede, udføres tjenesterne af nogle af koncelebranterne.

¹⁰² Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) side 566.

¹⁰³ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) side 565.

¹⁰⁴ Jf. BENEDIKT XV, Apostolisk konstitution *Incrumentum altaris sacrificium*, 10. august 1915: A.A.S. 7 (1915), side 401-404.

209. I sakristiet eller på et andet egnet sted ifører koncelebranterne sig de messeklæder, de sædvanligvis bærer, når de fejrer messe enkeltvis. Af rimelige årsager, som kan være koncelebranternes store antal eller mangel på paramenter, kan koncelebranterne - dog altid undtaget hovedcelebranten - undlade at bruge messehagel og blot tage en stola over albaen.

Messens Indledning

210. Når alt er forberedt i overensstemmelse med forskrifterne, går processionen på sædvanlig vis gennem kirken til alteret. De koncelebrerende præster går ind før hovedcelebranten.

211. Foran alteret bøjer koncelebranterne og hovedcelebranten sig dybt, kysser alteret og går hver til sin plads. Hvis alteret og korset skal tilryges, gør hovedcelebranten dette, før han går til sin stol.

Ordets Liturgi

212. Under Ordets Liturgi forbliver koncelebranterne på deres pladser. De sætter sig og rejser sig på samme måde som hovedcelebranten.

Når **Halleluja** er blevet istemt, rejser alle sig, undtagen biskoppen, som tavst lægger røgelse i røgelseskarret og velsigner diakonen, eller hvis der ikke er nogen diakon, den koncelebrant, som skal læse Evangeliet. Er hovedcelebranten præst, og der ikke er nogen diakon, hverken beder om eller modtager den koncelebrant, som læser Evangeliet, hovedcelebrantens velsignelse.

213. Homilien holdes almindeligvis af hovedcelebranten, men kan også overlades til en af koncelebranterne.

Eukaristiens Liturgi

214. Forberedelsen af gaverne (*jf. nr. 139-145*) udføres af hovedcelebranten, mens de øvrige koncelebranter bliver siddende på deres pladser.

215. Efter at hovedcelebranten har bedt Bønnen over Gaverne, går koncelebranterne frem og stiller sig omkring alteret, dog således at de ikke er til hinder for liturgien, og sådan at ceremonien let kan ses af de troende. Koncelebranterne må heller ikke stå i vejen for diakonen, når denne gør tjeneste ved alteret.

Diakonen udfører sin egen tjeneste ved alteret, når det er nødvendigt, med hensyn til kalken og missalet. Ellers står han, når dette er muligt, lidt tilbagetrukket bagved koncelebranterne, der står omkring hovedcelebranten.

Fremføringen af den eukaristiske bøn

216. Præfationen synges eller siges af hovedcelebranten alene, mens **Sanctus ...** synges eller reciteres af koncelebranterne sammen med menigheden og koret.

217. Efter **Sanctus ...** deltager koncelebranterne i den eukaristiske bøn som beskrevet nedenfor. Dersom intet andet anføres, udfører hovedcelebranten alene de foreskrevne gestus.

218. De dele, som reciteres af celebranterne i fællesskab - navnlig indstiftelsesordene, som de alle er forpligtede til at sige - skal af koncelebranterne siges med dæmpet stemme, således at hovedcelebranten tydeligt kan høres. På denne måde opfattes ordene lettere af menigheden.

De dele, som koncelebranterne siger i fællesskab, og som i missalet er forsynet med noder, skal helst synges.

Første Eukaristiske Bøn, Den Romerske Canon

219. I den første eukaristiske bøn, den romerske canon, læses **Dig, mildeste Fader** af hovedcelebranten alene med udbredte hænder.

220. **Ihukom, Herre** og **I fællesskab** egner sig til at overlades til én eller to koncelebranter, som med høj røst og udbredte hænder læser disse bønner alene.

221. **Dette er det offer** læses alene af hovedcelebranten med udbredte hænder.

222. Fra **Vi beder dig, Gud, velsign denne gave** til og med **Vi beder dig ydmygt** bedes alt af koncelebranterne i fællesskab på følgende måde; men alene hovedcelebranten udfører de tilhørende gestus:

- a) **Vi beder dig, Gud, velsign denne gave** bedes med hænderne udstrakt over gaverne;
- b) **Dagen før sin død** og **Ligeså tog han** bedes med hænderne samlede;
- c) Under indstiftelsesordene kan højre hånd løftes i retning mod brødet og kalken. Når hostien og kalken løftes, følger alle dem med blikket og gør derpå en dyb bøjning;
- d) **Derfor ihukommer vi** og **Se med mildt og nådigt blik** bedes med udbredte hænder;
- e) **Vi beder dig ydmygt** med samlede hænder og bøjet indtil ordene ... **modtager din Søns højhellige Legeme og Blod**, hvorpå koncelebranterne retter sig op og betegner sig med korsets tegn ved ordene **må fyldes med al himmelsk velsignelse og nåde**.

223. **Ihukom, Herre, også** og **Også os syndere** egner sig til at overlades til én eller to af koncelebranterne, som med høj røst og udbredte hænder læser disse bønner alene.

224. Ved ordene **Også os syndere** slår alle koncelebranterne sig for brystet.

225. **Ved hvem du altid skaber** læses af hovedcelebranten alene.

Anden Eukaristiske Bøn

226. I den anden eukaristiske bøn bedes **Herre, du er i sandhed hellig** af hovedcelebranten alene med udbredte hænder.

227. Fra **Derfor beder vi dig** til og med **Ydmygt beder vi dig** bedes alt af koncelebranterne på følgende måde:

- a) **Derfor beder vi dig** bedes med hænderne udstrakt over gaverne;
- b) **For i den nat** og **Ligeså tog han** bedes med hænderne samlede;
- c) Under Herrens ord kan højre hånd udstrækkes i retning mod brødet og kalken. Når hostien og kalken løftes, følger alle dem med blikket og gør derpå en dyb bøjning;
- d) **Derfor fejrer vi** og **Ydmygt beder vi dig** bedes med udbredte hænder.

228. Forbønnerne for de levende **Herre, se i nåde til din Kirke** og for de døde **Se også nådigt til vore brødre og søstre** egner sig til at overlades til én eller to af koncelebranterne, som da reciterer dem alene med høj røst og udbredte hænder.

Tredje Eukaristiske Bøn

229. I den tredje eukaristiske bøn bedes **Herre, du er i sandhed hellig** af hovedcelebranten alene med udbredte hænder.

230. Fra **Så beder vi da ydmygt** til og med **Vi beder dig: Tag nådigt imod din Kirkes gave** bedes alt af koncelebranterne i fællesskab på følgende måde:

- a) **Så beder vi da ydmygt** bedes med hænderne udstrakt over gaverne;

- b) **For i den nat, da han blev forrådt og Ligeså tog** han bedes med hænderne samlede;
- c) Under indstiftelsesordene kan højre hånd udstrækkes i retning mod brødet og kalken. Når hostien og kalken løftes, følger alle dem med blikket og gør derpå en dyb bøjning;
- d) **Derfor fejrer vi og Vi beder dig: Tag nådigt imod** bedes med udbredte hænder.

231. Forbønnerne **Lad os for evigt tilhøre dig, Herre, lad dette forsoningsoffer og Vi beder dig for vore afdøde** egner sig til at overlades til én eller to af koncelebranterne, som da reciterer dem alene med udbredte hænder.

Fjerde Eukaristiske Bøn

232. I den fjerde eukaristiske bøn bedes fra **Hellige Fader, vi bekender til ... frem til helligheds fylde** af hovedcelebranten alene med udbredte hænder.

233. Fra **Derfor beder vi dig, Herre til og med Herre, du har selv beredt denne gave** bedes alt af koncelebranterne i fællesskab på følgende måde:

- a) **Derfor beder vi dig, Herre** bedes med hænderne udstrakt over gaverne;
- b) **Da timen var kommet og Ligeså tog han** bedes med hænderne samlede;
- c) Under indstiftelsesordene kan højre hånd udstrækkes i retning mod brødet og kalken. Når hostien og kalken løftes, følger alle dem med blikket og gør derpå en dyb bøjning;
- d) **Derfor mindes vi, Fader og Herre, du har selv beredt denne gave** bedes med udbredte hænder.

234. Forbønnerne **Så tænk da, Herre og Milde Fader, vi beder dig** egner sig til at overlades til én eller to af koncelebranterne, som da reciterer dem alene med høj røst og udbredte hænder.

235. I andre af Den Apostolske Stol godkendte eukaristiske bønner følges de regler, som er fastlagt for hver enkelt bøn.

236. Den eukaristiske bøns afsluttende doksologi bedes ikke af de troende, men alene af hovedcelebranten og, hvis det passer sig, sammen med koncelebranterne.

Kommunionsritus

237. Hovedcelebranten læser med samlede hænder opfordringen til bøn, som indleder Herrens Bøn, og med udbredte hænder beder han Herrens Bøn sammen med de øvrige koncelebranter, ligeledes med udbredte hænder, og menigheden.

238. **Ja, fri os** bedes af hovedcelebranten alene med udbredte hænder. Sammen med menigheden siger alle koncelebranterne den afsluttende akklamation **Thi dit er riget**.

239. Diakonen eller, hvis der ikke er nogen diakon, en af koncelebranterne siger **Giv hinanden et tegn på fred**, og derefter giver alle hinanden fredshilsenen. De koncelebranter, som står nærmest hovedcelebranten, modtager fredshilsenen før diakonen.

240. Mens man synger/siger **Guds Lam**, kan diakonen eller nogle af koncelebranterne hjælpe hovedcelebranten med at bryde hostierne til koncelebranternes og menighedens kommunion.

241. Efter at have lagt et brudstykke af hostien i kalken beder hovedcelebranten alene og stille bønnen **Herre, Jesus Kristus, den levende Guds Søn** eller **Herre Jesus Kristus, når jeg modtager dit Legeme**.

242. Når hovedcelebranten har afsluttet bønnen før kommunionen, bøjer han knæ og træder et skridt tilbage. En efter en går koncelebranterne frem til alteret og tager ærbødigt fra alteret Kristi Legeme, som de holder i højre hånd, der hviler på venstre hånd, mens de går tilbage til deres pladser. Koncelebranterne kan også forblive på deres pladser og tage Kristi Legeme fra en patene, som hovedcelebranten eller en evt. flere af koncelebranterne holder, idet de passerer foran rækken af koncelebranter. Man kan også lade patenen vandre gennem rækken indtil den sidste koncelebrant.

243. Hovedcelebranten tager den hostie, som er blevet konsekreret under selve messen, holder den lidt løftet over patenen eller kalken og siger, vendt mod menigheden **Se det Guds Lam**. Sammen med koncelebranterne og menigheden siger han derefter: **Herre, jeg er ikke værdig**.

244. Så vender han sig mod alteret og siger stille **Kristi Legeme bevare mig til det evige liv** og modtager med ærbødighed Kristi Legeme.

Koncelebranterne giver på samme måde sig selv kommunionen. Efter dem modtager diakonen Herrens Legeme og Blod af hovedcelebranten.

245. Man kan modtage Herrens Blod enten ved at drikke direkte af kalken eller ved neddypning af hostien; man kan også modtage det med et rør eller en ske.

246. Hvis man kommunikerer direkte fra kalken, kan en af følgende fremgangsmåder benyttes:

a) Hovedcelebranten tager kalken og siger stille **Kristi Blod bevare mig til det evige liv**. Han drikker noget af Kristi Blod og rækker kalken til diakonen eller til en koncelebrant. Derpå uddeler han kommunionen til de troende (*jf. nr. 160-162*). Koncelebranterne går frem til alteret, en efter en eller to og to, hvis der bruges to kalke. De knæler, drikker Kristi Blod, aftørre kanten af kalken og går tilbage til deres pladser.

b) Hovedcelebranten drikker Herrens Blod stående som sædvanlig midt for alteret.

Koncelebranterne kan modtage Herrens Blod, mens de forbliver på deres pladser og drikker af kalken, som rækkes til dem af diakonen eller en koncelebrant. De kan også selv give kalken videre til sidemanden. Kalken aftørres altid enten af den, som har drukket, eller af den, som rækker kalken. Efter at have modtaget kommunionen går celebranterne enkeltvis tilbage til deres pladser.

247. Diakonen drikker ved alteret ærbødigt hele resten af Kristi Blod; om nødvendigt får han hjælp af nogle koncelebranter. Derefter bringer han kalken til kredensbordet, hvor han eller en behørigt indsat akolyt renser, tørrer og ordner den på sædvanlig måde (*jf. nr. 183*).

248. Koncelebranternes kommunion kan også foregå således, at hver enkelt modtager kommunionen ved alteret - først Herrens Legeme og straks derefter Herrens Blod.

I dette tilfælde modtager hovedcelebranten kommunionen under begge skikkelser på sædvanlig måde (*jf. nr. 158*). Den måde, han modtager kommunionen af kalken på, skal de øvrige koncelebranter følge.

Når hovedcelebranten er færdig med sin kommunion, sættes kalken på et andet korporale på den ene side af alteret; en efter en går koncelebranterne frem til alteret, bøjer knæ og modtager Herrens Legeme. Derpå går de til siden af alteret og drikker Herrens Blod efter den ritus, man har valgt for kalkkommunionen, som forklaret ovenfor.

Diakonens kommunion og rensningen af kalken foregår på samme måde som ovenfor.

249. Hvis koncelebranternes kommunion sker ved neddykning, modtager hovedcelebranten Herrens Legeme og Blod som sædvanlig, men sørger for, at der er nok tilbage af Herrens Blod i kalken til koncelebranternes kommunion. Diakonen eller en af koncelebranterne sætter efter omstændighederne kalken på et andet korporale, som er bredt ud enten midt på alteret eller til den ene side. Ved siden af kalken sætter han patenen med brudstykkerne af hostien.

En efter en går koncelebranterne frem til alteret, bøjer knæ, tager et stykke af hostien og dypper det lidt ned i kalken. Idet de holder purifikatoriet under munden, spiser de det neddyppede stykke. Så går de tilbage til de pladser, de indtog ved messens begyndelse.

Også diakonen modtager kommunionen ved neddykning. Han svarer: **Amen** til koncelebranten, som siger til ham: **Kristi Legeme og Blod**. Ved alteret drikker diakonen alt det, der er tilbage af Kristi Blod, idet han om nødvendigt får hjælp fra nogle af koncelebranterne, bærer derpå kalken til kredensbordet, hvor han selv eller en behørigt indsat akolyt renser og tørrer den og gør den i orden på sædvanlig vis.

Velsignelse og Bortsendelse

250. Det øvrige indtil messens slutning udføres som sædvanlig (*jf. nr. 166-169*) af hovedcelebranten, mens koncelebranterne forbliver på deres pladser.

251. Før koncelebranterne forlader alteret, bøjer de sig dybt for det. Hovedcelebranten kysser alteret som sædvanlig sammen med diakonen.

III. MESSE

MED KUN ÉN TILSTEDEVÆRENDE ASSISTENT

252. Under en messe, som fejres af en præst med kun én altertjener til at assistere og svare, følges ritus for en messe med menighed (*jf. nr. 120-169*); altertjeneren fremfører eventuelt menighedens dele.

253. Hvis den assisterende er diakon, udfører han sine egne specielle opgaver (*jf. nr. 171-186*) foruden de dele, som tilkommer menigheden.

254. Messen må ikke fejres uden altertjener eller i det mindste enkelte troende, undtagen af virkelig rimelige årsager. Hilsener og messens afsluttende velsignelse udelades i dette tilfælde.

255. De nødvendige kar forberedes før messen enten på kredensbordet nær alteret eller på selve alteret på den højre side.

Messens Indledning

256. Præsten går frem til alteret, bøjer sig sammen med altertjeneren dybt for det, ærer det med et kys og går til sit sæde. Om præsten ønsker det, kan han blive stående ved alteret; i så tilfælde lægges også missalet dér. Derefter læser altertjeneren eller præsten indgangsverset.

257. Stående gør præsten sammen med altertjeneren korstegn, idet han siger: **I Faderens og Sønnens ...**, vender sig mod altertjeneren og hilser denne med en af de anførte valgfrie formler.

258. Syndsbekendelsen bedes og derefter, i overensstemmelse med rubrikkerne, **Kyrie** og **Gloria**.

259. Med samlede hænder siger han: **Lad os bede** og læser med udbredte hænder Kollekten efter en passende pause. Til slut svarer altertjeneren: **Amen**.

Ordets Liturgi

260. I den udstrækning det er muligt, fremføres læsningerne fra amboen eller pulten.

261. Efter Kollekten læser altertjeneren første læsning og vekselsangen. Når der er to læsninger før evangeliet, læser han også den anden læsning og akklamationen til evangeliet.

262. Præsten bøjer sig dybt og siger: **Rens mit hjerte og mine læber** og læser derefter evangeliet. Til slut siger han: **Dette er vor Herre Jesu Kristi Evangelium**, hvortil altertjeneren svarer: **Priset være du, Kristus**. Til slut kysser han bogen, mens han stille siger: **Måtte ved Evangeliets ord ...**

263. Derefter beder præsten sammen med altertjeneren trosbekendelsen i overensstemmelse med rubrikkerne.

264. Også i denne messe kan Menighedens Forbønner bedes. Præsten indleder og slutter bønnerne, og altertjeneren fremfører intentionerne.

Eukaristiens Liturgi

265. I Eukaristiens Liturgi sker alt som i en messe med menighed undtagen følgende:

266. Efter akklamationen **Thi dit er riget**, som afslutter den embolisme, der følger efter Herrens Bøn, beder præsten bønnerne **Herre Jesus Kristus, du har sagt**, fortsætter: **Herrens fred være altid med jer**, og altertjeneren svarer: **Og med din ånd**. Eventuelt giver præsten altertjeneren fredshilsenen.

267. Derpå reciterer præsten **Guds Lam** sammen med altertjeneren og bryder samtidig hostien over patenen. Efter **Guds Lam** lægger han et lille stykke af hostien ned i kalken, idet han stille siger: **Vor Herre Jesu Kristi Legeme**.

268. Derefter beder præsten stille bønnerne: **Herre Jesus Kristus, den levende Guds Søn** eller **Herre Jesus Kristus, når jeg modtager**, bøjer knæ, tager hostien, og hvis altertjeneren går til kommunion, vender præsten sig mod ham, og mens han holder hostien lidt hævet over patenen eller over kalken, siger han: **Se det Guds Lam**. Sammen med altertjeneren tilføjer han: **Herre, jeg er ikke værdig**. Så vender han sig mod alteret og modtager Kristi Legeme. Hvis altertjeneren ikke modtager Kristi Legeme, tager præsten efter en knæbøjning hostien og vendt mod alteret siger han én gang stille: **Herre, jeg er ikke værdig** og **Kristi Legeme bevare mig til det evige liv**, hvorefter han spiser Kristi Legeme. Så tager han kalken, siger stille: **Kristi Blod bevare mig til det evige liv** og drikker Kristi Blod.

269. Inden præsten giver altertjeneren kommunionen, læser altertjeneren eller præsten selv kommunionens verset.

270. Præsten renser kalken på kredensbordet eller ved den ene side af alteret. Renses kalken på alteret, kan den derefter enten bringes til kredensbordet af altertjeneren eller stilles på alteret ved den ene side.

271. Når præsten har renset kalken, bør han bede et øjeblik i stilhed, hvorefter han beder Bønnen efter Kommunionen.

Velsignelse og Bortsendelse

272. Messen afsluttes som en messe med menighed, dog udelades: **Gå ud med Kristi fred**. Præsten kysser alteret som sædvanlig, gør sammen med altertjeneren en dyb bøjning og går.

IV. GENERELLE RETNINGSLINJER FOR ALLE FORMER FOR MESSE

Ærbødighed for alteret og evangeliaret

273. I overensstemmelse med traditionen er det skik at vise ærbødighed for alteret og evangeliabogen ved at kysse dem. Hvor et sådant tegn imidlertid ikke er foreneligt med landets sædvaner eller mentalitet, er det bispekonferencens opgave med Den Apostolske Stols godkendelse at erstatte kysset med et andet tegn.

Knæbøjning og kropsbøjning

274. Knæbøjningen, som sker ved, at man bøjer det højre knæ helt til jorden, betegner tilbedelsen; derfor er den forbeholdt Alterets Sakramente samt Korset fra og med dets højtidelige hyldning langfredag til og med indledningen til påskevigilien.

Den celebrerende præst gør tre knæbøjninger under messen: Efter fremvisningen af hostien, efter fremvisningen af kalken og inden kommunionen. De særlige forhold, som skal iagttages under den koncelebrerede messe, er anført på rette sted (*jf. nr. 210-251*).

Dersom der i koret er et tabernakel med alterets sakramente, bøjer præsten, diakonen og andre assistenter knæ, når de kommer til alteret, og når de forlader det, men ikke under messen.

Alle, som passerer forbi sakramentet, bøjer således knæ, undtagen hvis indgangen sker i procession.

De altertjenere, der bærer processionskorset og lysene gør i stedet for knæbøjningen en hovedbøjning.

275. Kropsbøjningen betegner den ærbødighed eller ære, man viser personer eller symbolerne på disse. Der er to slags kropsbøjninger: af hovedet og af hele kroppen.

- a) Hovedet bøjes, når Den allerhelligste Treenighed nævnes, ved Jesu og Jomfru Marias navne og ved den helgens navn, til hvis ære messen fejres.
- b) Kropsbøjning eller dyb bøjning bruges, når alteret hilses; ved bønnerne **Rens mit hjerte og mine læber** og **Ydmygt beder vi dig, Herre**; under trosbekendelsen ved ordene **og har påtaget sig kød ... og er blevet menneske**; i første eukaristiske bøn ved ordene **Vi beder dig ydmygt, almægtige Gud**. Diakonen bøjer sig også dybt, når han beder om velsignelsen, før han læser evangeliet. Desuden bøjer præsten sig let forover, når han udtaler indstiftelsesordene.

Anvendelse af røgelse

276. Brugen af røgelse er udtryk for ærbødighed og bøn, som det fremgår af Den Hellige Skrift (*jf. Sl 141,2; Åb 8,3*).

Røgelse kan anvendes efter ønske i alle former for messe:

- a) under indgangsprocessionen;
- b) når korset og alteret æres i begyndelsen af messen;
- c) ved evangelieprocessionen og ved læsningen af evangeliet;
- d) når brødet og kalken er sat på alteret, ved tilrygning af gaverne, korset og alteret, samt præsten og folket;
- e) under fremvisningen af hostien og kalken efter konsekrationen.

277. Når præsten lægger røgelse i røgelseskarret, velsigner han den med et kors-tegn uden at sige noget.

Før og efter tilrygningen bøjer man sig dybt for den person eller ting, som tilryges; dette gælder dog ikke alteret og offergaverne.

Røgelseskarret løftes tre gange ved tilrygning af Sakramentet, relikvier af Herrens Kors, billeder af Herren, som offentligt vises ære, offergaverne, alterkorset, evangeliaret, påskelyset, præsten og menigheden.

Røgelseskarret løftes to gange ved tilrygning af relikvier og billeder af helgener, som offentligt vises ære, særligt i begyndelsen af messen efter tilrygningen af alteret.

Tilrygningen af alteret sker med et enkelt løft ad gangen på følgende måde:

- a) hvis alteret står frit, tilryger præsten det ved at gå rundt om det;
- b) hvis alteret står op mod en væg, tilryger præsten det ved at gå frem og tilbage, først til højre og derefter til venstre.

Hvis korset står på eller ved siden af alteret, tilryges det inden tilrygningen af alteret, i andre tilfælde når han passerer forbi korset.

Inden tilrygningen af korset og alteret tilryger præsten offergaverne med tre løft eller ved med røgelseskarret at gøre korsets tegn over gaverne.

Renselser

278. Hver gang et brudstykke af hostien klæber til fingrene - især efter brødets brydelse eller menighedens kommunion - tørrer præsten fingrene over patenen. Om nødvendigt skyller han fingrene, ligeledes samler han de krummer op, som er faldet ved siden af patenen.

279. Alterkarrene renses af præsten, diakonen eller en indsat akolyt enten efter kommunionen eller efter messen, helst ved kredensbordet. Renselsen af kalken sker med vand eller med vin og vand, som drikkes af den, som renser kalken. Patenen skal normalt tørres med et purificatorium.

Er der efter uddelingen af kommunionen noget tilbage af Kristi Blod, skal det straks drikkes op ved alteret.

280. Hvis man taber en hostie eller et lille stykke deraf, skal man udvise ærbødighed, når den samles op. Hvis man spilder noget af Kristi Blod, skal stedet vaskes med vand, som derefter skal hældes ud i sacrariet, som er indrettet i sakristiet.

Kommunion under begge skikkelser

281. Betydningen af den hellige kommunion får det bedst mulige udtryk som tegn, når kommunionen uddeles under begge skikkelser. Da kommer Eukaristiens karakter af måltid mere fuldkomment frem. Det viser klarere den guddommelige vilje, at den nye og evige pagt er blevet stadfæstet i Herrens Blod, og forbindelsen mellem det eukaristiske måltid og det himmelske gæstebud i Faderens rige kommer også bedre til syne.¹⁰⁵

282. Det påhviler Kirkens hyrder at orientere de troende, som modtager kommunionen eller er til stede herunder, om den katolske lære vedrørende kommunionen, således som den er udtrykt på Tridentinerkoncilet. Frem for alt må det præciseres, at Kristus ifølge katolsk tro forbliver hel og udelt, at det sande sakramente modtages selv under blot den éne skikkelse, og at ingen nåde nødvendig for frelse undrages dem, som modtager kommunionen kun under én skikkelse.¹⁰⁶

Desuden skal præsterne oplyse om, at Kirken ved forvaltningen af sakramenterne har myndighed i de sager, som ikke berører selve sakramentets natur. Den kan således fastsætte og ændre det, som den mener bedst fremmer respekten for sakramenterne og kommunikanternes åndelige udbytte, alt efter tid, sted eller de rådende forhold.¹⁰⁷ Imidlertid skal de troende opmuntres til ivrigt at tage del i kommunionen under begge skikkelser, hvor det eukaristiske måltids symbolik træder tydeligere frem.

283. Ud over de tilfælde, som opregnes i ritualbøgerne, er kommunion under begge skikkelser tilladt

- a) for præster, som ikke selv kan celebrere eller koncelebrere.
- b) for diakonen og andre, som har en tjeneste under messen.
- c) for medlemmer af kommuniteter, i konventual- eller såkaldte kommunitetsmesser, præstestuderende, alle, som holder retræte, alle, som deltager i et pastoralt møde.

Den lokale biskop kan i sit eget bispedømme udstede regler for kommunion under begge skikkelser - gældende også for ordenssamfundenes kirker og grupper. Han har ligeledes bemyndigelse til at tillade kommunion under begge skikkelser, så ofte som det synes den celebrerende præst belejligt, der har fået et kommunitet betroet som dets særlige præst; blot skal de troende være vel forberedte, og der må ingen fare være for vanhelligelse af sakramentet; ligeledes skal kommunion under begge skikkelser på grund af dens mere komplicerede ritus undgås ved store forsamlinger eller andre lignende forhold.

Med hensyn til fremgangsmåde ved uddelingen af kommunionen under begge skikkelser og til udvidelse af bemyndigelsen hertil kan bispekonferencerne opstille regler efter godkendelse fra Den Apostoliske Stol.

¹⁰⁵ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 32: A.A.S. 59 (1967) side 558.

¹⁰⁶ Jf. TRIDENTINERKONCILET, 21. session, Dekret om den eukaristiske kommunion, kap. 1-3: DS 1725-1729.

¹⁰⁷ Jf. *samme sted*, kap. 2: DS 1728.

284. Når kommunionen uddeles under begge skikkelser:

- a) rækker diakonen kalken til altergæsterne; er der ingen diakon, gør en præst det eller en behørigt indsat akolyt eller en anden ekstraordinær hjælper eller, i nødstilfælde, en dertil midlertidigt bemyndiget troende.
- b) hvad der måtte være tilbage af Kristi Blod, drikkes ved alteret af præsten, diakonen eller den akolyt, som uddelte kommunionen af kalken; den samme renser på sædvanlig måde de hellige kar, aftørrer og ordner dem.

Troende, som måtte ønske at modtage kommunionen under blot én skikkelse, skal have mulighed derfor.

285. Til uddelingen af kommunionen under begge skikkelser forberedes følgende:

- a) Hvis kommunionen foregår ved, at man drikker direkte af kalken, en kalk af tilstrækkelig størrelse eller flere kalke; dog skal man altid være omhyggelig med, at der ikke er uforholdsmæssigt meget tilbage af Kristi Blod, der skal drikkes op ved messens slutning.
- b) Hvis kommunionen under begge skikkelser gives ved neddykning, må hostierne hverken være for tynde eller for små, men skal være tykkere end sædvanlig, så at de bekvemt kan uddeles, efter at de delvist er dyppet i kalken.

286. Hvis kommunionen af Kristi Blod foregår ved, at man drikker direkte af kalken, går kommunikanten hen til den, som holder kalken. Denne siger: **Kristi Blod**. Kommunikanten svarer: **Amen**. Uddeleren rækker kalken til kommunikanten, som selv fører den til munden med egne hænder. Kommunikanten drikker lidt af kalken, rækker den tilbage til uddeleren og træder derpå tilbage. Uddeleren tørrer kanten af denne med purificatoriet.

287. Hvis kommunionen af Kristi Blod foregår ved neddykning, går kommunikanten med kommunionbakken under munden frem til den præst, som holder ciboriet med de konsekrede hostier, og ved hvis side der står en assistent med kalken. Præsten tager en hostie, dypper den delvist i kalken og viser den frem med ordene: **Kristi Legeme og Blod**. Kommunikanten svarer: **Amen**, modtager sakramentet af præsten og træder derpå tilbage.

KAPITEL V
**KIRKERS INDRETNING OG UDSMYKNING
TIL FEJRING AF MESSEN**

I. GENERELLE RETNINGSLINJER

288. For at fejre messen samles Guds folk sædvanligvis i en kirke eller i mangel af en kirke, eller hvis kirken er for lille, på et andet sted, som dog skal være passende og værdigt for et så stort mysterium. Kirkerne eller de steder, som benyttes, skal være egnede til den hellige handling og de troendes aktive deltagelse. Desuden må det hellige hus og de ting, der hører med til gudstjenesten, være værdige og smukke som tegn på og symboler for de himmelske ting.¹⁰⁸

289. Af denne grund søger Kirken altid kunstens ædle bistand, og den anerkender kunstens udtryksmåder hos alle folkeslag og i alle verdens egne.¹⁰⁹ Den lægger vægt på at bevare kunstværker og kunstsatte fra tidligere århundreder¹¹⁰ og at tillempe dem efter nye behov i den grad, det er nødvendigt. Samtidig stræber den efter at fremme nye kunstformer, som svarer til hver tidsalders særpræg.¹¹¹

Derfor skal man ved ansættelsen af kunstnere og ved valg af kunstværk til en kirke søge ægte kunstnerisk kvalitet, som kan nære troen og gudsfrygten og give et sandt udtryk for meningen og hensigten med det, som fremstilles.¹¹²

290. Alle kirker skal indvies eller i det mindste velsignes. Domkirker og sognekirker skal højtideligt indvies.

291. Når kirker opføres, istandsættes og indrettes, skal de ansvarlige rådføre sig med bispedømmets kommission for liturgi og kirkekunst. Den lokale biskop skal benytte sig af kommissionens råd og hjælp, når man skal trække retningslinjer op, godkende nye kirkeudkast og afgøre andre væsentlige spørgsmål.¹¹³

292. Kirkens udstyr skal bære præg af enkel værdighed snarere end af ydre pragt. Det, som vælges til udsmykning af kirken, skal være ægte, kunstnerisk sandfærdigt og bidrage til de troendes belæring samt bygningens værdighed i al almindelighed.

293. En hensigtsmæssig indretning af kirkerum og tilstødende rum, som svarer til vor tids behov, kræver ikke blot, at man har tanke for det, som direkte angår de hellige handlinger, men også tager hensyn til det, som er praktisk og bekvemt for menigheden. Sædvanlige krav til forsamlingssteder skal imødekommes.

¹⁰⁸ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 122-124; Dekret om præsternes tjeneste og Liv, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 90: A.A.S. 56 (1964) side 897; Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) side 554; *Codex Iuris Canonici*, can. 932 § 1.

¹⁰⁹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

¹¹⁰ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) side 554.

¹¹¹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123, 129; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 13 c: A.A.S. 56 (1964) side 880.

¹¹² Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

¹¹³ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 126; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) side 898.

294. Guds folk samles til messe efter en bestemt rangorden, som svarer til de forskellige tjenester og handlinger i messens enkelte dele. Derfor bør hele kirkerummet være indrettet således, at det i et vist mål dels giver et billede af forsamlingens forskellige funktioner, dels fremmer hver enkelts rigtige udførelse af hans/hendes tjeneste.

Både menighed og sangkor skal placeres således, at det letter den aktive deltagelse.¹¹⁴

Præsten, diakonen og andre, der udøver tjeneste, skal have deres pladser i koret. Der har også koncelebranterne deres pladser; hvis disses antal imidlertid er stort, indrettes der pladser til dem andetsteds i kirken, men i nærheden af alteret.

Selvom forskellen i rang og opgaver bør komme til udtryk, skal forsamlingen alligevel danne et afsluttet og organisk hele, så hele Guds folk klart fremtræder som en enhed. Bygningen og dens udsmykning skal fremme fromheden og forkynde helligheden i de mysterier, som fejres.

II. INDRETNING AF KORET TIL FEJRINGEN AF MESSEN

295. Koret er det sted, hvor alteret står, Guds ord forkyndes, og præst, diakon og øvrige assistenter hver udøver deres funktion. Så vidt muligt skal koret skilles ud fra det øvrige kirkerum enten ved en forhøjning eller ved en speciel udformning eller udsmykning. Det skal være så rummeligt, at fejringen af Eukaristien let kan udføres og ses.¹¹⁵

Alteret og dets udsmykning

296. Alteret, hvor korsofferet gøres nærværende under sakramentets tegn, er samtidig Herrens bord, som Guds folk kaldes til at få del i under messen. Det er også midtpunktet for taksigelsen, som fuldbyrdes gennem Eukaristien.

297. I kirken fejres Eukaristien på et alter. Uden for kirken kan Eukaristien også frembæres på et passende bord, som altid skal have alterdug og korporale, kors og lys.

298. I enhver kirke bør der være et fast alter, som klart og vedvarende betegner Kristus Jesus, den levende Sten (*1 Pet 2,4*; *jf. Ef 2,20*). Andre steder, som er indviet til fejringen af de hellige handlinger, kan alteret være flytbart.

Et alter kaldes fast, når det er bygget i ét med gulvet og derfor ikke kan flyttes; ellers kaldes det flytbart.

299. Almindeligvis skal der i kirken være et fast og indviet alter, som skal bygges adskilt fra væggen, så man let kan gå rundt om det og fejre messen vendt mod menigheden; det vil være gavnligt, om det bliver muligt overalt. Alteret skal stå på et sted, hvor det virkelig bliver det midtpunkt, som umiddelbart samler hele menighedens opmærksomhed.¹¹⁶ Det skal almindeligvis være fast og indviet.

¹¹⁴ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 97-98: A.A.S. 56 (1964) side 899.

¹¹⁵ Jf. *samme sted*, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) side 898.

¹¹⁶ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) side 898.

300. Både faste og flytbare altre skal indvies efter det ritual, som findes i Det Romerske Pontifikale. For flytbare altre er det imidlertid tilstrækkeligt, at de velsignes.

301. Ifølge Kirkens overleverede skik og symbolik skal et fast alters bordplade være af sten, helst af natursten. Imidlertid kan også andet materiale, som er værdigt, solidt og kunstnerisk forarbejdet, anvendes, hvis det er godkendt af bispekonferencen. Soklen, som bærer bordet, kan være lavet af hvilket som helst materiale, som er værdigt og solidt.

Et flytbart alter kan laves af hvilket som helst materiale, der er ædelt, solidt og egnet til liturgisk brug. Man følger her de forskellige landes traditioner og skikke.

302. Man skal bibeholde den skik, at relikvier af helgener, også ikke-martyrer, nedlægges under alteret, som skal indvies. Der må gives sikkerhed for, at relikvierne er ægte.

303. Når nye kirker bygges, er det bedst, at kun ét alter rejses, som i de troendes forsamling kan betegne den ene Kristus og Kirkens ene Eukaristi.

Når der i allerede eksisterende kirker står et gammelt alter på en sådan måde, at det gør menighedens deltagelse vanskelig, men heller ikke kan fjernes uden skade for den kunstneriske værdi, skal der rejses et andet fast, kunstnerisk forsvarligt alter, som behørigt indvies, og på det alene fejres Eukaristien. For at de troendes opmærksomhed ikke skal ledes bort fra det nye alter, må det gamle alter ikke udstyres på nogen særlig måde.

304. Som tegn på ærbødighed for fejring af Herrens ihukommelse og for det måltid, som giver os Herrens Legeme og Blod, skal det alter, som anvendes til Eukaristien, være dækket af mindst én, hvid, dug, og denne må have en form, størrelse og udsmykning, som passer til alteret.

305. Man skal vise mådehold i alterudsmykningen.

I adventstiden skal alteret smykkes med blomster med det mådehold, som svarer til denne tids karakter, dog således at glæden over Herrens fødsel ikke foregribes. I fastetiden er det forbudt at smykke alteret med blomster undtagen på **Lætare** (4. søndag i fasten), højtider og fester.

Blomsterudsmykningen skal altid være beskedent, og hellere end at sætte den på alterbordet bør man anbringe den omkring alteret.

306. På alterbordet kan der anbringes alene det, som er nødvendigt til fejringen af messen: evangeliaret fra begyndelsen af messen indtil forkyndelsen af Evangeliet; fra frembæringen af gaverne indtil rengøringen af alterkarrene, kalk og patene samt ciborium, om det er nødvendigt, og endelig korporale, purifikatorium, palla og missale.

Diskret kan der desuden om nødvendigt stilles en mikrofon op til præsten.

307. Der kræves lysestager til liturgiske fejringer som tegn på ærefrygt og for at markere højtiden (*jf. nr 117*). De stilles enten på eller rundt om alteret, idet man tager hensyn til alterets og korets udformning, så at helhedsindtrykket bliver harmonisk, og de troende let kan følge med i det, som foregår ved alteret.

308. Der skal stå et krucifiks med en figur af den korsfæstede Kristus enten på alteret eller i dets nærhed, og det skal være let synligt for menigheden. Det vil være godt, at et sådant kors, som minder de troende om Herrens frelsebringende lidelse, er fast opstillet i nærheden af alteret også uden for gudstjenesterne.

Amboen

309. Guds ords værdighed kræver, at der i kirken findes ét sted, som er egnet til forkyndelse, og som samler de troendes opmærksomhed om Ordets Liturgi.¹¹⁷

Dette sted bør sædvanligvis være en fast ambo og ikke blot en flytbar læsepult. Alt efter kirkens form placeres amboen sådan, at præst, diakon og lektor let kan ses og høres af menigheden.

Fra denne ambo fremføres især læsningerne, vekselsangene og påskelovsangen. Herfra kan også homilien holdes og Menighedens Forbønner læses. Amboens værdighed kræver, at kun ordets tjener træder frem til den.

En ny ambo bør velsignes, inden den tages i liturgisk anvendelse. Dette sker med ritualet fra Den Romerske Ritualbog.¹¹⁸

Hovedcelebrantens og andres pladser

310. Præstens stol bør tilkendegive hans opgave, nemlig at føre forsædet i forsamlingen og lede bønner. Derfor er det mest hensigtsmæssigt, at han har sin plads i centrum af koret og vendt mod folket, medmindre kirkens udformning eller andre omstændigheder hindrer dette, f.eks. hvis kontakten mellem præsten og de troende bliver vanskelig på grund af alt for stor afstand, eller hvis tabernaklet er placeret midt i kirken bag alteret. Enhver art af tronstol skal dog undgås.¹¹⁹ Præstens sæde bør velsignes, inden det tages i liturgisk anvendelse. Dette sker med ritualet fra Den Romerske Ritualbog.¹²⁰

I koret opstilles også sæder til koncelebrerende præster samt til præster, der i kordragt er til stede under messen, men ikke koncelebrerer.

Diakonens sæde stilles ved siden af præstens. Sæder til de øvrige assisterende stilles således, at de er klart adskilt fra præste- og diakonsæderne, men således at de assisterende let kan udføre deres opgaver.¹²¹

III INDRETNINGEN AF KIRKEBYGNINGEN

Menighedens pladser

311. Menigheden skal placeres sådan, at den med sanser og sind kan deltage på ret vis i de hellige handlinger. Det er gavnligt, at der normalt sættes bænke eller stole til dens brug; men den skik at reservere siddepladser til enkelte privatpersoner er forkastelig.¹²² Bænkene eller stolene skal, især i nybyggede kirker, sættes således, at de troende med lethed kan indtage den legemsholdning, som messens forskellige dele kræver, og således, at de uden vanskelighed kan gå frem for at modtage kommunionen.

Man skal sørge for, at de troende ikke kun kan se præsten, diakonen og lektorerne, men at de også bekvemt kan høre dem, evt. ved hjælp af moderne teknik.

¹¹⁷ RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 92: A.A.S. 56 (1964) side 899.

¹¹⁸ Jf. RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, Ritual til velsignelse af en ny ambo, nr. 900-918.

¹¹⁹ RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 92: A.A.S. 56 (1964) side 898.

¹²⁰ Jf. RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, Ritual til velsignelse af en ny bispestol eller præstesæde, nr. 880-899.

¹²¹ RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 92: A.A.S. 56 (1964) side 898.

¹²² DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 32.

Sangkorets og musikinstrumenternes pladser

312. Ved placeringen af sangkoret skal man tage hensyn til den enkelte kirkes indretning. Koret skal placeres på et sted, som klart viser, hvad det er, nemlig en del af de troendes forsamling, som udfører en særlig opgave. Det skal let kunne udøve sin liturgiske opgave, dets enkelte medlemmer skal kunne tage fuldt del i messen og kunne modtage kommunionen uden vanskeligheder.¹²³

313. Orglet og andre godkendte musikinstrumenter skal anbringes således, at de støtter både sangkoret og menigheden, når denne synger, og således at musikken kan høres af alle, når instrumenterne spiller alene. Orglet bør velsignes, inden det tages i liturgisk anvendelse. Dette sker med ritualet fra Den Romerske Ritualbog.¹²⁴

I adventstiden kan orglet og andre musikinstrumenter anvendes med det mådehold, som svarer til denne tids karakter, dog således at glæden over Herrens fødsel ikke foregribes.

I fastetiden er det kun tilladt at bruge orglet og andre musikinstrumenter for at understøtte sangen. Undtaget er dog **Lætare** (4. søndag i fasten), højtid og fester.

Opbevaringsstedet for Alterets Sakramente

314. Alterets Sakramente skal opbevares i et tabernakel på et ærefuldt, fremtrædende, synligt og værdigt udsmykket sted i kirken, som er velegnet til bøn; man skal her tage hensyn til den enkelte kirkes udformning og til godkendt lokal skik.¹²⁵

Almindeligvis er der kun ét tabernakel, som skal være nagelfast, uigennemsigtigt og solidt, så at det ikke kan brydes op; det skal være således aflåst, at man bedst muligt undgår faren for vanhelligelse.¹²⁶ Tabernaklet bør velsignes, inden det tages i liturgisk anvendelse. Dette sker med ritualet fra Den Romerske Ritualbog.¹²⁷

315. På grund af dets tegnværdi er det bedst, at der ikke er et tabernakel, indeholdende Alterets Sakramente, på det alter, hvor messen fejres.¹²⁸

Efter den lokale biskops afgørelse bør tabernaklet derfor opstilles:

- a) enten i koret, uden for hovedalteret, udformet og placeret bedst muligt, eventuelt på et gammelt alter, der ikke længere er i brug (*nr. 303*).
- b) eller i et sidekapel, som er velegnet til de troendes private tilbedelse og bøn,¹²⁹ men som også bør være organisk forbundet med kirken og synligt for de troende.

¹²³ RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Musicam sacram*, 5. marts 1967, nr. 23: A.A.S. 53 (1967) side 307.

¹²⁴ Jf. RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ritual til velsignelse af et orgel, nr. 1052-1067.

¹²⁵ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 54: A.A.S. 59 (1967) side 568; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 95: A.A.S. 56 (1964), side 898.

¹²⁶ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 52: A.A.S. 59 (1967) side 568; Instruks *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 95: A.A.S. 56 (1964), side 898; Sakramentskongregationen, Instruks *Nullo umquam tempore*, 28. maj 1938, nr. 4: A.A.S. 30 (1938) side 199-200; RITUALE ROMANUM, *De sacra Communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, nr. 10-11; *Codex Iuris Canonici*, can. 938 § 3.

¹²⁷ Jf. RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ritual til velsignelse af et nyt tabernakel, nr. 919-929.

¹²⁸ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 55: A.A.S. 59 (1967) side 569.

¹²⁹ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 53: A.A.S. 59 (1967) side 568; RITUALE ROMANUM, *Den hellige kommunion og tilbedelsen af alterets Sakramente uden for messen*, editio typica 1973, nr. 9; *Codex Iuris Canonici*, can. 938 § 2; JOHANNES PAUL II, Brev af 24. februar 1980, *Dominicæ Cenæ*, nr 3: A.A.S. 72 (1980) side 117-119.

316. I overensstemmelse med overleveret skik skal der altid ved siden af tabernaklet brænde en særlig olielampe eller et særligt lys, som betegner og ærer Kristi nærvær.¹³⁰

317. Alt, hvad der i øvrigt er foreskrevet om opbevaringen af Alterets Sakramente, skal overholdes i overensstemmelse med forskrifterne.¹³¹

Billeder

318. I den jordiske liturgi får Kirken del i og en forsmag på den himmelske, som fejres i den hellige stad Jerusalem, som den er på vej til. Der sidder Kristus ved Guds højre hånd. Ved at ære helgenernes minde håber den at få lod og fællesskab med dem.¹³²

Fra Kirkens tidligste tid har der derfor været tradition for i kirkerummet at have billeder af Herren, Jomfru Maria og af helgener, så at de kan æres af de troende.¹³³ Der skal disse billeder fordeles således, at de troende ledes frem til de mysterier, som her fejres. Man skal derfor påse, at der ikke er en uordnet mængde billeder, for at de ikke skal distrahere fra selve gudstjenesten, og at de placeres i korrekt rækkefølge.¹³⁴ Der bør almindeligvis ikke være mere end ét billede af den samme helgen. Ved indretning og udsmykning af kirken skal man først og fremmest have hele menighedens religiøse tarv for øje tillige med billedernes skønhed og værdighed.

¹³⁰ Jf. *Codex Iuris Canonici*, can. 940; RITUSKONGREGATIONEN, Instruks *Eucharisticum mysterium*, 25. maj 1967, nr. 57: A.A.S. 59 (1967) side 569; jf. RITUALE ROMANUM, *Den hellige kommunion og tilbedelsen af alterets Sakramente uden for messen*, editio typica 1973, nr. 11.

¹³¹ Jf. navnlig SAKRAMENTSKONGREGATIONEN, Instruks *Nullo unquam tempore*, 28. maj 1938, nr. 4: A.A.S. 30 (1938) side 198-207; *Codex Iuris Canonici*, can. 934-944.

¹³² Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 8.

¹³³ Jf. DET ROMERSKE PONTIFIKALE, *Kirkeindvielse, alterindvielse*, editio typica 1977, kap. IV, nr.10; RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ritual for velsignelse af billeder, som skal være genstand for de troendes offentlige ærbødighed, nr. 984-1031.

¹³⁴ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 125.

KAPITEL VI DET, SOM KRÆVES TIL FEJRING AF MESSEN

I. BRØD OG VIN TIL EUKARISTIEN

319. Efter Kristi eksempel har Kirken altid anvendt brød og vin iblandet vand til fejringen af Herrens måltid.

320. Man skal bruge nylig bagt hvedebrød til fejring af Eukaristien, og i overensstemmelse med den latinske kirkes tradition skal det være usyret.

321. De liturgiske tegns sandhed indebærer, at de materielle elementer, som indgår i Eukaristien, virkelig ser ud som føde. Det er derfor hensigtsmæssigt, at det eukaristiske brød - selvom det er usyret og har en traditionel form - bliver lavet således, at præsten i en messe med menighed virkelig kan bryde hostien i flere dele og uddele disse i det mindste til nogle af de troende. Små hostier er imidlertid slet ikke udelukket, når antallet af kommunikanter og andre pastorale hensyn tilsiger det. Men brødets brydelse - på apostlenes tid selve navnet på Eukaristien - er en handling, som tydeligt tilkendegiver tegnets symbolske mening: alles enhed i det ene brød og den kærlighed, som kommer til udtryk ved, at det ene brød deles mellem brødre og søstre.

322. Vinen, som bruges til eukaristifejringen, skal være "af vintræets frugt" (jf. *Luk 22,18*), og den skal være ægte og uforfalsket, hvilket vil sige uden iblanding af andre stoffer.

323. Man skal omhyggeligt sørge for, at brødet og vinen, som skal bruges til Eukaristien, bevares ufordærvet, dvs. man skal passe på, at vinen ikke bliver sur, og at brødet ikke mugner eller bliver alt for hårdt til at kunne brydes uden vanskelighed.

324. Hvis præsten efter konsekrationen eller, når han kommunikerer, opdager, at han ikke har hældt vin op, men vand, tømmer han vandet over i en skål, hælder vin med vand i kalken og konsekreerer den, idet han udtaler den del af indstiftelsesordene, som hører til konsekrationen af kalken; han behøver ikke at konsekreere brødet igen.

II. DET SAKRALE UDSTYR I ALMINDELIGHED

325. Kirken indtager samme holdning til det sakrale udstyr som til bygningen af kirker, den stiller sig positivt til alle landes kunstformer og godtager de tilpasninger, som er i overensstemmelse med de enkelte folks tænkemåde og traditioner, såfremt de svarer til det sakrale udstyrs bestemmelse.¹³⁵

Også i denne sag kræves omhu for den ædle enkelhed, som bedst forenes med sand kunst.

326. Foruden de materialer, som traditionelt har været anvendt til liturgisk brug, kan man også anvende andre moderne materialer, forudsat de er holdbare og kan anses for værdige til sakral brug. Den lokale bispekonference træffer afgørelse på dette punkt.

¹³⁵ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 128.

III. DE HELLIGE KAR

327. Blandt de ting, der er nødvendige til messens fejring, indtager de hellige kar den fornemste plads. Først blandt disse kommer kalk og patene, som begge bruges, når vinen og brødet frembæres, konsekres og modtages.

328. De hellige kar skal fremstilles af ædelt metal. Som oftest bør de være forgyldt indvendigt, hvis de er forarbejdet af et materiale, som korroderer, eller hvis de er af mindre ædelt guld.

329. Efter beslutning fra bispekonferencen og godkendelse fra den Apostoliske Stol kan de hellige kar også fremstilles af andre materialer, som er almindeligt værdsatte i området, f.eks. ibenholt eller andre hårde træsorter, såfremt disse egner sig til kirkeligt brug. I disse tilfælde bør man altid foretrække materialer, som ikke let går i stykker eller nedbrydes. Dette gælder alle kar til hostierne, f.eks. patene, ciborium, pyxis, monstrans og andre af samme art.

330. Med hensyn til kalken og andre kar, som er bestemt til at modtage Herrens blod, skal selve bægeret bestå af et materiale, som ikke absorberer væske. Foden derimod kan forarbejdes af andet solidt og værdigt materiale.

331. Til konsekration af hostierne kan man anvende én patene, der er tilstrækkelig stor til at indeholde brødet både til præsten og diakonen og til andre assisterende og troende.

332. Hvad udformningen af de hellige kar angår, er det kunstnerens opgave at anvende den stilart, der bedst svarer til de enkelte kulturområders skikke, forudsat at karrene er egnede til den liturgiske brug, hvortil de er bestemt, og klart adskiller sig fra, hvad der er bestemt til almindelig brug.

333. Velsignelsen af de hellige kar skal foretages i henhold til de ritualer, som står i de liturgiske bøger.¹³⁶

334. Skikken med i sakristiet at indrette et sacrarium, hvor vandet fra rengøringen af alterkar og linned slås ud, skal opretholdes (*jf. nr. 280*).

IV. DEN LITURGISKE KLÆDNING

335. I Kirken, som er Kristi legeme, har ikke alle lemmer den samme funktion. Denne forskel i opgaverne ved fejringen af Eukaristien kommer til udtryk ved forskellen i liturgisk klædning. Den bør derfor betragtes som tegn på den tjeneste, som hver enkelt skal udføre. Den liturgiske klædning bør også bidrage til at gøre den hellige handling smuk og værdig. De klædninger, som præster, diakoner samt læge medhjælpere ifører sig, bør velsignes, når lejlighed gives, førend de tages i liturgisk anvendelse. Dette sker med ritualet i Den Romerske Ritualbog.¹³⁷

336. Albaen er den fælles klædning for alle, viede såvel som indsatte, som udfører en liturgisk tjeneste, uanset rang. Den skal holdes sammen med et bælte rundt om livet, medmindre den er syet således, at den sidder ind til kroppen også uden bælte. Dersom albaen i halsen ikke helt dækker de civile klæder, skal man iføre

¹³⁶ Jf. DET ROMERSKE PONTIFIKALE, *Kirkeindvielse, alterindvielse*, editio typica 1977, kap. VII, Ritual for velsignelse af kalk og patene; DEN ROMERSKE RITUALBOG, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ritual for velsignelse af genstande til liturgisk anvendelse, nr. 1068-1084.

¹³⁷ DEN ROMERSKE RITUALBOG, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ritual for velsignelse af genstande til liturgisk anvendelse, nr 1070.

sig skulderduge før albaen. Selvom man bærer soutane, kan rochet ikke erstatte alba under messehagel eller dalmatika, ej heller, når man i overensstemmelse med forskrifterne anvender stola alene uden messehagel eller dalmatika.

337. Medmindre noget andet er foreskrevet, er præstens særlige klædning under messen og andre hellige handlinger, som har direkte sammenhæng hermed, messehagel. Den skal bæres uden på albaen og stolaen.

338. Diakonens særlige klædning er dalmatika, som bæres uden på alba og stola. Dalmatika kan dog undlades enten af nødvendighed eller, fordi gudstjenesten liturgisk ikke rangerer højt.

339. Akolytter, lektorer og andre lægfolk, der udøver tjeneste, ifører sig alba eller en anden klædning, som er godkendt af bispekonferencen for hvert enkelt område (jf. nr. 390).

340. Præsten bærer stolaen rundt om nakken og hængende ned foran brystet. Diakonen bærer stolaen skråt fra venstre skulder til højre hofte, hvor den fæstes.

341. Korkåbe eller pluviale bruges af præsten under processioner og andre hellige handlinger i overensstemmelse med de enkelte ritualers særlige rubrikker.

342. Med hensyn til de liturgiske klæders form og stil kan bispekonferencerne for Den Apostoliske Stol fremlægge og foreslå tilpasninger, som svarer til de enkelte områders behov og skikke.¹³⁸

343. Foruden de traditionelle stoffer kan man ved tilvirkning af messeklæder også anvende naturstoffer, der er særegne for stedet, og desuden visse kunststoffer, som er i overensstemmelse med den hellige handling og bærerens værdighed. Dette afgøres af bispekonferencen.¹³⁹

344. Messeklædernes skønhed og værdighed beror først og fremmest på stoffet og formen og ikke på mængden af overflødige ornamentter. Ornamentterne skal bestå af figurer, billeder og symboler, som antyder klædernes liturgiske bestemmelse. Ornamentik, som ikke passer til liturgisk brug, skal fjernes.

345. De liturgiske klæders forskellige farver har det formål også i det ydre mere virkningsfuldt at udtrykke det karakteristiske ved de troens mysterier, som bliver fejret, samt i løbet af kirkeåret at give et billede af det kristne livs udvikling.

346. Vedrørende de liturgiske farver skal nedarvet skik bevares, nemlig:

- a) Hvidt anvendes i påsketidens og juletidens officier og messer, samt på dage, som ikke fejrer Herrens lidelse; endvidere på dage, hvor Jomfru Maria, de hellige engle og helgener, som ikke er martyrer, fejres; på Alle Helgeners dag (**1. november**), på fester for Johannes Døberen (**24. juni**), evangelisten Johannes (**27. december**), Peters stol (**22. februar**) og Pauli omvendelse (**25. januar**).
- b) Rødt anvendes palmesøndag, langfredag og pinsedag; dage, hvor Herrens lidelse fejres, på festerne for apostles og evangelisters martyrdød og på mindedage for de hellige martyrer.
- c) Grønt anvendes i det almindelige kirkeårs officier og messer.
- d) Violet anvendes i advents- og fastetiden; denne farve kan også bruges i officier og messer for de afdøde.
- e) Sort kan, hvor det er skik, anvendes i messer for de afdøde.

¹³⁸ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 128.

¹³⁹ Jf. *samme sted*.

- f) Rosa kan, hvor det er skik, anvendes 3. søndag i advent (**Gaudete**) og 4. søndag i fasten (**Lætare**).

Bispekonferencerne kan imidlertid, hvad angår de liturgiske farver, bestemme og for Den Apostoliske Stol foreslå tilpasninger, som svarer til den pågældende kulturkreds' behov og karakter.

347. Ritualmesser fejres enten i vedkommende messes egen farve eller i hvidt eller, når det er en fest, i festens farve. Messer til forskellige anliggender fejres i dagens eller den liturgiske årstids farve eller i violet, hvis de har bodskaraktet, f.eks. nr. 31, 33, 38. Votivmesser fejres i den farve, som hører til vedkommende messe, eller i dagens eller den liturgiske årstids farve.

V. ANDRE GENSTANDE TIL KIRKELIGT BRUG

348. Foruden de hellige kar og de liturgiske klædninger, som skal være af foreskrevet materiale og stof, findes der også andet udstyr, som enten er bestemt til liturgisk brug¹⁴⁰ eller på en eller anden måde hører til kirken. Også dette udstyr skal have værdighed, og hver enkelt genstand må være formålstjenlig.

349. Ganske særligt skal man drage omsorg for, at de liturgiske bøger - navnlig evangeliaret og lektionaret, som er bestemt til forkyndelsen af Guds ord og derfor skal vises speciel ære - i liturgien virkelig kan være tegn og symboler på det himmelske, og at de som følge deraf bør fremstå med ægte værdighed, kunstneriske og smukke.

350. Desuden skal man være meget omhyggelig med de ting, som forbindes direkte med alteret og fejringen af Eukaristien, f.eks. alter- og processionskors.

351. Selv i sager af mindre betydning må man omhyggeligt sørge for, at kunstens iboende krav bliver iagttaget, og at værdig enkelhed og god smag forenes.

¹⁴⁰ Med hensyn til ting, som er bestemt til liturgisk brug i kirkebygninger jf. DET ROMERSKE RITUALE, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, del III.

KAPITEL VII

VALG AF MESSE OG MESSENS ENKELTE LED

352. Messen fungerer bedre pastoralt, hvis teksterne for læsninger, bønner og salmer videst muligt svarer til deltagernes behov, åndelige forudsætninger og tænkemåde. Derfor tilbyder Kirken flere valgmuligheder.

Under forberedelsen af messen bør præsten tage større hensyn til Gudsfolkets åndelige behov end til sin egen tilbøjelighed. Han skal også huske, at valget af messens tekster bør foretages i samråd med dem, som udfører en tjeneste under messen, ikke mindst de troende på de områder, som mere direkte angår dem.

Eftersom der gives mange muligheder for valg af messens forskellige led, må diakonen, lektorerne, forsangeren, kantoren, kommentatoren og koret inden messen vide nøjagtigt, hvilken tekst de har fået tildelt, således at intet sker uforberedt. En harmonisk ordning og udførelse af riterne bidrager meget til at forberede de troende til at tage del i Eukaristien.

I. VALG AF MESSE

353. På højtider er præsten forpligtet til at følge kalenderen for den kirke, hvor han fejrer messen.

354. På søndage, hverdage i advents-, jule-, faste- og påsketiden, på festdage og påbudte mindedage gælder følgende:

- a) Hvis messen fejres med menighed, skal præsten følge kalenderen for vedkommende kirke.
- b) Hvis messen fejres med kun én altertjener, kan præsten vælge mellem vedkommende kirkes kalender og sin egen særkalender.

355. For ikke-forpligtende mindedage gælder følgende:

- a) På hverdagene 17.- 24. december, i juleugen og i fastetiden, undtagen askeonsdag og den stille uge, fejres dagens messe i overensstemmelse med den liturgiske tid; men Kollekten kan også tages fra den mindedag, der i den liturgiske kalender står opført som "kan ihukommelse", undtagen askeonsdag og hverdagene i den stille uge. På hverdagene i påsketiden kan helgeners mindedage fejres med anvendelse af den fuldstændige messeformular.
- b) På hverdage i advent før 17. december, hverdage i juletiden efter 2. januar og hverdage i påsketiden kan der vælges mellem hverdagens messe, messen for dagens helgen, eller for en af de helgener, som har mindedag, eller messen for en af de andre helgener, som er indskrevet i martyrologiet for den dag.
- c) På hverdage i det almindelige kirkeår kan der vælges mellem hverdagens messe, messen for en evt. ikke-forpligtende mindedag, messen for en helgen fra dagens martyrologium, en af messerne for forskellige anliggender og en votivmesse.

Hvis præsten fejrer messen med en menighed, skal han være omhyggelig med ikke for ofte og uden grund at udelade de læsninger, der er opført i hverdagslektionæret for hver enkelt dag, for Kirken ønsker, "at de troende i rigere mål kan finde næring ved Guds ord".¹⁴¹

Af samme grund bør præsten begrænse brugen af messer for de afdøde. Enhver messe frembæres jo såvel for de levende som for de døde, og i den eukaristiske bøn er der en ihukommelse af de afdøde.

¹⁴¹ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 51.

Når de troende ønsker at få en af de ikke-forpligtende messer for Jomfru Maria eller helgenerne, skal deres berettigede fromhed tilfredsstilles.

Når der er anledning til at vælge mellem en mindededag i den universelle kalender og en mindededag i lokalkalenderen eller kalenderen for et ordenssamfund, skal man foretrække den mindededag, som står i særkalenderen - alt andet lige og med respekt for den lokale tradition.

II. VALG AF MESSENS ENKELTE DELE

356. Når der vælges tekster til de forskellige dele af messen, enten det er kirkeårets messer eller en helgenmesse, gælder følgende normer.

Læsningerne

357. Søndage og højtider har tre læsninger: en fra profeterne, en fra apostlene, en fra evangelierne. Disse læsninger skal lære det kristne folk om Guds vedvarende og vidunderlige frelsesplan. Alle tre læsninger skal læses. Efter Kirkens tradition tages læsningen i påsketiden fra Apostlenes Gerninger i stedet for Det Gamle Testamente.

Fester har to læsninger. Hvis en fest i overensstemmelse med reglerne ophøjes til højtid, tilføjes den tredje læsning, som tages blandt fællesteksterne.

På helgenernes mindedage læses normalt de læsninger, som er fastlagt på den pågældende hverdag, medmindre dagen har egne læsninger. I nogle tilfælde foreslås særlige læsninger, som belyser et aspekt enten af helgenens åndelige liv eller af dennes aktualitet. Medmindre en pastoral grund tilskynder dertil, er brugen af disse læsninger ikke forpligtende.

358. I hverdagslektionaret findes læsninger for hver ugedag til hele året. Derfor vil disse læsninger sædvanligvis blive brugt på de fastsatte dage, hvis ikke der på dagen falder en højtid eller fest eller en mindededag, som har særlige læsninger fra Det Nye Testamente, dvs. læsninger, hvor den helgen, som mindes, direkte nævnes.

Hvis den fortløbende læsning for en uge afbrydes på grund af en højtid eller fest eller en eller anden særlig fejring, kan præsten med alle ugens læsninger for øje enten forbinde de udeladte afsnit med andre dele eller bestemme, hvilke tekster der bør foretrækkes frem for andre.

I messer for særlige grupper har præsten lov til at vælge de tekster, der passer bedst til anledningen, forudsat at de tages fra tekster i et godkendt lektionar.

359. I lektionaret findes der også et særudvalg af tekster fra Den Hellige Skrift til ritualmesser, hvorunder enkelte sakramenter eller sakramentalier fejres, eller til messer, som fejres for særlige anliggender.

Lektionarer af denne art er blevet udarbejdet med tanke på ved hjælp af særlig egnede skriftlæsninger at føre de troende til en dybere forståelse af det mysterium, de tager del i, og at lede dem til en større kærlighed til Guds ord.

De tekster, som anvendes i gudstjenesten, skal altså fastlægges både med pastorale hensyn for øje og ud fra de valgmuligheder, som foreligger i en bestemt situation.

360. Af og til er der en længere og en kortere form af den samme tekst. Ved valget mellem de to former skal man have det pastorale kriterium for øje. Man bør derfor være opmærksom på de troendes evne til med udbytte at lytte til en kortere eller længere læsning samt deres evne til at høre en mere fuldstændig tekst, som derefter forklares i homilien.¹⁴²

¹⁴² MISSALE ROMANUM, *Ordo lectionum Missæ*, editio typica altera 1981, Prænotanda, nr. 80.

361. Når der er mulighed for at vælge mellem den ene eller anden allerede bestemte tekst eller en, som er foreslået til frit valg, skal man være opmærksom på deltagernes tarv; således forstået at, hvor den pastorale nytte tilskynder til det, drejer det sig om at vælge en tekst, som er lettere eller mere passende for en konkret gruppe, eller om at gentage eller udskyde den ene tekst, som er fast knyttet til en anden gudstjeneste, eller vælge den anden valgfri tekst.¹⁴³

Noget sådant kan forekomme, enten når den samme tekst skal læses to gange med få dages mellemrum, f.eks. om søndagen og den følgende hverdag, eller når man kan befrygte, at en bestemt tekst vil afføde visse vanskeligheder for en gruppe troende. I sit valg af tekster skal man dog tage sig i agt for ikke permanent at udelukke dele af Den Hellige Skrift.

362. Foruden tilladelsen til at vælge mere egnede tekster, som nævnt ovenfor, har bispekonferencerne myndighed til, ved specielle anledninger, at træffe bestemmelse om enkelte tilpasninger af læsningerne på betingelse af, at teksterne vælges fra et behørigt godkendt lektionar.

Bønnerne

363. I hver messe læses de embedsbønner, som tilhører denne messe, hvis ikke noget andet er anført.

I messer på helgeners mindedage læses enten en egen Kollekt eller en Kollekt fra den tilsvarende gruppe i Fællesmesser. Hvis der ikke er nogen egen Bøn over Gaverne eller en egen Bøn efter Kommunionen, kan disse bønner tages fra Fællesmesser eller fra messen for vedkommende hverdag i kirkeåret.

På hverdage i det almindelige kirkeår kan man enten bruge den foregående søndags bønner eller bønner fra en anden søndag i det almindelige kirkeår. Man kan også bruge en af bønnerne fra afsnittet i Missalet: Messer og bønner til brug for forskellige anliggender. Fra disse messer er det altid tilladt at tage Kollekten.

På denne måde tilbydes der et større udvalg af tekster, hvorved de troendes bøn finder rigere næring.

I kirkeårets store liturgiske tider er denne tilpasning allerede gjort ved hjælp af egne bønner, der findes i missalet for hver enkelt dag.

De eukaristiske bønner

364. De talrige præfationer i Missale Romanum skal få motiverne for taksigelsen i den eukaristiske bøn til at fremstå med større fylde og lade de mange aspekter af frelsesmysteriet træde frem i et klarere lys.

365. Et valg mellem de eukaristiske bønner i Det Romerske Missales messeordning kan med fordel gøres efter følgende normer:

- a) Den første eukaristiske bøn eller den romerske canon, som man altid kan bruge, fremføres fortrinsvis på de dage, som har egen *Idet vi fejrer* (*Communicantes*), eller i messer, som har egen *Dette er det offer* (*Hanc igitur*); endvidere når man fejrer de apostle og helgener, som er nævnt i denne canon, og på søndage, hvis man ikke af pastorale grunde foretrækker den tredje eukaristiske bøn.

¹⁴³ MISSALE ROMANUM, *Ordo lectionum Missæ*, editio typica altera 1981, Prænotanda, nr. 81.

- b) Den anden eukaristiske bøn bør på grund af sin særlige karakter anvendes på hverdage eller under specielle omstændigheder. Selvom den har sin egen præfation, kan den alligevel anvendes med andre præfationer, navnlig med dem, der giver et kort resumé af frelsesmysteriet, f.eks. almindelige præfationer. Når der fejres en messe for en afdød, kan en speciel indskudsbøn bruges på det angivne sted, nemlig foran **Se også nådigt til vore brødre og søstre** (*Memento etiam*).
- c) Den tredje eukaristiske bøn kan læses med en hvilken som helst præfation. Den bør foretrækkes på søn- og festdage. Bruges denne bøn i messer for de afdøde, kan den specielle indskudsbøn for en afdød benyttes. Den skal indføjes på det angivne sted efter ordene **Foren dine børn, som er spredt over hele jorden** (*omnes filios tuos ... miseratus coniunge*).
- d) Den fjerde eukaristiske bøn har sin egen uforanderlige præfation og giver os et overblik over frelseshistorien. Den kan bruges, når messen ikke har egen præfation, og på søndage i det «almindelige kirkeår». Denne bøn har en sådan struktur, at en speciel indskudsbøn for en afdød ikke kan indføjes.

Sangene

366. Det er ikke tilladt at erstatte sangene i messeordningens ordinarium, f.eks. Agnus Dei, med andre sange.

367. Ved valg af vekselsange mellem læsningerne, indgangsvers, offertoriesalme og kommuniionsvers skal de foreskrevne normer følges (*jf. nr. 40-41, 47-48, 61-64, 74, 86-88*).

KAPITEL VIII

MESSER OG BØNNER FOR FORSKELLIGE ANLIGGENDER OG MESSER FOR DE AFDØDE

I. MESSER OG BØNNER FOR FORSKELLIGE ANLIGGENDER

368. For de troende, der er vel forberedte, har sakramenternes og sakramentalernes liturgi den virkning, at deres liv i alle situationer bliver helliggjort ved Guds nåde. Det er den nåde, der strømmer fra påskemysteriet.¹⁴⁴ Fordi Eukaristien er det største blandt sakramenterne, har missalet et rigt udvalg af messer og bønner, som kan bruges ved forskellige begivenheder i livet, og for hele verdens behov, for den universelle Kirke eller for lokalkirken.

369. Siden der allerede gives store muligheder for valg af læsninger og bønner, er det gavnligt, at messer for forskellige anliggender bliver brugt med mådehold, det vil sige: når der foreligger en god grund.

370. Hvis ikke noget andet er udtrykkeligt fastsat, kan der i alle messer for forskellige anliggender, bruges hverdagslæsninger med tilhørende vekselsang og akklamation til Evangeliet, hvis de i øvrigt passer til messen.

371. Til disse messer henregnes ritualmesser, messer til brug for forskellige anliggender og votivmesser.

372. Ritualmesser er forbundet med fejringen af visse sakramenter og sakramentalier. Med forbehold for de regler, som er angivet i ritualbøgerne eller i forbindelse med selve messerne, må disse messer ikke fejres på søndage i advents-, faste- og påsketiden, på højtider, i påskeoktaven, på Alle Sjæles Dag, askeonsdag og i den stille uge.

373. Messer for særlige eller forskellige anliggender bruges under særlige forhold, både de, der opstår af og til, og de, der opstår på faste tidspunkter. Blandt disse messer kan den lokale myndighed vælge messer til de offentlige bededage, som af bispekonferencen bliver fastsat for året.

374. Opstår der en speciel situation eller et pastoralt behov, kan en messe, som passer til anledningen, fejres efter påbud eller med tilladelse fra den lokale biskop på alle dage undtagen søndage i advents-, faste- og påsketiden, på højtider, i påskeoktaven, på Alle Sjæles Dag, askeonsdag og i den stille uge.

375. Votivmesser til ihukommelse af Herrens mysterier, eller til ære for Jomfru Maria, englene, en helgen eller alle helgener kan af hensyn til de troendes fromhed fejres på almindelige hverdage, også på en ikke-forpligtende mindededag. Som votivmesse kan man dog ikke fejre messer, der ihukommer mysterier i Herrens eller Jomfru Marias liv - undtagen dog messen til ihukommelse af Jomfru Marias ubesmittede undfangelse - idet disse messer er tæt knyttet til kirkeårets forløb.

¹⁴⁴ Jf. DET II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 61.

376. På forpligtende mindedage og på hverdage i advent til og med 16. december, i juletiden efter 2. januar og i påsketiden efter påskeoktaven er messer for forskellige eller særlige anliggender og votivmesser principielt forbudt, men dersom en alvorlig situation eller pastorale behov kræver det, kan den messe, som svarer til det aktuelle behov, alligevel fejres. Dette spørgsmål afgør kirkens ledende præst eller præsten selv.

377. På hverdage i det almindelige kirkeår, hvor der ligger en ikke-forpligtende mindedag, eller som er almindelige hverdage, kan man vælge messe og embedsbønner fra messer for forskellige anliggender, ritualmesser dog undtaget.

378. Ganske særligt anbefales Gudsmoders lørdagsmesse, da Frelserens Moder i første række og frem for alle helgener æres i Kirkens liturgi.¹⁴⁵

II. MESSER FOR DE AFDØDE

379. Kirken frembærer i Eukaristien Kristi påskeoffer for de døde, således at alle - som forenede lemmer på Kristi legeme - til nogle giver åndelig støtte, til andre bringer trøst ved håbet.

380. Blandt messerne for de afdøde har messen på begravelsesdagen forrang. Med forbehold for kirkerettens forskrifter og de regler, som angives i begravelsesritualet,¹⁴⁶ kan den fejres alle dage undtagen på påbudte helligdage, skærtorsdag, påskehøjtiden og søndage i advents-, faste- og påsketiden.

381. En messe for de afdøde kan fejres, når der er kommet budskab om et dødsfald, på den afdødes begravelsesdag og på den første efterfølgende årssdag, selvom dette sker i juleoktaven samt på forpligtende mindedage. Desuden kan denne messe fejres på alle hverdage undtagen askeonsdag og den stille uge.

Andre messer for de afdøde - de såkaldte "daglige" messer - kan fejres på en ikke-forpligtende mindedag eller en almindelig hverdag, såfremt de fejres for de afdøde.

382. I begravelsesmessen skal der sædvanligvis holdes en kort homili, men man skal afholde sig fra enhver form for lovprisning af den afdøde (ligtale).

383. Det anbefales, at de troende, navnlig den afdødes familie, også gennem kommunionen tager del i det eukaristiske offer, som frembæres for den afdøde.

384. Hvis begravelsesmessen er direkte knyttet til begravelsesritualet, læses Bønnen efter Kommunionen, mens messens sædvanlige afslutning bortfalder. I stedet følger overgivelsen i Guds varetægt og afskeden. Overgivelsen i Guds varetægt og afskeden må ikke finde sted uden ligets tilstedeværelse.

385. Når man skal vælge blandt de variable dele (bønner, læsninger, forbønner) fra messen for de afdøde, navnlig begravelsesmessen, skal man tage hensyn til den afdødes familie og de tilstedeværende. Desuden bør præsterne have særlig omtanke for de ikke-katolske tilstedeværende, for de katolikker, som aldrig eller kun sjældent tager del i Eukaristien, eller som kan have mistet troen. Præsterne er Kristi Evangeliums tjenere for alle mennesker.

¹⁴⁵ Jf. DET II VATIKANKONCIL, Dogmatisk konstitution om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 54; PAUL VI, Apostolisk tilskyndelse, *Marialis cultus*, 2. februar 1974, nr. 9: A.A.S. 66 (1974), side 122-123.

¹⁴⁶ Jf. især *Codex Iuris Canonici*, can. 1176-1185; RITUALE ROMANUM, *Begravelsesliturgien*, editio typica 1969.

KAPITEL IX
**TILPASNINGER, SOM BISKOPPERNE OG
BISPEKONFERENCERNE HAR MYNDIGHED TIL**

386. Den tilpasning af Det Romerske Missale, som i vor tid er blevet foretaget i overensstemmelse med Det Andet Vatikankoncils bestemmelser, har til stadighed været en bestræbelse for, at de troende overalt kunne deltage fuldt, bevidst og aktivt i fejringen af liturgien, sådan som selve liturgiens væsen lægger op til, og som de i kraft af deres status har ret og pligt til.¹⁴⁷

Men for at fejringen i større grad skal stemme overens med liturgiens regler og ånd, fastlægges der i disse generelle retningslinier og i messeordningen (messens liturgi) yderligere tilpasninger, som overlades til den lokale biskops eller bispekonferencernes vurdering.

387. Den lokale biskop, der skal betragtes som sin hjords ypperstepræst, fra hvem de troendes kristenliv i en vis forstand udledes og afhænger af,¹⁴⁸ skal fremme, styre og våge over sit bispedømmes liturgiske liv. Med disse generelle retningslinier for missalet overdrages til ham reguleringen af koncelebration (*jf. nr. 202, 374*), opstillingen af regler for, hvorledes man tjener præsten ved alteret (*jf. nr. 107*), for uddelingen af kommunionen under begge skikkelser (*jf. nr. 283*), for bygningen og indretningen af kirker (*jf. nr. 291*). Men først og fremmest skal han bestræbe sig på at udvikle liturgiens ånd hos præster, diakoner og troende.

388. De nedenfor anførte tilpasninger, som fordrer et større samvirke, skal efter kirkeretten besluttes i bispekonferencerne.

389. Det ligger i bispekonferencernes regi først og fremmest at tilrettelægge og godkende udgivelsen af Det Romerske Missale på sprog, som er anerkendte modersmål, således at den, efter prøvelse ved den Apostoliske Stol, skal anvendes i de pågældende områder.¹⁴⁹

Det Romerske Missale udgives i sin helhed enten med den latinske tekst eller på anerkendte modersmål.

390. Det er bispekonferencernes opgave at forordne tilpasninger og, efter prøvelse ved Den Apostoliske Stol, at indføre dem i missalet dér, hvor det er angivet i disse generelle retningslinier og i messeordningen (messens liturgi):

- de troendes gestus og legemsholdninger (*jf. ovenfor nr. 43*);
- den måde, hvorpå alteret og evangeliaret vises ærbødighed (*jf. ovenfor nr. 273*);
- sangteksterne til indgang, frembærelsen af gaverne og kommunionen (*jf. ovenfor nr. 48, 74, 87*);
- de læsninger fra Den Hellige Skrift, som skal anvendes ved særlige lejligheder (*jf. ovenfor nr. 362*);
- fredshilsenens form (*jf. ovenfor nr. 82*);
- den måde, hvorpå kommunionen modtages (*jf. ovenfor nr. 160, 283*);
- materialet til alteret og det kirkelige udstyr, især alterkarrene, samt de liturgiske klæders stof, form og farve (*jf. ovenfor nr. 301, 326, 329, 339, 342-346*).

Direktorer eller pastorale instrukser, som bispekonferencerne skønner nyttige, kan, efter indhentet godkendelse fra Den Apostoliske Stol, indføres på rette sted i missalet.

¹⁴⁷ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 14.

¹⁴⁸ Jf. *samme sted*, nr. 41.

¹⁴⁹ Jf. *Codex Iuris Canonici*, can. 838 § 3.

391. Konferencerne skal være specielt opmærksomme på oversættelserne af de bibelske tekster, som anvendes i fejringen af messen. For fra Den Hellige Skrift tages læsninger, som forklares i homilien, og de davidssalmer, der synges. De liturgiske bønner, forbønner og sange er også blevet til ved Skriftens inspiration og tilskyndelse, og den giver de liturgiske handlinger og tegn deres betydning.¹⁵⁰

Der skal anvendes en sproglig form, som svarer til de troendes indsigt og er egnet til offentlig fremførelse, samtidig med at man dog respekterer de bibelske bøgernes individuelle måde at udtrykke sig på.

392. Det er ligeledes bispekonferencernes opgave ved stadig indsats at tilrettelægge oversættelsen af de andre tekster, således at den oprindelige latinske teksts mening under bevarelse af det enkelte sprogs egenart gengives trofast og fuldtud. Ved udførelsen af dette er det vigtigt at være opmærksom på de forskellige litterære genrer, som finder anvendelse i missalet: embedsbønner, antifoner, akklamationer, svar, litaniagtige påkaldelser o.s.v.

Man skal være opmærksom på, at teksterne ikke først og fremmest skal oversættes i meditationøjemed, men til proklamation og sang under den liturgiske handling.

Der skal anvendes en sprogform, som er tilpasset områdets troende, men dog besidder ædel og litterær kvalitet; der vil altid bestå et stort behov for katekese om den bibelske betydning og en del kristne ord og vendinger.

Hvor det er muligt, er det at foretrække, at man i områder med samme sprog har den samme oversættelse af de liturgiske tekster, i særdeleshed hvad angår de bibelske tekster og messens liturgi.¹⁵¹

393. Bispekonferencerne skal være opmærksomme på den fremragende plads, sangen indtager i gudstjenesten som en nødvendig og integreret bestanddel af liturgien,¹⁵² og det er derfor deres opgave at godkende egnede melodier især til messens ordinarium, menighedens svar og akklamationer samt til specielle ceremonier i kirkeårets løb.

Ligeledes skal de afgøre, hvilke musikalske former, melodier og musikinstrumenter der skal have adgang til gudstjenesten, og hvorvidt de er virkeligt egnede til eller kan tilpasses liturgisk brug.

394. Det enkelte bispedømme bør have sin egen liturgiske kalender til året.¹⁵³ Men på sin side skal bispekonferencen udarbejde en egen national kalender, eller sammen med andre konferencer en kalender for et større område, som derefter skal godkendes af Den Apostoliske Stol.

Ved udarbejdelsen heraf skal man lægge den største vægt på og beskytte søndagen som hovedfestdagen, hvorfor ingen andre liturgiske fester må tage dens plads, medmindre de virkelig er af allerstørste betydning.¹⁵⁴ Ligeledes skal man sørge for, at kirkeåret, i den form det er godkendt ved Andet Vatikankoncil's dekret, ikke sløres af sekundære elementer.

Ved udarbejdelsen af den nationale kalender skal der anvises (jf. nr. 373) bods- og tamperdage, samt deres udformning og de tekster, som skal anvendes i liturgien.¹⁵⁵ Andre særlige bestemmelser skal man også have for øje.

¹⁵⁰ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 24.

¹⁵¹ Jf. *samme sted*, nr. 36 § 3.

¹⁵² Jf. *samme sted*, nr. 112.

¹⁵³ *Generelle retningslinier for kirkeåret og den romerske kalender*, nr. 48-51, nedenfor side 111ff; jf. GUDSTJENESTEKONGREGATIONEN, Instruks *Calendaria particularia*, 24. juni 1970, nr. 4, 8: A.A.S. 62 (1970), side 652-653.

¹⁵⁴ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106.

¹⁵⁵ Jf. *Generelle retningslinier for kirkeåret og den romerske kalender*, nr. 46, nedenfor side 110; jf. GUDSTJENESTEKONGREGATIONEN, Instruks *Calendaria particularia*, 24. juni 1970, nr. 38: A.A.S. 62 (1970), side 660.

Det vil være bedst, om man ved udgivelsen af missalet indføjer de gudstjenester, som er specielle for hele nationen eller området, på deres plads mellem gudstjenesterne i den generelle kalender, mens en egn eller et bispedømmes særlige gudstjenester finder deres plads i et lokalt tillæg.

395. Endelig kan bispekonferencerne, hvis de troendes deltagelse og deres åndelige tarv nødvendiggør ændringer og større tilpasninger, for at gudstjenesten kan imødekomme forskellige folkeslags mentalitet og traditioner, i overensstemmelse med reglerne i artikel 40 i Konstitutionen om Liturgien for den Apostoliske Stol fremlægge disse ændringer og tilpasninger, så at de med dennes samtykke kan indføres: Dette gælder især i folkeslag, hvor Evangeliet først for nylig er blevet forkyndt.¹⁵⁶ Man skal her opmærksomt følge de specielle regler, som kommer til udtryk i instruksen „Den Romerske Liturgi og Inkulturationen“.¹⁵⁷

Følgende fremgangsmåde skal iagttages:

Først forelægges enkeltvis de præliminære forslag for Den Apostoliske Stol, for at man med den nødvendige bemyndigelse kan gå videre med udarbejdelsen af tilpasningerne en efter en.

Når disse forslag er behørigt godkendt af Den Hellige Stol, udføres der i et fastlagt tidsrum og på fastlagte steder eksperimenter. Efter prøvetiden udarbejder bispekonferencen en ledsageskrivelse til tilpasningerne og forelægger disses endelige udformning for Den Apostoliske Stol til afgørelse.¹⁵⁸

396. Inden man indleder nye og især mere omfattende tilpasninger, skal man sørge omhyggeligt for, at der gives en behørig, gennemtænkt og ordentlig vejledning af klerus og troende, at allerede forudsete muligheder bringes til udførelse, og at man i tilslutning hertil opstiller fyldige pastorale retningslinjer, svarende til liturgiens ånd.

397. Man skal også overholde det princip, ifølge hvilket enhver lokalkirke må være i overensstemmelse med verdenskirken ikke kun med hensyn til troslæren og de sakramentale tegn, men også med hensyn til den universelle praksis, som vi har modtaget gennem den uafbrudte apostoliske tradition, og som ved at blive overholdt ikke kun beskytter mod fejltagelse, men også tjener til at videregive troen i dens helhed, idet Kirkens „lex orandi“ stemmer overens med dens „lex credendi“.¹⁵⁹

Den romerske ritus udgør en så betydningsfuld og dyrebar del af den Katolske Kirkes liturgiske skat og arvegods, hvis rigdom er til gavn for hele Kirken, at tabet af denne skat ville være til stor skade.

Denne ritus har i århundredernes løb ikke blot bevaret oprindelig liturgisk praksis fra byen Rom, men også dybtgående, organisk og harmonisk integreret en del andre traditioner, som stammer fra forskellige såvel vestlige som østlige folkeslags og lokalkirkers skikke og mentaliteter, og har derved opnået en vis overregional karakter. I vor tid afspejles identiteten og enhedspræget ved denne ritus i de auto-

¹⁵⁶ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 37-40.

¹⁵⁷ Kongregationen for Gudstjenesten og Sakramentsforvaltningen, Instruks *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994, nr. 54, 62-69: A.A.S. 87 (1995), side 308-309, 311-313.

¹⁵⁸ *Samme sted*, nr. 66-68: A.A.S. 87 (1995), side 313.

¹⁵⁹ *Samme sted*, nr. 26-27: A.A.S. 87 (1995), side 298-299.

riserede udgaver (*editio typica*) af de liturgiske bøger, som er udgivet med pavens bemyndigelse, og i de tilsvarende liturgiske bøger, som efter prøvelse ved Den Apostoliske Stol er godkendt lokalt af bispekonferencerne.¹⁶⁰

398. Det Andet Vatikankoncil vedtog, at liturgiske fornyelser kun må indføres, hvis Kirkens sande vel klart kræver det, og hvis man sikrer sig, at de nye former ligesom vokser organisk frem af de allerede eksisterende;¹⁶¹ disse regler bør også finde anvendelse, når den romerske ritus skal inkultureres.¹⁶² Inkulturation kræver desuden det nødvendige spand af tid, for at den autentiske liturgiske tradition ikke ved for stor hast og i uforsigtighed skal forplumres.

Stræben efter inkulturation sigter på ingen måde mod at skabe nye ritusfamilier, men mod at overveje en given kulturs behov på en sådan måde, at de tilpasninger, som indføres i missalet eller de andre liturgiske bøger, ikke er ødelæggende for den særlige karakter af den romerske ritus.¹⁶³

399. Således bør Det Romerske Missale, trods forskellighed i sprog og en vis variationsbredde i traditioner,¹⁶⁴ for fremtiden bevares som et instrument for og et ypperligt tegn på helheden og enheden i den romerske ritus.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Jf. JOHANNES PAUL II, apostolisk brev, *Vicesimus quintus annus*, af 4. december 1989, nr. 16: A.A.S. 81 (1989), side 912; jf. KONGREGATIONEN FOR GUDSTJENESTEN OG SAKRAMENTSFORVALTNINGEN, Instruks *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994, nr. 2, 36: A.A.S. 87 (1995), side 288, 302.

¹⁶¹ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 23.

¹⁶² KONGREGATIONEN FOR GUDSTJENESTEN OG SAKRAMENTSFORVALTNINGEN, Instruks *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994, nr. 46: A.A.S. 87 (1995), side 306.

¹⁶³ Jf. *samme sted*, nr. 36: A.A.S. 87 (1995), side 302.

¹⁶⁴ Jf. *samme sted*, nr. 54: A.A.S. 87 (1995), side 308-309.

¹⁶⁵ Jf. II Vatikankoncil, Konstitutionen om Liturgien, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 38; PAUL VI, Apostolisk konstitution *Missale Romanum*, ovenfor side 27.

GENERELLE RETNINGSLINJER FOR
KIRKEÅRET
OG DEN ROMERSKE KALENDER

APOSTOLISK BREV GIVET “MOTU PROPRIO”

GODKENDELSE AF RETNINGSLINJERNE FOR KIRKEÅRET OG DEN NYE ROMERSKE FÆLLESKALENDER

PAVE PAUL VI

PÅSKEMYSTERIETS fejring er, som Det Andet Vatikankoncil klart fremhævede, det centrale i den kristne liturgi, og denne fejring strækker sig over dage og uger, ja, hele året. Derfor må Kristi påskemysterium nødvendigvis komme til udtryk i det klarest mulige lys ved den fornyelse af kirkeåret, som nævnte hellige synode selv har udstedt retningslinjer for.¹ Dette gælder både ordningen af kirkeårets såkaldte “*proprium de tempore*”, helgenernes “*proprium*” og revisionen af den romerske kalender.

I

I århundredernes løb blev der jævnligt tilføjet nye vigilier, religiøse fester og oktaver, og ordningen af kirkeåret blev efterhånden mere kompliceret. Følgen var, at de troende af og til blev så optaget af specielle fromhedsøvelser, at deres opmærksomhed stod i fare for at fjerne sig fra forløsningens vigtigste mysterier.

Det er ikke ukendt for nogen, at vore forgængere, den hellige Pius X og den mindeværdige Johannes XXIII udstedte forskrifter med det formål, at søndagen skulle få sin gamle værdighed tilbage, og af alle regnes for hovedfestdagen.²

¹ Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102-111.

² Jf. samme sted, nr. 106.

Desuden skulle fastetidens liturgi fornyes. Alle husker også, at vor ærværdige forgænger Pius XII i et dekret³ forordnede, at påskenattens højtidelige vigilie skulle genindføres i den vestlige ritus. Når dåbens sakramente blev fejret under denne vigilie, skulle Guds folk forny sin åndelige pagt med Kristus, vor opstandne Herre.

Disse paver fulgte ganske tydeligt kirkefædrenes lære og holdt fast ved Den Katolske Kirkes overleverede tro. De fremholdt med rette, at det ikke bare drejede sig om liturgiske ihukommelser i kirkeårets løb af det frelsesværk, Jesus Kristus øvede i kraft af sin død, eller om en genopvækkelse af minder om fordums begivenheder i den hensigt, at de troende - de enfoldigste af dem medregnet - skulle få noget at meditere over til egen indsigt og åndelig berigelse. Tværtimod fremholdt de, at fejringen af kirkeåret også ejer en *speciel sakramental kraft og virkning til næring for det åndelige liv*.⁴ Vi mener og understreger det samme.

Når vi fejrer mysteriet om *Kristi fødsel*⁵ og hans åbenbarelse for verden, er det derfor ret og rigtigt at bede om, at *vi, ved ham, som vi har erkendt var os lig i det ydre, må opnå at blive fornyet i vort indre*.⁶

Når vi på ny måde fejrer Kristi påske, beder vi med rette den almægtige Gud om, at de, som er blevet genfødt med Kristus, *i deres liv må være trofaste mod det sakramente, de modtog i tro*.⁷

Det Andet Vatikankoncil udtrykker det med disse ord: *Idet Kirken gentager forløsningens mysterier, åbner Den for de troende sin Herres rigdomme af kraft og fortjeneste, således at de til hver en tid bliver på en måde nærværende, og de troende kan komme i berøring med dem og fyldes med frelsens nåde*.⁸

³ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Dekret *Dominicæ Resurrectionis*, 9.februar 1951: A.A.S. 43, (1951), side 128-129.

⁴ Jf. RITUSKONGREGATIONEN, Generaldekret *Maxima redemptionis nostræ mysteria*, 16. november 1955: A.A.S. 47 (1955) side 839.

⁵ LEO DEN STORE, *Sermo XXVII in Nativitate Domini* 7, 1: PL 54, 216.

⁶ Jf. MISSALE ROMANUM [ed.typ. 1962], Kollekt til Herrens åbenbarelse [Kollekt, nr.2, til Herrens dåb, se nedenfor side 203].

⁷ Jf. MISSALE ROMANUM [ed. typica 1962] Kollekt til tirsdag i påskeugen [Kollekt til mandag i påskeugen, se nedenfor side 413].

⁸ II VATIKANKONCIL, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102.

Revisionen af kirkeårets liturgi og de former, som følger af denne fornyelse, har derfor udelukkende den målsætning, at de kristne gennem tro, håb og kærlighed skal blive stærkere knyttet til *hele ... Kristi mysterium, som udfoldes igennem årets kredsløb*.⁹

II

Efter vor opfattelse er det på ingen måde i strid hermed, at også festerne til ære for Jomfru Maria - *som er knyttet til sin Søns frelsesværk ved et uløseligt bånd*¹⁰ - og for helgenerne fremtræder i et klart lys. Det er både ret og rigtigt, at dødsdagen til disse vore "*herskere, martyrer og sejrherre*"¹¹ er opført i kalenderen. *Helgenfesterne forkynder jo Kristi underfulde virke i hans tjenere og frembyder for de troende nogle eksempler, der er egnet til efterligning*.¹² Det har nemlig altid været Den Katolske Kirkes faste overbevisning, at Kristi påskemysterium forkyndes og fornyes ved fejringen af helgenernes årssage.¹³

Siden det imidlertid ikke står til at nægte, at der i århundredernes løb er blevet indført flere helgenfester end rimeligt er, var det betimeligt, at den hellige synode indskærpede: *For at helgenfesterne ikke skal have for stor en vægt i forhold til fejringen af selve frelsesmysterierne, skal fejringen af størstedelen af dem overlades til den lokale kirke, til den enkelte nation eller ordensfamilie. I den universelle Kirke skal kun fejres festdage for de helgener, der virkelig har universel betydning*.¹⁴

For at gennemføre disse koncilsbestemmelser er på den ene side en del helgennavne blevet strøget af fælleskalenderen, mens på den anden side ihukommelsen af visse andre helgener er blevet tilladt, om dette ønskes. Dette kan ske ved, at fejringen af disse helgener bliver genindført i deres respektive hjemegne. Derfor er navnene på en del helgener, som ikke er almindeligt kendt, blevet strøget af den romerske kalender og erstattet af martyrnave fra de dele af verden,

⁹ Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102.

¹⁰ *Samme sted*, nr. 103.

¹¹ Jf. *Breviarium Syriacum* (5. årh.), ed. B. Mariani, Rom 1956, side 27.

¹² Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 111.

¹³ Jf. *samme sted*, nr. 104.

¹⁴ Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 111.

hvor Evangeliet først er blevet forkyndt i senere tid. Således har én og samme fortegnelse fået repræsentanter fra alle folkeslag, og de forskellige helgener vises lige stor ære, enten de nu har givet deres blod for Kristus eller har udmærket sig ved deres beundringsværdige liv.

Af disse grunde mener vi, at den nye fælleskalender udarbejdet til brug for den latinske ritus bedre svarer til vor tids religiøse holdning og mentalitet og tydeligere afspejler Kirkens universelle karakter. Kalenderen gør os kendt med en række fremstående personligheder, som giver hele Guds folk lysende forbilleder på hellighed - en hellighed, som har fundet mangfoldige udtryk. Det skulle være overflødigt at nævne, i hvor stor grad dette er til åndelig hjælp for alle kristne.

Efter grundigt at have gennemtænkt alt dette for Guds åsyn, godkender vi med vor apostoliske myndighed den nye almindelige romerske kalender, som er udarbejdet af Rådet for Iværksættelsen af Konstitutionen om Gudstjenestens Fornyelse. Vi godkender også de universelle normer for nyordningen af kirkeåret. Alt dette skal træde i kraft 1. januar førstkommende år, 1970, i overensstemmelse med de dekreter, som Rituskongregationen har udstedt i samarbejde med nævnte råd. Disse dekreter skal stå ved magt, indtil Missalet og Breviaret er forskriftsmæssigt revideret og udgivet.

Vi påbyder, at det, vi har fastsat i dette brev, som er givet "motu proprio", skal stå ved magt og have lovs gyldighed, og i den grad det skulle blive nødvendigt, er man ikke bundet af vore forgængeres apostoliske konstitutioner og forordninger og heller ikke af andre specielle forskrifter.

Givet i Rom, ved Sankt Peter den 14. februar 1969 i vort pontifikats sjette år.

PAVE PAUL VI

GENERELLE RETNINGSLINJER FOR KIRKEÅRET OG DEN ROMERSKE KALENDER

KAPITEL I KIRKEÅRET

1. På fastsatte dage i årets løb fejrer Kirken ihukommelsen af Kristi frelsesværk. Hver eneste uge ihukommes Herrens opstandelse på den dag, som kaldes Herrens dag. Og én gang om året, ved den store påskehøjtid, fejrer Kirken ihukommelsen af Herrens opstandelse i tilknytning til ihukommelsen af hans salige lidelse. I årets løb udfolder Kirken Kristi mysterium i dets helhed og fejrer helgenernes dødsdag (dvs. deres himmelske fødsel).

I tilknytning til kirkeårets forskellige liturgiske tider og i pagt med nedarvet tradition uddyber og opøver Kirken de kristnes trosliv åndeligt og i det ydre, gennem undervisning, bøn, bodøvelser og barmhjertighedsgerninger.¹

2. De nedenstående principper kan og bør anvendes på både den romerske og på alle de andre riter, medens de praktiske normer kun skal forstås som gældende for den romerske ritus, medmindre de ifølge sagens natur også angår de øvrige riter.²

AFSNIT I: LITURGISKE DAGE

I. Den liturgiske dag i sin almindelighed

3. Hver eneste dag helliggøres ved, at Guds folk fejrer liturgien, særlig det eukaristiske offer og tidebønnerne.

Den liturgiske dag varer fra midnat til midnat; men fejringen af søndagen og de store højtider begynder allerede med vesper dagen før.

II. Søndagen

4. Ifølge traditionen, som stammer fra apostlene og har sin oprindelse i selve dagen for Kristi opstandelse, fejrer Kirken påskens mysterium hver eneste første dag i ugen, den som kaldes Herrens dag eller søndag. Derfor bør søndagen regnes for hovedfestdagen.³

5. På grund af søndagens særlige betydning, viger fejringen af denne kun for de store højtider og for Herrens fester. Søndagene i advent og i faste- og påsketiden har imidlertid forrang for alle Herrens fester og for alle højtider. De højtider, som falder på de pågældende søndage, henlægges til den følgende mandag, medmindre det drejer sig om sammenfald med palmesøndag og påskesøndag.

¹ Jf. II VATIKANKONCIL, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102-105.

² Jf. *samme sted*, nr. 3.

³ Jf. *samme sted*, nr. 106.

6. Selvom søndagen i og for sig udelukker en varig fastlæggelse af en anden fest på denne dag, forekommer følgende undtagelser:

- a) Søndag i juleugen: Festen for Den hellige Familie;
- b) Søndag efter Herrens åbenbarelse: Festen for Herrens dåb;
- c) Søndag efter pinse: Festen for Den allerhelligste Treenighed;
- d) Sidste søndag i det almindelige kirkeår: Festen for Vor Herre Jesus Kristus Universets Konge.

7. På de steder, hvor festerne for Herrens åbenbarelse, Kristi himmelfart og Kristi Allerhelligste Legeme og Blod ikke er påbudte helligdage, skal disse fester henlægges til en søndag på følgende måde:

- a) Festen for Herrens åbenbarelse fejres på den søndag, som falder 2.-8. januar;
- b) Festen for Kristi himmelfart fejres 7. søndag i påsken;
- c) Kristi Allerhelligste Legemes og Blods fest fejres søndagen efter festen for Den allerhelligste Treenighed.

III. Højtider, fester og mindedage

8. Mens Kirken i det årlige kredsløb fejrer Kristi mysterium, ærer den også med en særlig kærlighed den salige Guds moder Maria. Den indbyder også de troende til at fejre mindedage for Martyrer og de andre helgener.⁴

9. Fejringen af de helgener, som har universel betydning, er påbudt for hele Kirken, mens fejringen af de øvrige enten indføres i kalenderen som valgfri eller overlades til den lokale kirke, den enkelte nation eller ordensfamilie.⁵

10. De liturgiske fester inddeles efter deres betydning. De har følgende benævnelser: Højtid, (*sollemnitas*), fest (*festum*) og mindedag (*memoria*).

11. Højtider regnes for de vigtigste, og deres fejring begynder med 1.vesper dagen før. Nogle højtider har også egen vigiliemesse, som fejres aftenen før, dersom der fejres aftenmesse.

12. Fejringen af de to største højtider, påske og jul, strækker sig over otte sammenhængende dage. Begge disse oktaver er ordnet efter deres egne særlige regler.

13. Fejringen af festdage er begrænset til et døgn. Derfor har de ikke 1.vesper. Dette gælder dog ikke Herrens fester, dersom de falder på en almindelig søndag i kirkeåret og i juletiden. Disse har en 1.vesper, som træder i stedet for dagens eget officium.

14. Mindedage er dels forpligtende, dels ikke-forpligtende (*ad libitum*). Hvorvidt deres fejring og fejringen af almindelige hverdage udelukker hinanden, afgøres i henhold til de retningslinjer, som bliver nærmere uddybet i de generelle orienteringer i Det Romerske Missale og i Tidebogen.

Når forpligtende mindedage falder på hverdage i fastetiden, kan de kun fejres som ikke-forpligtende mindedage.

Hvis flere ikke-forpligtende mindedage står opført i kalenderen på samme dato, kan kun én af dem fejres. De øvrige udelades.

15. Når der på lørdage i det almindelige kirkeår ikke forekommer en påbudt fejring, har man frihed til at fejre en mindedag til ære for Jomfru Maria.

⁴ Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 103-104.

⁵ Jf. *samme sted*, nr. 111.

IV. Hverdage

16. Ugedagene efter søndag kaldes hverdage. De fejres på forskellig måde, alt efter den enkeltes betydning:

- a) Askeonsdag og hverdagene i den stille uge til og med skærtorsdag har forrang for alle andre fejringer;
- b) hverdage i advent fra 17. til og med 24. december og alle hverdage i fastetiden har forrang for forpligtende mindedage;
- c) de øvrige hverdage viger for alle højtider og fester og tilrettelægges i overensstemmelse med mindedage.

AFSNIT II: KIRKEÅRETS GANG

17. Igennem årets kredsløb ihukommer Kirken hele Kristi mysterium fra hans menneskevordelse indtil pinsedagen og videre frem til forventningen om Herrens komme.⁶

I. Påsketriduum

18. Kristus fuldbyrdede menneskehedens forløsning og forherligede Gud først og fremmest gennem sit påskemysterium, hvor han “gjorde vor død til intet ved selv at dø og gengav os livet, da han opstod af døde.” Derfor er det hellige påsketriduum til ihukommelse af Herrens lidelse og opstandelse kirkeårets højdepunkt.⁷ Påsken indtager i kirkeåret den samme fremtrædende plads, som søndagen har i forhold til ugen.⁸

19. Påsketriduet til ihukommelse af Herrens lidelse og opstandelse begynder med aftenmessen skærtorsdag, har påskevigilien som sit midtpunkt og afsluttes med påskedags vesper.

20. Langfredag⁹, og hvor det er belejligt også lørdag i Den Stille Uge indtil vigilien¹⁰, holdes overalt hellig påskefaste.

21. Påskevigilien, den hellige nat, hvor Herren opstod, skal ses som “alle hellige vigiliers moder”.¹¹ Da våger Kirken i forventningen om Kristi opstandelse, og den fejrer den i sakramenterne. Derfor bør denne vigilie helt og holdent holdes om natten, således at den enten begynder efter mørkets frembrud eller afsluttes før daggry påskedag.

⁶ Jf. IIVATIKANKONCIL, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102.

⁷ Jf. *samme sted*, nr. 5.

⁸ Jf. *samme sted*, nr. 106.

⁹ Jf. PAUL VI, Apostolisk Konstitution, *Penitemini*, 17. februar 1966, II § 3: A.A.S. 58 (1966), side 184.

¹⁰ Jf. IIVATIKANKONCIL, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 110.

¹¹ SANKT AUGUSTIN, *Sermo* 219: PL 38, 1088.

II. Påsketiden

22. De halvtreds dage fra påskedag til pinsedag fejres i glæde og jubel som én eneste festdag, ja, som "den store søndag".¹²

Det er frem for alt på disse dage, at man synger Halleluja.

23. Søndagene i denne tid benævnes søndage i påsken. Efter påskedag følger 2.-7. søndag i påsken. Den hellige tid på halvtreds dage afsluttes med pinsedag.

24. De første otte dage i påsken udgør påskeoktaven (påskeugen) og fejres som Herrens højtider.

25. Kristi himmelfart fejres fyre dage efter Herrens opstandelse (påskedag) undtagen på de steder, hvor det ikke er en påbudt helligdag og derfor er henlagt til 7. søndag i påsken (*jf. nr. 7*).

26. Hverdagene fra Kristi himmelfart til og med lørdag før pinse er en forberedelse til Helligåndens, Talsmandens, komme.

III. Fastetiden

27. Formålet med fastetiden er at forberede fejringen af påsken. Fastetidens liturgi hjælper både katekumenerne - gennem deres gradvise indføring i den kristne tro - og de troende - gennem deres ihukommelse af dåben og ved deres bodsudøvelse - til at forberede sig til at fejre påskens mysterium.¹³

28. Fastetiden varer fra askeonsdag, indtil aftenmessen skærtorsdag begynder.

Fra begyndelsen af fastetiden indtil påskevigilien synges ikke Halleluja.

29. Askeonsdag, som overalt er fastedag,¹⁴ indledes fastetiden med askeuddelingen.

30. Søndagene i denne periode benævnes 1.-5. søndag i fasten. 6. søndag i fasten indleder den stille uge og kaldes palmesøndag.

31. Formålet med den stille uge er at ihukomme Herrens lidelse, som begynder med hans messianske indtog i Jerusalem.

Skærtorsdag morgen fejrer biskoppen en messe sammen med sine præster, hvor han indvier sygeolien og katekumenolien samt tilbereder og velsigner krisamolien.

IV. Juletiden

32. Bortset fra den årlige fejring af påskemysteriet anser Kirken intet for vigtigere end ihukommelsen af Herrens fødsel og af hans første åbenbarelsen. Dette sker i juletiden.

33. Juletiden varer fra 1. vesper juleaften til og med søndag efter festen for Herrens åbenbarelse (*jf. dog nr. 38*).

34. Vigiliemessen for Herrens fødsel fejres om aftenen 24. december enten før eller efter 1. vesper.

Juledag kan man ifølge gammel romersk tradition fejre messen tre gange, nemlig om natten, ved daggry og senere på dagen.

¹² SANKT ATHANASIUS, *Epist. fest.* 1: PG 26, 1366.

¹³ Jf. II Vatikankoncil, Konstitution om gudstjenestens Fornyelse, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 109.

¹⁴ Jf. PAUL VI, Apostolisk Konstitution, *Pœnitentini*, 17. februar 1966, II § 3: A.A.S. 58 (1966), side 184.

35. Julen har sin oktav, som er ordnet på følgende måde:
- Søndag i julens oktav (juleugen), eller når oktaven ikke har nogen søndag, 30. december, fejres Festen for Den hellige Familie, Jesus, Maria og Josef;
 26. december er festen for den hellige Stefan, den første martyr;
 27. december er festen for den hellige Johannes, apostel og evangelist;
 28. december er festen for de uskyldige børn;
 - 29.-31. december er dage i oktaven;
 1. januar, ottendedagen efter Herrens fødsel, fejres højtiden til ære for Gudsmoder Maria. Det er samtidig også festen for Jesu navn.
36. Den søndag, som falder 2.-5. januar, er anden søndag efter jul.
37. Festen for Herrens åbenbarelse fejres 6. januar undtagen dér, hvor den ikke er påbudt helligdag og derfor er henlagt til søndagen 2.-8. januar (jf. nr.7).
38. Søndag efter 6. januar er festen for Herrens dåb; men dér, hvor Herrens åbenbarelse henlægges til søndagen 2.-8. januar, fejres festen for Herrens dåb som følger (jf. dekret af 7. okt. 1977; Prot.CD 1400/77):
- når åbenbarelsesfesten falder 2.-6. januar, fejres festen for Herrens dåb den følgende søndag;
 - når åbenbarelsesfesten falder 7. eller 8. januar, fejres festen for Herrens dåb den efterfølgende mandag.

V. Advent

39. Adventstiden har et dobbelt særpræg: den er forberedelse til julehøjtiden, hvor Guds Søns første komme til menneskene fejres. Desuden skal ihukommelsen af dette komme lede vore tanker forventningsfuldt mod Jesu andet komme ved tidernes ende. Begge disse grunde gør advent til en tid fyldt af hengiven og glad forventning.
40. Adventstiden begynder med 1. vesper til den søndag, som falder på eller nærmest 30. november, og den ender før 1. vesper til Herrens fødsel.
41. Søndagene i denne tid benævnes 1.-4. søndag i advent.
42. Hverdagene 17.-24. december tjener til en mere direkte forberedelse af Herrens fødsel.

VI. Det almindelige kirkeår

43. Ud over de tider, som har deres egen karakter, er der yderligere 33 eller 34 uger i kirkeårets løb, hvor Kirken ikke ihukommer noget specielt aspekt af Kristusmysteriet, men snarere ihukommer mysteriet i hele dets fylde. Dette gælder navnlig søndagene i denne tid. Dette tidsrum kaldes "det almindelige kirkeår".
44. Det almindelige kirkeår begynder dagen efter festen for Herrens dåb (søndagen efter 6. januar) og varer til og med tirsdag før fastetiden. Det begynder igen mandag efter pinsedag og slutter før 1. vesper til 1. søndag i advent.
- De liturgiske bestemmelser, som er fastlagt for denne tids søn- og hverdage, og som står i missalet og i tidebønnens liturgi, kommer til anvendelse på samme måde i de ovennævnte to tidsrum.

VII. Bede- og tamperdage

45. På bede- og tamperdage plejer Kirken at bede til Herren for menneskenes mange behov, særlig for jordens afgrøde og for menneskenes arbejde, og de er velegnede til offentlige takkegudstjenester.

46. For at bede- og tamperdagene kan tilpasses de troendes behov og de lokale forhold, bør bispekonferencerne træffe bestemmelser om, hvornår og på hvilken måde de skal fejres.

Hvad angår omfanget af disse fejringer - f.eks. om der skal være en enkelt eller flere sammenhængende bededage, og om de skal gentages i årets løb - skal normerne for dette fastsættes af den kompetente myndighed under hensyntagen til de stedlige forhold.

47. Messen for hver enkelt dag af disse fejringer skal vælges blandt "messer for forskellige anliggender". Man vælger den messe, som bedst svarer til bededagens tema.

KAPITEL 2

KALENDEREN

AFSNIT I: KALENDEREN OG

DE LITURGISKE OPLYSNINGER, DEN SKAL INDEHOLDE

48. Kirkeåret er ordnet i henhold til en kalender, som dels er alment gældende, dels tilpasset, alt efter om den gælder for den romerske ritus i sin helhed eller for en lokalkirke eller et ordenssamfund.

49. Den alment gældende kalender indeholder den universelle cyklus af kirkeårets liturgiske fejring. Den omfatter frelsesmysteriet i "Proprium de Tempore", de helgener, som har almen betydning og derfor skal fejres af alle, samt sådanne helgener, som viser helligheden til alle tider og på alle steder hos Guds folk.

De tilpassede kalendere omfatter begrænsede og mere specielle fejring, som på passende måde er knyttet sammen med den almene cyklus.¹⁵ De enkelte lokale kirker og ordenssamfund bør specielt ære de helgener, som de på særlig måde er forbundet med. En sådan tilpasset kalender må imidlertid sammensættes af en kompetent kirkelig myndighed og godkendes af Den Apostoliske Stol.

50. Ved tilpasningen af kalendere skal man være opmærksom på følgende:

- a) "Proprium de Tempore" dvs. den cyklus af liturgiske tider, højtider og fester, som i løbet af kirkeåret udfolder og fejrer forløsningens mysterium, skal altid bevares i sin helhed og have tilbørligt fortrin fremfor fejring, som kun vedkommer en lokalkirke.
- b) Specielle fejring skal knyttes organisk sammen med de universelle: Man skal rette sig efter den orden og forrang, som tabellen over liturgiske dage tildeler hver enkelt fest. For at undgå, at tilpassede kalendere får urimelig stor betydning, må hver enkelt helgen kun fejres én gang i løbet af kirkeåret, medmindre specielle pastorale hensyn tilskynder til endnu en markering i form af en ikke-forpligtende fejring enten til minde om genopdagelsen eller overflytningen til vedkommende kirke af en værnehelgens, en kirkegrundlægger eller ordensstifters jordiske rester.
- c) Godkendelsen af fejring må ikke føre til en fordobling af fejring hjemme-hørende i den cyklus, som omfatter frelsesmysteriet, og deres antal må ikke forøges ud over det rimelige.

51. Selvom hvert bispedømme bør have sin egen kalender og sit eget proprium af tidebønner og messer, er der intet til hinder for, at en hel kirkeprovins, et folkeslag eller et endnu større jurisdiktionsområde har fælles kalender og proprium udarbejdet på basis af samarbejde mellem de berørte parter. Dette princip kan anvendes på tilsvarende måde også i kalendere for flere ordensprovinser inden for samme borgerlige jurisdiktionsområde.

52. En tilpasset kalender etableres ved, at specielle højtider, fester og mindedage indføres i den alment gældende kalender. Det betyder følgende:

- a) I kalenderen for et bispedømme tilføjes foruden fester for værnehelgenerne og for domkirkens konsekration, også fejring af de helgener og saligkårede,

¹⁵ Jf. KONGREGATIONEN FOR GUDSTJENESTEN, Instruks *Calendaria particularia*, 24. juni 1970: A.A.S. 62 (1970), side 651-663.

som har en særlig tilknytning til bispedømmet f.eks. i kraft af herkomst, længere ophold eller død.

- b) I kalenderen for et ordenssamfund tilføjes foruden fejringerne af ordenens navn (*titulus*), dens grundlægger og værnehelgen også de helgener og saligkårede, som enten har tilhørt ordenen eller har haft en særlig tilknytning til den.
 - c) I kalenderen for de enkelte kirker tilføjes foruden bispedømmets eller ordenssamfundets egne fester også de særlige, som er opført i vedkommende kirkes oversigt over liturgiske dage. Når en helgens jordiske rester er opbevaret i kirken, fejres også denne helgen. Medlemmerne af de stedlige ordenssamfund slutter sig til lokalkirkens menighed ved fejring af årsdagen for domkirkens konsekration og de vigtigste værnehelgener for stedet eller området.
- 53.** Når et bispedømme eller et ordenssamfund har et større antal helgener og saligkårede, skal man undgå, at hele bispedømmets eller ordenssamfundets kalender bliver overlæst. Derfor gælder følgende bestemmelser:
- a) For det første kan alle helgener og saligkårede i et bispedømme eller et ordenssamfund fejres under ét; evt. kan en gruppe helgener fejres på denne måde.
 - b) I kalenderen skal der kun opføres individuelle fejring for de helgener og saligkårede, som har særlig betydning for bispedømmet eller ordenssamfundet i sin helhed.
 - c) De øvrige helgener og saligkårede skal kun fejres på de steder, de har nærmere tilknytning til, eller hvor deres jordiske rester er opbevaret.
- 54.** Særlige fejring skal opføres i kalenderen som forpligtende eller ikke-forpligtende mindedage (*ad libitum*), hvor ikke andet er foreskrevet for de enkelte i tabellen over de liturgiske dage, og dersom der ikke foreligger særlige historiske eller pastorale grunde for andet. Imidlertid er der intet til hinder for, at visse fejring enkelte steder gennemføres på en mere højtidelig måde end ellers i bispedømmet eller ordenssamfundet.
- 55.** De fejring, som står i en tilpasset kalender, bør overholdes af alle, som er bundet af en sådan kalender. Uden Den Apostoliske Stols godkendelse kan disse hverken slettes af kalenderen eller deres liturgiske rang forandres.

AFSNIT II: FASTLÆGGELSE AF SPECIELLE LITURGISKE DAGE

56. Kirken har den skik at fejre helgenerne på deres dødsdag. Dette princip bør også følges for de fejring, som skal indlemmes i den tilpassede kalender.

Selv om fejringen af egne festdage har en særlig betydning for de enkelte dele af Kirken og for ordenssamfundene, må man alligevel foretrække, at enheden så vidt muligt bevares, når det gælder fejringen af de højtider, fester og forpligtende mindedage, som står i den alment gældende kalender.

Derfor skal følgende regler overholdes for de særlige liturgiske fejring, som bliver indskrevet i en tilpasset kalender:

- a) Fejring, som står i den alment gældende kalender, skal beholde deres dag, dersom de bliver indskrevet i den tilpassede kalender; om nødvendigt kan den liturgiske rang forandres.

Det samme princip skal følges ved bispedømmets eller ordenssamfundets kalender, når der i en tilpasset kalender indføres festdage, som kun gælder for én enkelt kirke.

- b) Helgener, som ikke står opført i den alment gældende kalender, skal fejres på årsdagen for deres død. Når dødsdagen ikke er kendt, skal fejringen ske

- på en dag, som af andre grunde er en mærkedag for vedkommende helgen, f.eks. dagen for ordinationen eller genopdagelsen eller overflytningen til kirken af helgenens jordiske rester. Ellers kan man bare vælge en dag, som i den tilpassede kalender ikke har andre fejringer.
- c) Når fejringen af en helgens døds- eller mærkedag forhindres af en anden fejring, som er obligatorisk i den alment gældende kalender eller i den tilpassede kalender - selvom den er af lavere grad - skal vedkommende helgens fest henlægges til den nærmeste dag, som ikke har påbudte fejringer.
 - d) Dog skal en fest med forrang vige, dersom det drejer sig om fejringer, som af pastorale årsager ikke kan henlægges til en anden dag.
 - e) Andre mindefejringer, sådanne som kræver speciel tilladelse, skal henlægges til den dag, som passer bedst ud fra pastorale hensyn.
 - f) For at kirkeårets cyklus kan fremtræde så klart som muligt og for at undgå, at helgenfester ustandselig flyttes, skal de dage, som sædvanligvis falder i fastetiden eller i påskeoktaven og desuden på dagene 17.-31. december være fritaget for særlige liturgiske fejringer. Undtaget fra denne regel er mindedage, som ikke er obligatoriske, de fester, som står opført i nr. 8 a, b, c og d i tabellen over liturgiske dage, og de højtider, som ikke kan flyttes til et andet tidspunkt. Der, hvor højtiden for den hellige Josef er påbudt helligdag og falder på palmesøndag, flyttes den til lørdagen før, 18. marts. Hvor den ikke er påbudt helligdag, kan den af bispekonferencerne henlægges til en anden dag uden for fastetiden.

57. Dersom flere helgener og saligkårede står opført i kalenderen på samme dag, fejres de altid under ét, når alle har samme liturgiske grad, selv om en eller flere af dem specielt er knyttet til vedkommende kirke. Hvis derimod en eller flere af disse helgener og saligkårede skal fejres med en højere liturgisk rang, begrænser man gudstjenesten til fejringen af disse og udelader de øvrige, medmindre særlige grunde taler for, at disse får tildelt en anden forpligtende mindedag.

58. Af pastorale hensyn kan man på søndage i det almindelige kirkeår fejre de liturgiske højtider og fester, som falder i ugens løb, og som de troende har en særlig tilknytning til; betingelserne er dog, at disse fester har en højere liturgisk rang end pågældende søndag. Alle messer, som fejres med menighedens deltagelse, kan forrettes med disse højtiders og festers liturgi.

59. Spørgsmål om, hvilke dage der har liturgisk forrang frem for andre og derfor skal fejres, afgøres udelukkende efter nedenstående tabel.

TABEL OVER FESTERNES LITURGISKE RANGORDNING

I

1. Påskehøjtiden til ihukommelse af Herrens lidelse, død og opstandelse.
2. Herrens fødsel, Herrens åbenbarelse, Kristi himmelfart og pinse.
Søndagene i advents-, faste- og påsketiden.
Askeonsdag.
Den stille uge fra mandag til og med skærtorsdag eftermiddag.
Påskeugen til og med 2.søndag i påsken.
3. De af Herrens fester, Gudsmoder- og helgenfester, som er opført i den universelle Kirkes kalender med rang af "Højtid".
Alle Sjæles dag.

4. Særlig højtid for:

- a) et steds eller en bys hovedværnehelgen,
- b) kirkeindvielse og årsdagen for kirkeindvielse i egen kirke,
- c) højtiden for en kirkes titelfest,
- d) højtiden for en ordens eller kongregations navn, grundlægger eller hovedværnehelgen.

II

- 5. De af Herrens fester, som er opført i den universelle Kirkes kalender med rang af "Fest".
- 6. Søndage i juletiden og det almindelige kirkeår.
- 7. Gudsmoder- og helgenfester, som er opført i den universelle Kirkes kalender med rang af "Fest".
- 8. Særlig fest for:
 - a) et bispedømmes hovedværnehelgen,
 - b) årsdagen for domkirkens konsekration,
 - c) en landsdels, en provins', et folkeslags eller et større geografisk områdes hovedværnehelgen,
 - d) en ordens eller kongregations eller ordensprovins' navn, grundlægger og hovedværnehelgen, dog med hensyntagen til bestemmelserne i punkt 4,
 - e) en kirkes (et sogns) øvrige egne fester,
 - f) andre fester, som er opført i et bispedømmes, en ordens eller kongregations egen kalender.
- 9. Hverdage i advent 17.-24. december.
Dagene i juleugen.
Hverdage i fastetiden.

III

- 10. Forpligtende mindedage, som er opført i den universelle Kirkes kalender som "Mindedag".
- 11. Egen forpligtende mindedag for:
 - a) et steds, et bispedømmes, en landsdels, en provins', et folkeslags, en ordens, en kongregations eller en ordensprovins' anden værnehelgen,
 - b) andre forpligtende mindedage, som er opført i et bispedømmes, en ordens eller en kongregations egen kalender.
- 12. Valgfri mindedage kan dog i særlige tilfælde, som er angivet i de generelle retningslinier til Det Romerske Missale og til tidebønnen, også fejres på de dage, som angives under punkt 9.
Ligeledes kan en forpligtende mindedag, som falder på hverdage i fastetiden, fejres som valgfri mindedag.
- 13. Adventstidens hverdage til og med 16. december.
Juletidens hverdage fra 2. januar til lørdag efter Herrens åbenbarelse.
Påsketidens hverdage fra mandag i 2. uge i påsken til og med lørdag før pinse.
Almindelige hverdage.

60. Falder flere fester på samme dag, fejrer man den, som har højeste rang efter ovenstående rangordning. En højtid, som må vige pladsen for en anden højtid med forrang, flyttes dog til den nærmeste dag, som ikke er optaget af fester, der er angivet i punkt 1-8 i ovenstående oversigt. Dette gælder med forbehold for det, som er fastsat i nr. 5. Når festen for Herrens bebudelse falder på en af dagene i den stille uge, flyttes festen altid til mandag efter 2. søndag i påsken.

Øvrige fester udelades det år.

61. Dersom dagens vesper og den følgende dags første vesper falder sammen, vælges den vesper, som har højest rang i ovenstående oversigt. Har festerne samme rang, bibeholdes den første dags vesper.

KALENDER FOR BISPEDØMMET KØBENHAVN

JANUAR

1. Juledags oktav DEN HELLIGE GUDSMODER JOMFRU MARIA	Højtid
2. Sankt Basilius den Store og Sankt Gregor af Nazianz, biskopper og kirkelærere	Mindedag
3. <i>Jesu allerhelligste navn</i> *	
4.	
5.	
6. HERRENS ÅBENBARELSE †	Højtid
7. Sankt Knud Hertug, martyr	Mindedag
8. <i>Sankt Raymund af Penyafort, præst</i>	
9.	
10.	
11.	
12.	
13. <i>Sankt Hilarius, biskop og kirkelærer</i>	
14.	
15.	
16.	
17. Sankt Antonius, abbed	Mindedag
18.	
19. Sankt Henrik, biskop og martyr	Mindedag
20. <i>Sankt Fabian, pave og martyr</i> <i>Sankt Sebastian, martyr</i>	
21. Sankt Agnes, jomfru og martyr	Mindedag
22. <i>Sankt Vincent, diakon og martyr</i>	
23.	
24. Sankt Frans af Sales, biskop og kirkelærer	Mindedag
25. DEN HELLIGE APOSTEL PAULS OMVENDELSE	Fest
26. Sankt Timotheus og Sankt Titus, biskopper	Mindedag
27. <i>Sankt Angela Merici, jomfru</i>	
28. Sankt Thomas af Aquino, præst og kirkelærer	Mindedag
29.	
30.	
31. Johannes Bosco, præst	Mindedag

Søndag efter Herrens åbenbarelse: HERRENS DÅB Fest

Falder Herrens åbenbarelse på 7. eller 8. januar, fejres Herrens dåb mandagen efter.

* Når festens rang ikke er angivet, er det ikke-forpligtende mindedag.

† Fejres 1. søndag efter 1. januar.

FEBRUAR

- 1.
2. HERRENS FREMSTILLING I TEMPLET Fest
3. SANKT ANSGAR, BISKOP, bispedømmets værnehelgen Højtid
4. *Sankt Blasius, biskop og martyr*
5. Sankt Agathe, jomfru og martyr Mindedag
6. Sankt Paul Miki og lidelsesfæller, martyrer Mindedag
- 7.
8. *Sankt Hieronymus Æmiliani*
Sankt Josephina Bakhita, jomfru
- 9.
10. Sankt Scholastica, jomfru Mindedag
11. *Den salige Jomfru Maria af Lourdes*
- 12.
- 13.
14. SANKT CYRILLUS, MUNK, OG SANKT METHODIUS, BISKOP,
Værnehelgener for Europa Fest
- 15.
- 16.
17. *Servitterordenen af den salige Jomfru Marias 7 hellige grundlæggere*
- 18.
- 19.
- 20.
21. *Sankt Peter Damian, biskop og kirkelærer*
22. DEN HELLIGE APOSTEL PETERS STOL Fest
23. Sankt Polycarp, biskop og martyr Mindedag
- 24.
- 25.
- 26.
27. *Sankt Gregor Narek, abbed og kirkelærer*
- 28.

MARTS

- 1.
2. *Salig Karl den Gode, martyr*
- 3.
4. *Sankt Casimir*
- 5.
- 6.
7. Sankt Perpetua og Sankt Felicitas, martyrer Mindedag
8. *Sankt Johannes af Gud, ordensmand*
9. *Sankt Francisca af Rom, ordenssøster*
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
17. *Sankt Patrick, biskop*
18. *Sankt Cyrillus af Jerusalem, biskop og kirkelærer*
19. SANKT JOSEF, DEN SALIGE JOMFRU MARIAS BRUDGOM Højtid
- 20.
- 21.
- 22.
23. *Sankt Turibius Mogrovejo, biskop*
- 24.
25. HERRENS BEBUDELSE Højtid
- 26.
- 27.
- 28.
- 29.
- 30.
- 31.

APRIL

- 1.
2. *Sankt Frans af Paola, eneboer*
- 3.
4. *Sankt Isidor, biskop og kirkelærer*
5. *Sankt Vincent Ferrer, præst*
- 6.
7. Sankt Johannes Baptista de la Salle, præst Mindedag
- 8.
- 9.
- 10.
11. Sankt Stanislaus, biskop og martyr Mindedag
- 12.
13. *Sankt Martin I, pave og martyr*
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
21. *Sankt Anselm, biskop og kirkelærer*
- 22.
23. *Sankt Georg, martyr*
Sankt Adalbert, biskop og martyr
24. *Sankt Fidelis af Sigmaringen, præst og martyr*
25. SANKT MARKUS, EVANGELIST Fest
- 26.
- 27.
28. *Sankt Peter Chanel, præst og martyr*
Sankt Ludvig Maria Grignion de Montfort, præst
29. SANKT KATARINA AF SIENA, jomfru og kirkelærer,
Værnehelgen for Europa Fest
30. *Sankt Pius V, pave*

MAJ

1. *Sankt Josef Arbejderen*
 2. Sankt Athanasius, biskop og kirkelærer Mindedag
 3. SANKT FILIP OG SANKT JAKOB, APOSTLE Fest
 - 4.
 - 5.
 - 6.
 - 7.
 - 8.
 - 9.
 10. *Sankt Johannes de Ávila, præst og kirkelærer*
 - 11.
 12. *Sankt Nereus og Sankt Achilleus, martyrer*
Sankt Pancratius, martyr
 13. *Den salige Jomfru Maria af Fatima*
 14. SANKT MATTIAS, APOSTEL Fest
 - 15.
 - 16.
 - 17.
 18. Sankt Erik, martyr Mindedag
 19. *Sankt Johannes I, pave og martyr*
 20. *Sankt Bernardin af Siena, præst*
 21. *Sankt Christoffer Magallanes, præst og lidelsesfæller, martyr*
 22. *Sankt Rita af Cascia, ordenssøster*
 - 23.
 - 24.
 25. *Sankt Beda den Ærværdige, præst og kirkelærer*
Sankt Gregor VII, pave
Sankt Maria Magdalene de' Pazzi, jomfru
 26. Sankt Filip Neri, præst Mindedag
 27. *Sankt Augustin af Canterbury, biskop*
 - 28.
 29. *Sankt Paul VI, pave*
 - 30.
 31. DEN SALIGE JOMFRU MARIAS BESØG HOS ELISABETH Fest
- Mandag efter pinse:**
Den salige Jomfru Maria, Kirkens Moder Mindedag
- Torsdag efter pinse:**
Jesus Kristus, den evige ypperstepræst Fest
- 1. søndag efter pinse:**
DEN ALLERHELLIGSTE TREENIGHEDS FEST Højtid
- 2. søndag efter pinse:**
KRISTI ALLERHELLIGSTE LEGEMES OG BLODS FEST Højtid

JUNI

1. Sankt Justinus, martyr	Mindedag
2. <i>Sankt Marcellinus og Sankt Peter, martyrer</i>	
3. Sankt Karl Lwanga og lidelsesfæller, martyrer	Mindedag
4.	
5. Sankt Bonifatius, biskop og martyr	Mindedag
6. <i>Sankt Norbert, biskop</i>	
7.	
8.	
9. <i>Sankt Efræm Syrer, diakon og kirkelærer</i>	
10.	
11. Sankt Barnabas, apostel	Mindedag
12.	
13. Sankt Antonius af Padova, præst og kirkelærer	Mindedag
14.	
15.	
16. Sankt Vilhelm, abbed	Mindedag
17.	
18.	
19. <i>Sankt Romuald, abbed</i>	
20.	
21. Sankt Aloysius Gonzaga, ordensmand	Mindedag
22. <i>Sankt Paulinus af Nola, biskop, Sankt John Fisher, biskop, og Sankt Thomas More, martyrer</i>	
23.	
24. SANKT JOHANNES DØBERENS FØDSEL	Højtid
25.	
26.	
27. <i>Sankt Cyrillus af Alexandria, biskop og kirkelærer</i>	
28. Sankt Irenæus, biskop, kirkelærer og martyr	Mindedag
29. SANKT PETER OG SANKT PAULUS, APOSTLE	Højtid
30. <i>De hellige første romerske martyrer</i>	
Fredag efter 2. søndag efter pinse: JESU ALLERHELLIGSTE HJERTE	Højtid
Lørdag efter 2. søndag efter pinse Den salige Jomfru Marias reneste hjerte	Mindedag

JULI

- 1.
- 2.
3. SANKT THOMAS, APOSTEL Fest
4. *Sankt Elisabeth af Portugal*
5. *Sankt Antonius Maria Zacharia, præst*
6. *Sankt Maria Goretti, jomfru og martyr*
- 7.
8. *Sankt Augustin Zhao Rong, præst, og lidelsesfæller, martyrer*
9. Sankt Villehad, martyr Mindedag
10. SANKT KNUD KONGE, MARTYR, kongeriget Danmarks værnehelgen Fest
For Færøerne og Grønland Mindedag
11. SANKT BENEDIKT, ABBED, Værnehelgen for Europa Fest
12. *Sankt Kjeld, præst*
13. *Sankt Henrik*
14. *Sankt Kamillus af Lellis, præst*
15. Sankt Bonaventura, biskop og kirkelærer Mindedag
16. *Den salige Jomfru Maria af Karmel*
- 17.
- 18.
19. *Sankt Apollinaris, biskop og martyr*
20. Sankt Torlak, biskop Mindedag
21. *Sankt Laurentius af Brindisi, præst og kirkelærer*
22. SANKT MARIA MAGDALENE Fest
23. SANKT BIRGITTA, Værnehelgen for Europa Fest
24. *Sankt Charbel Makhlef, præst*
25. SANKT JAKOB, APOSTEL Fest
26. Sankt Joakim og Sankt Anna, Jomfru Marias forældre Mindedag
- 27.
28. Sankt Martha, Maria og Lazarus Mindedag
29. Sankt Olav, martyr Mindedag
For Færøerne og Grønland Højtid
30. *Sankt Peter Chrysologus, biskop og kirkelærer*
31. Sankt Ignatius af Loyola, præst Mindedag

AUGUST

1. Sankt Alfons Maria de' Liguori, biskop og kirkelærer	Mindedag
2. <i>Sankt Eusebius af Vercelli, biskop</i>
<i>Sankt Peter Julian Eymard, præst</i>	
3.	
4. Sankt Johannes Maria Vianney, præst	Mindedag
5. <i>Kirkevielsesfest for kirken Santa Maria Maggiore</i>	
6. HERRENS FORKLARELSE	Fest
7. <i>Sankt Xystus II, pave, og lidelsesfæller, martyrer,</i>
<i>Sankt Cajetan, præst</i>	
8. Sankt Dominicus, præst	Mindedag
9. SANKT THERESA BENEDICTA AF KORSET, JOMFRU OG MARTYR,
Værnehelgen for Europa (<i>Edith Stein</i>)	Fest
10. SANKT LAURENTIUS, DIAKON OG MARTYR	Fest
11. Sankt Klara, jomfru	Mindedag
12. <i>Sankt Johanne Franciska Chantal, ordenssøster</i>	
13. <i>Sankt Pontianus, pave, og Sankt Hippolyt, præst, martyrer</i>	
14. Sankt Maximilian Maria Kolbe, præst og martyr	Mindedag
15. DEN SALIGE JOMFRU MARIAS OPTAGELSE I HIMLEN	Højtid
16. <i>Sankt Stefan af Ungarn</i>	
17.	
18.	
19. <i>Sankt Johannes Eudes, præst</i>	
20. Sankt Bernhard, abbed og kirkelærer	Mindedag
21. Sankt Pius X, pave	Mindedag
22. Den salige Jomfru Maria, vor Dronning	Mindedag
23. <i>Sankt Rosa af Lima, jomfru</i>	
24. SANKT BARTHOLOMÆUS, APOSTEL	Fest
25. <i>Sankt Ludvig</i>
<i>Sankt Josef af Calasanz, præst</i>	
26.	
27. Sankt Monika	Mindedag
28. Sankt Augustin, biskop og kirkelærer	Mindedag
29. Sankt Johannes Døberens Martyrium	Mindedag
30.	
31.	

SEPTEMBER

- 1.
- 2.
3. Sankt Gregor den Store, pave og kirkelærer Mindedag
- 4.
- 5.
- 6.
7. ÅRSDAGEN FOR DOMKIRKENS KONSEKRATION
I Domkirken Højtid
I andre kirker Fest
8. DEN SALIGE JOMFRU MARIAS FØDSEL Fest
9. *Sankt Peter Claver, præst*
- 10.
- 11.
12. *Marias allerhelligste navn*
13. Sankt Johannes Chrysostomos, biskop og kirkelærer Mindedag
14. DET HELLIGE KORS' OPHØJELSE Fest
15. Den salige Jomfru Marias smerter Mindedag
16. Sankt Cornelius, pave, og Sankt Cyprian, biskop, martyrer Mindedag
17. *Sankt Robert Bellarmin, biskop og kirkelærer*
Sankt Hildegard af Bingen, jomfru og kirkelærer
- 18.
19. *Sankt Januarius, biskop og martyr*
20. Sankt Andreas Kim Taegon, præst,
og Sankt Paulus Chong Hasang og lidelsesfæller, martyrer Mindedag
21. SANKT MATTÆUS, APOSTEL OG EVANGELIST Fest
- 22.
23. Sankt Pius de Pietrelcina, præst (Pater Pio) Mindedag
- 24.
- 25.
26. *Sankt Cosmas og Sankt Damian, martyrer*
27. Sankt Vincent af Paul, præst Mindedag
28. *Sankt Wenceslaus, martyr*
Sankt Laurentius Ruiz og lidelsesfæller, martyrer
29. DE HELLIGE ÆRKEENGLE MICHAEL, GABRIEL OG RAFAEL Fest
30. Sankt Hieronymus, præst og kirkelærer Mindedag

OKTOBER

1. Sankt Therese af Jesusbarnet, jomfru og kirkelærer	Mindedag
2. De hellige Værneengle	Mindedag
3.	
4. Sankt Frans af Assisi	Mindedag
5. <i>Sankt Faustina Kowalska, jomfru</i>	
6. <i>Sankt Bruno, præst</i>	
7. Den salige Jomfru Maria af Rosenkransen	Mindedag
8.	
9. <i>Sankt Dionysius, biskop, og lidelsesfæller, martyrer</i>
<i>Sankt Johannes Leonardi, præst</i>	
10.	
11. <i>Sankt Johannes XXIII, pave</i>	
12.	
13.	
14. <i>Sankt Callistus I, pave og martyr</i>	
15. Sankt Teresa af Jesus, jomfru og kirkelærer	Mindedag
16. <i>Sankt Hedvig, ordenssøster</i>
<i>Sankt Margrethe Maria Alacoque, jomfru</i>	
17. Sankt Ignatius af Antiochia, biskop og martyr	Mindedag
18. SANKT LUKAS, EVANGELIST	Fest
19. <i>Sankt Johannes de Brébeuf og Sankt Isaac Jogues, præster,</i>
<i>og lidelsesfæller, martyrer</i>
<i>Sankt Paul af Korset, præst</i>	
20.	
21.	
22. <i>Sankt Johannes Paul II, pave</i>	
23. <i>Sankt Johannes af Capestrano, præst</i>	
24. <i>Sankt Antonius Maria Claret, biskop</i>	
25.	
26.	
27.	
28. SANKT SIMON OG SANKT JUDAS, APOSTLE	Fest
29.	
30. <i>Sankt Thøger, præst</i>	
31.	

NOVEMBER

1. ALLE HELGENER	Højtid
2. IHUKOMMELSE AF ALLE AFDØDE TROENDE (ALLE SJÆLE)	
3. <i>Sankt Martin af Porres, ordensmand</i>	
4. Sankt Karl Borromæus, biskop	Mindedag
5.	
6.	
7. Sankt Willibrord, biskop	Mindedag
8.	
9. LATERANKIRKENS INDVIELSE	Fest
10. Sankt Leo den Store, pave og kirkelærer	Mindedag
11. Sankt Martin af Tours, biskop	Mindedag
12. Sankt Josaphat, biskop og martyr	Mindedag
13.	
14.	
15. <i>Sankt Albert den Store, biskop og kirkelærer</i>	
16. <i>Sankt Margrethe af Skotland</i>
<i>Sankt Gertrud, jomfru</i>	
17. Sankt Elisabeth af Ungarn, ordenssøster	Mindedag
18. <i>Peters- og Paulskirkernes indvielse</i>	
19.	
20.	
21. Den salige Jomfru Marias fremstilling i templet	Mindedag
22. Sankt Cæcilie, jomfru og martyr	Mindedag
23. <i>Sankt Clemens I, pave og martyr</i>
<i>Sankt Columban, abbed</i>	
24. Sankt Andreas Dung-Lac, præst, og lidelsesfæller, martyrer	Mindedag
25. Salig Niels Steensen, biskop	Mindedag
26. <i>Sankt Katarina af Alexandria, jomfru og martyr</i>	
27.	
28.	
29.	
30. SANKT ANDREAS, APOSTEL	Fest
- Den sidste søndag i kirkeåret:**
VOR HERRE JESUS KRISTUS UNIVERSETS KONGE **Højtid**

DECEMBER

- 1.
- 2.
3. Sankt Frans Xaver, præst Mindedag
4. *Sankt Johannes af Damaskus, præst og kirkelærer*
- 5.
6. *Sankt Nicolaus, biskop*
7. Sankt Ambrosius, biskop og kirkelærer Mindedag
8. DEN SALIGE JOMFRU MARIAS
UPLETTEDE UNDFANGELSE Højtid
9. *Sankt Juan Diego Cuauhtlatoatzin*
10. *Den salige Jomfru Maria af Loreto*
11. *Sankt Damasus I, pave*
12. *Den salige Jomfru Maria af Guadalupe*
13. Sankt Lucia, jomfru og martyr Mindedag
14. Sankt Johannes af Korset, præst og kirkelærer Mindedag
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
21. *Sankt Petrus Canisius, præst og kirkelærer*
- 22.
23. *Sankt Johannes af Kenty, præst*
- 24.
25. HERRENS FØDSEL Højtid
26. SANKT STEFAN, DEN FØRSTE MARTYR Fest
27. SANKT JOHANNES, APOSTEL OG EVANGELIST Fest
28. DE HELLIGE USKYLDIGE BØRN, MARTYRER Fest
29. *Sankt Thomas Becket, biskop og martyr*
- 30.
31. *Sankt Silvester I, pave*

Søndag i oktaven efter Herrens Fødsel:

DEN HELLIGE FAMILIE, JESUS, MARIA OG JOSEF
Er der ingen søndag i oktaven, fejres Festen den 30. december.

Fest

TABEL OVER KIRKEÅRETS VIGTIGSTE DATOER

År	Søndags- tekstrække	Askeonsdag	Påske	Himmelfart	Pinse	Kristi Lege- me og Blod	Uger i det almindelige kirkeår				1. søndag i advent
							før fastetiden		efter påsketiden		
							til dato	til uge	fra dato	fra uge	
2020*	A - B	26. febr.	12. april	21. maj	31. maj	14. juni	25. febr.	7	1. juni	9	29. nov.
2021	B - C	17. febr.	4. april	13. maj	23. maj	6. juni	16. febr.	6	24. maj	8	28. nov.
2022	C - A	2. marts	17. april	26. maj	5. juni	19. juni	1. marts	8	6. juni	10	27. nov.
2023	A - B	22. febr.	9. april	18. maj	28. maj	11. juni	21. febr.	7	29. maj	8	3. dec.
2024*	B - C	14. febr.	31. marts	9. maj	19. maj	2. juni	13. febr.	6	20. maj	7	1. dec.
2025	C - A	5. marts	20. april	29. maj	8. juni	22. juni	4. marts	8	9. juni	10	30. nov.
2026	A - B	18. febr.	5. april	14. maj	24. maj	7. juni	17. febr.	6	25. maj	8	29. nov.
2027	B - C	10. febr.	28. marts	6. maj	16. maj	30. maj	9. febr.	5	17. maj	7	28. nov.
2028*	C - A	1. marts	16. april	25. maj	4. juni	18. juni	29. febr.	8	5. juni	9	3. dec.
2029	A - B	14. febr.	1. april	10. maj	20. maj	3. juni	13. febr.	6	21. maj	7	2. dec.
2030	B - C	6. marts	21. april	30. maj	9. juni	23. juni	5. marts	8	10. juni	10	1. dec.
2031	C - A	26. febr.	13. april	22. maj	1. juni	15. juni	25. febr.	7	2. juni	9	30. nov.
2032*	A - B	11. febr.	28. marts	6. maj	16. maj	30. maj	10. febr.	5	17. maj	7	28. nov.
2033	B - C	2. marts	17. april	26. maj	5. juni	19. juni	1. marts	8	6. juni	10	27. nov.
2034	C - A	22. febr.	9. april	18. maj	28. maj	11. juni	21. febr.	7	29. maj	8	3. dec.
2035	A - B	7. febr.	25. marts	3. maj	13. maj	27. maj	6. febr.	4	14. maj	6	2. dec.
2036*	B - C	27. febr.	13. april	22. maj	1. juni	15. juni	26. febr.	7	2. juni	9	30. nov.
2037	C - A	18. febr.	5. april	14. maj	24. maj	7. juni	17. febr.	6	25. maj	8	29. nov.
2038	A - B	10. marts	25. april	3. juni	13. juni	27. juni	9. marts	9	14. juni	11	28. nov.
2039	B - C	23. febr.	10. april	19. maj	29. maj	12. juni	22. febr.	7	30. maj	9	27. nov.
2040*	C - A	15. febr.	1. april	10. maj	20. maj	3. juni	14. febr.	6	21. maj	7	2. dec.
2041	A - B	6. marts	21. april	30. maj	9. juni	23. juni	5. marts	8	10. juni	10	1. dec.
2042	B - C	19. febr.	6. april	15. maj	25. maj	8. juni	18. febr.	6	26. maj	8	30. nov.
2043	C - A	11. febr.	29. marts	7. maj	17. maj	31. maj	10. febr.	5	18. maj	7	29. nov.
2044*	A - B	2. marts	17. april	26. maj	5. juni	19. juni	1. marts	8	6. juni	10	27. nov.
2045	B - C	22. febr.	9. april	18. maj	28. maj	11. juni	21. febr.	7	29. maj	8	3. dec.
2046	C - A	7. febr.	25. marts	3. maj	13. maj	27. maj	6. febr.	5	14. maj	6	2. dec.
2047	A - B	27. febr.	14. april	23. maj	2. juni	16. juni	26. febr.	7	3. juni	9	1. dec.
2048*	B - C	19. febr.	5. april	14. maj	24. maj	7. juni	18. febr.	6	25. maj	8	29. nov.
2049	C - A	3. marts	18. april	27. maj	6. juni	20. juni	2. marts	8	7. juni	10	28. nov.
2050	A - B	23. febr.	10. april	19. maj	29. maj	12. juni	22. febr.	7	30. maj	9	27. nov.
2051	B - C	15. febr.	2. april	11. maj	21. maj	4. juni	14. febr.	6	22. maj	7	3. dec.